STRIPSCHRIFT

VERSCHIJNT
MAANDELIJKS
NUMMER 85
JANUARI 1976
PRIJS f 2,95

Stripprofessoren
Spaarnestadstudio's
Kent u uw Kuifje!

STRIPSCHRIFT

januari 1976 nummer 85

uitgegeven door Thespa Uitgeverij, Koninginneweg 164, Amsterdam, tel. 020-79 13 19 voor **Het Stripschap.**
Nederlands Centrum voor belangstellenden in strips, goedgekeurd bij KB 30 september 1968.
Doel: de waardering bevorderen voor strips in het algemeen en Nederlandse strips in het bijzonder.

Abonnementen op Stripschrift die in de loop van het abonnementsjaar worden opgegeven, kunnen slechts voor een gehele jaargang worden afgesloten.

Opgave via giro 20 99 48 t.n.v. Stripschrift, Koninginneweg 164, Amsterdam.

Stripschrift is verkrijgbaar:
via een abonnement (jan t/m dec.) à **f 28,50**
giro 20 99 48 t.n.v. Stripschrift, Koninginneweg 164, Amsterdam; of via een lidmaatschap/abonnement van het Stripschap à **f 35,—**; giro no. 15 13 000 t.n.v. de penningmeester van het Stripschap te Amsterdam;
in de losse verkoop à **f 2,95.**
Houders van een CJP-paspoort kunnen zich bij hun CJP-buro opgeven en betalen de gereduceerde abonnementsprijs van **f 25,50** voor een kalenderjaar.
Lopende (bestaande) abonnementen kunnen niet omgezet worden!

Redactie: Hans van den Boom, Kees de Bree, Rob van Eijck, Wim van Helden, Martin Wassington.
Redactieadres: Postbus 9494, Amsterdam.
Nieuwsredactie: Kees de Bree, Martin Wassington, postbus 9494, Amsterdam.
020/17 13 32 — 18 34 88.
Vaste medewerkers: Domien ten Berge, Har Brok, Reinolt Duerings, Evert Geradts, Nico Noordermeer, Guus Ong.

NIETS UIT DEZE UITGAVE MAG WORDEN VERVEELVOUDIGD EN/OF OPENBAAR GEMAAKT, DOOR MIDDEL VAN DRUK, FOTOKOPIE, MICROFILM OF OP WELKE ANDERE WIJZE OOK, ZONDER VOORAFGAANDE SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING VAN STRIPSCHRIFT EN AUTEURS.

DE VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DE GEPLAATSTE ARTIKELEN BERUST BIJ DE AUTEURS.

1. ASTERIX
Het Geschenk van Caesar
UDERZO-GOSCINNY
Uitgeverij Amsterdam Boek

2. SUSKE EN WISKE
De mollige Meivis
VANDERSTEENSTUDIO'S
Standaard Uitgeverij

3. DE INDIANENREEKS
De Weg van de Wraak
KRESSE
Uitgeverij Casterman

4. BRUNO BRAZIL
Kaaimannen in het Rijstveld
VANCE-ALBERT
Uitgeverij Helmond

een avontuur van Asterix de Galliër

Asterix
en het geschenk van Caesar

5. ROBBEDOES EN KWABBER NOOT
Cider voor de Sterren
FOURNIER
Uitgeverij Dupuis

6. LEFRANC
De giftige Sneeuw
MARTIN
Uitgeverij Casterman

7. BLUEBERRY
Chihuahua Pearl
GIRAUD-CHARLIER
Uitgeverij Semic Press

8. MICHEL VAILLANT
Het geheim van Steve Warson
GRATON
Uitgeverij Helmond

STRIP TOP TIEN

9. SAMMY
De Lijfwachten zijn knetter
BERCK-CAUVIN
Uitgeverij Dupuis

10. DE BLAUWBLOEZEN
De blauwe Groentjes
LAMBIL-CAUVIN
Uitgeverij Dupuis

De enorme stroom uitgaven die ter gelegenheid van de feestdagen op gang kwam liet duidelijke sporen op de toptienlijst na. De onderlinge verschillen waren aanzienlijk kleiner dan normaal, terwijl een aantal uitgaven slechts één enkele punt tekort kwam voor een notering: 'Baard en Kale in New York' van Uitgeverij Dupuis, Tom Poes - 'De rare Uitvinding' en 'Het Land van de blikken Mannen' van De Bezige Bij/Het Stripschap en de eersteling van Uitgeverij Impressum te Amsterdam: Roderik - 'Amathea'.

Striptoptien	2
Professor Pi	2
Stripprofessoren	3
Harry Balm	10
Tante Leny	14
Bestuursmededelingen	15
Kalender	16
Kent u uw Kuifje?	18
Strips schrijven	20
Encyclopedie	23
Dick Bos	25
Boekbespreking	28
Fanzines en magazines	29
Nieuws	29

Het tussen haakjes vermelde getal geeft het plaatscijfer op de vorige Toptienlijst aan. Gegevens voor deze Toptien werden verstrekt door:

Athenaeum Nieuwscentrum, De Blauwe Lotus, Drukwerk, Henkus en 10, De Jacobijn, Lambiek, De Leeswinkel, Nero, Old Comic House, Panda, Plaatjes-Boekjes, Richard, Sjors, Wammes, Wammes Waggel en Wout, terwijl dit keer ook voor het eerst gegevens binnenkwamen van de Rotterdamse vestiging van Plaatjes-Boekjes, Spanjaardstraat 106A Rotterdam.

MWMGW

professor pi

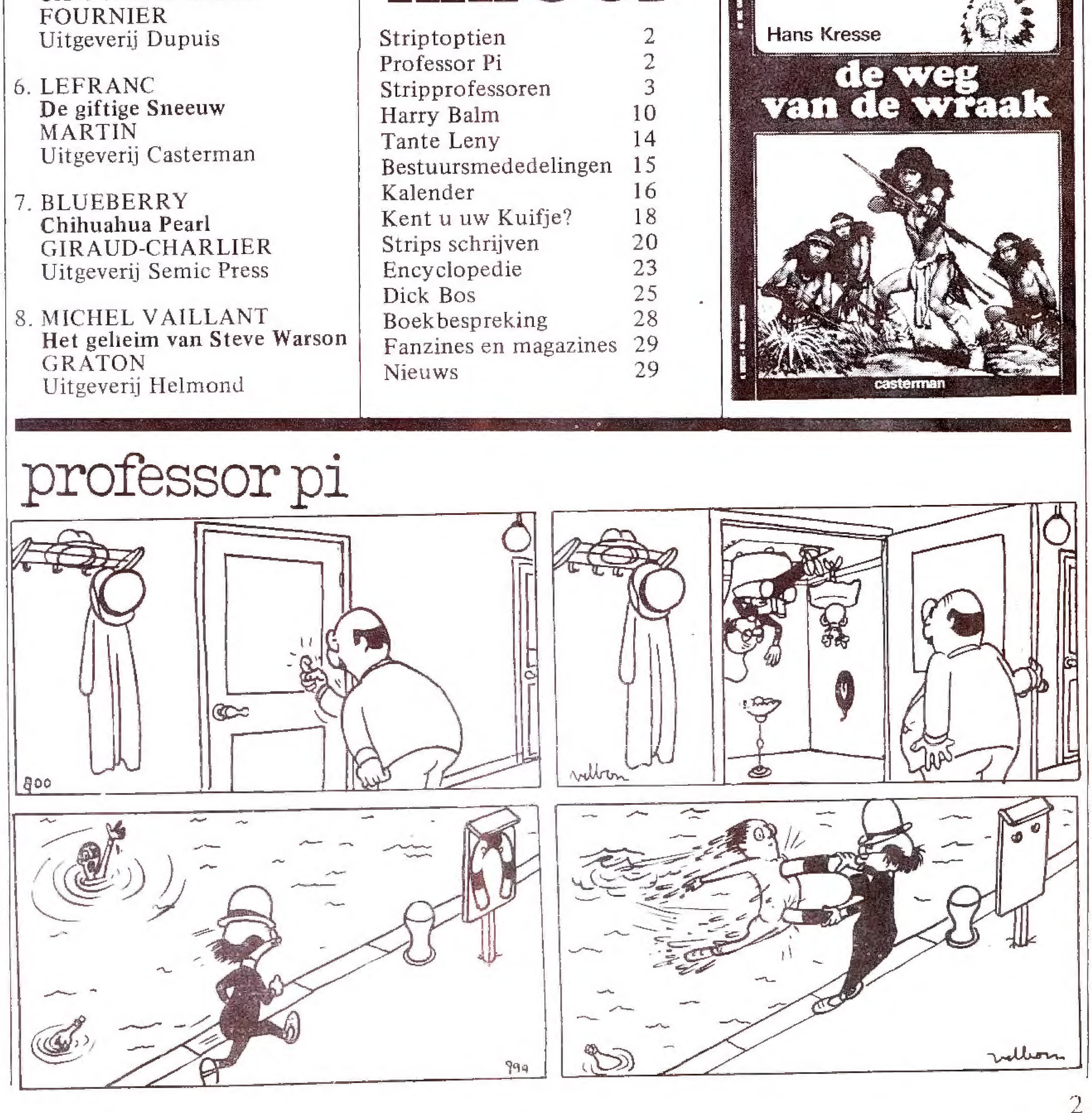

STRIP PROFESSOREN

(De professor in de Westeuropese strip)

Op de lagere school raakte ik al gefascineerd door de strips. Ik verslond ze met een begerigheid, waardoor vele van mijn oude stripboeken bijna tot de staat van wording zijn teruggekeerd. Op de broedplaats voor geleerden in aanraking gekomen met prominente figuren in de onderwijswereld, voelde ik als vanzelf een bijzondere belangstelling ontwaken voor de professor in de stripwereld. De strip geeft ons een soms realistische, soms karikaturale weerspiegeling van de geleerdenwereld in West-Europa, met name in Nederland en Vlaanderen. Tijdens het lezen van stripverhalen betrapte ik me steeds vaker op een hardnekkige beroepsmatige nieuwsgierigheid naar de positie van de professor in een stripverhaal. In het onderzoek, dat er tenslotte dan maar van moest komen, en dat hier verschijnt, heb ik de verschillende typeringswijzen van de geleerde op een rijtje gezet met de bedoeling, de gedragingen van de geleerden toe te lichten.
In de keuze van mijn materiaal heb ik me bewust beperkt. Daar ik de positie van de professor in de stripwereld waar hij thuishoort, wil afbakenen, valt de sympathieke verschijning van Professor Pi, waar geen echte verhalen omheen gebouwd zijn, af. Ik heb de zeven beroemdste geleerden gekozen, omdat ik dan mag rekenen op hun bekendheid bij een groot publiek en omdat we mogen aannemen dat zij met hun zevenen de professor als stripfiguur volledig typeren. Nieuwe professoren zullen vermoedelijk vrij gemakkelijk inpasbaar blijken te zijn. Oordeel zelf, als het zover is.

1. De burgerlijke stand
We beginnen met de presentatie van de geselekteerde geleerden. Achtereenvolgens komen opdraven de Vlaamse professoren, die gebruik maken van ballonnentaal:

1. professor Barabas, met Willy Vandersteen als geestelijke vader; hij speelt een rol in de verhalen van Suske en Wiske;
2. professor Doctor Adhemar, de jeugdige bolleboos uit de Neroverhalen van Marc Sleen;
   - hun Nederlandse collega's die uitsluitend gebruik maken van het gedragen proza van de strookstrip;
3. professor Doctor Joachim Sickbock en
4. professor Doctor Zbygnieuw Prlwytzkofsky, twee belangrijke figuren in de Rommeldamse samenleving van de Bommelstrip van Marten Toonder;
5. professor Kalker, eveneens een afsplitsing van Marten Toonder, met een rol in de avonturen van Plukkie Panda;
6. professor Lupardi een creatie van Pieter Kuhn in zijn serie De avonturen van Kapitein Rob;
7. professor Trifonius Zonnebloem, een hersenkronkel van Hergé als medespeler in de ballonstripserie De avonturen van Kuifje.

Deze professoren heb ik aan de hand van verschillende kriteria bekeken. We hebben rekening gehouden met de volgende gegevens:

a. het geslacht; daar we alleen mannelijke geleerden tegenkomen, kan dit voorlopig vergeten worden;
b. de naam;
c. welke tak van wetenschap door de geleerde beoefend wordt;
d. hoe zij zich qua uiterlijk presenteren;
e. het gedrag; het taalgebruik, de reakties en gedragingen tegenover de medestrippers, de bijzondere kenmerken;
f. welke invloed de professor heeft in zijn stripwereld;
g. hoe hij gezien wordt door de bevolking van zijn stripwereld
h. of de geleerden tijd hebben voor kontakten met het andere geslacht, zo ja op welke wijze;
i. hoe het gesteld is met hun rijkdom of met hun niet verwachte armoede.

We lichten nu de doopceel van de geleerden in de bovengenoemde volgorde.

2. BARABAS
Willy Vandersteen laat zijn geleerde Barabas voor het eerst in de Suske en Wiske-reeks optreden in het tweede verhaal, S & W op het eiland Amoras, dus vanaf december 1945. Eigenlijk had Barabas een voorganger in ir. Wargaren, een bouwkundige, net als Barabas zelf. Blijkens zijn naam en zijn gedrag in Rikki en Wiske in Chocowakije, het 'nulde' verhaal in de reeks, was hij behept met professorale verstrooidheid. Zijn kluwentje garen - beeld van zijn kronkelige maar geleerde gedachtenreeksen - raakte regelmatig in de war wanneer hij met de lastige werkelijkheid te maken kreeg. Op deze beruchte karaktertrek van de professor komen we in de conclusieparagraaf terug.

Kennelijk vond Willy Vandersteen ir. Wargaren te dwaas of als uitvinder van oorlogstuig pedagogisch onverantwoord. Hij heeft in ieder geval deze geleerde geen toestemming verleend terug te keren in de Suske en Wiske-reeks. Ook het broertje van Wiske, Rikki, mocht niet meer optreden. Prof. Barabas lijkt overigens verdacht veel op Wargaren, zeker nog in de oorspronkelijke versie van S & W op het eiland Amoras.

Een verklaring van de eigennaam is moeilijk te geven. Een vergelijking met de bekende moordenaar uit het lijdensverhaal van Jezus levert niets bruikbaars op. Barabas 'beheerst enerzijds het raffinement van de moderne techniek', zoals de lyrische biograaf in de jubileumuitgave 'S & W – 25 jaar' het uitdrukt, 'anderzijds heeft hij tot taak een eerbied voor het leven uit te dragen die de moderne wetenschap ver vooruit is'. Aanvankelijk voortzetter van het werk van Wargaren, was hij bouwkundig ingenieur. Aan hem hebben we de Gyronef te danken, een stripmengsel van de Zeppelin en de helicopter van Igor Sikorsky. In het eerste verhaal vliegen de helden ermee naar hun eiland Amoras. Later kwam Barabas met de ondergrondse tegenhanger, de Terranef, een uitvinding die overgenomen is uit de avonturenroman 'Naar het middelpunt der aarde' van Jules Verne. De Terranef brengt de helden naar hun Schotse avontuur 'De Knokkersburcht'. In het verhaal 'De IJzeren Schelvis' bouwt Barabas een onderzeeër; voor levende

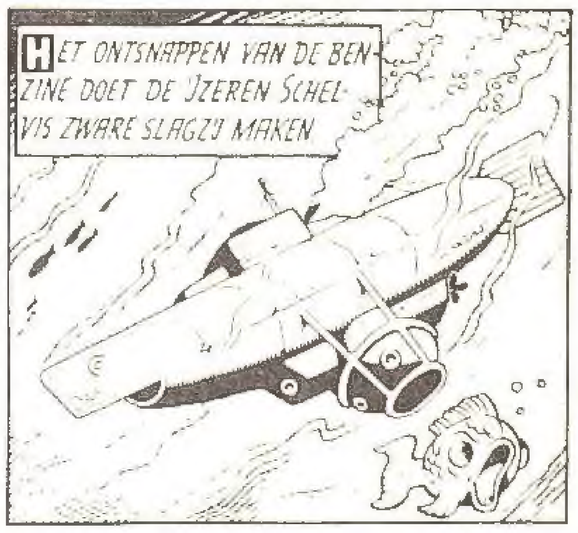

auto's als Vitamientje draait onze ingenieur de hand niet om. De prof levert niet alleen voertuigen voor ruimtelijke verplaatsing, hij kan de striphelden ook over de drempel van de tijdsdimensie laten vliegen met behulp van zijn beroemde teletijdmachine. Barabas treedt op als een veredelde automonteur, de bediening van zijn voertuigen laat hij aan anderen over, op de tijdmachine na, die inderdaad onbetrouwbaar is, anders zou hij wel minder vaak uit elkaar klappen. Van enig 'raffinement van de moderne techniek' is in S & W-strip helemaal geen sprake.
De prof vindt het allang bestaande uit, of apparatuur die in andere fantastische avonturenverhalen diensten heeft bewezen. De rolstoel van de Snorrende Snor was toch ook geen eigen vinding van Willy Vandersteen.
De eerbied voor het leven, waarvan Barabas getuigt, mogen we niet verklaren als een enorme voorsprong van Barabas op de moderne wetenschap. De hiervoor genoemde, niet bij naam bekende biograaf gaat in zijn enthousiasme te ver; wat hij voor een voorsprong houdt is niets meer dan een gevolg van de moralistische behoefte van kindervriend Willy Vandersteen. Een gevaarlijk individu als de menseneter Hokus Pas uit de Bommelstrip - waarover meer in het Toonderboek van Domien ten Berge - is in de S & W-strip volslagen onvoorstelbaar.

Het uiterlijk.
Barabas heeft meestal een witte jas aan in zijn laboratorium. Hij is klein van stuk en slank. Een denkertje dus, dat is duidelijk. Zijn baard verkondigt de diepzinnigheid van zijn denken. Een bril verscherpt de blik van zijn toch al hoog aangeslagen intellekt. Hij heeft bij wijze van spreken geen mikroskoop meer nodig.
Het gedrag.
Het taalgebruik van Barabas is normaal; hij onderscheidt

zich niet van andere stripfiguren; Hij treedt altijd op als een goede, betrouwbare en trouwe vriend, op wie nooit tevergeefs een beroep wordt gedaan. Bij hem is de technische oplossing van een probleem altijd in goede handen. Deze geleerde stimuleert het vertrouwen van het jonge lezersvolk in de wetenschap en in de beoefenaar van de technische wetenschappen als mensenvriend, vooral ondanks de atoombom. Zijn onbaatzuchtigheid is zijn beminnelijkste karaktertrek.

Zijn invloed.
Vele malen dient Barabas voor de start van het verhaal, met name als er in de tijd gereisd moet worden, zoals in 'De klepperende Klipper' en alle andere verhalen die zich in het achttiende eeuwse of oudere verleden afspelen. Een enkele maal speelt Barabas echt mee en brengt hij op het kritieke moment de beslissing, zoals in 'Het vliegende Bed' en 'De snorrende Snor'..

Zijn beeld.
Hij wordt door zijn medestrippers vaak gezien als de enige die nog redding kan brengen voor een probleem. Anderzijds vindt men hem een kamergeleerde, die maar weinig last heeft van eenzaamheid.

Seks en poen
Voor het eerst zien we Barabas naar het andere geslacht neigen in het verse verhaal Beminde Barabas (album 156). Willy Vandersteen onthult hier de eerste en enige grote liefde in het leven van de prof. Als 18-jarige ging Barabas met Lotje, die omgetoverd werd in een pop van een naaister. 'U bent dan van Lotje getikt', merkt Wiske harteloos op. Laat ze zelf eerst eens last krijgen van kalverliefde, dan praat ze wel anders.
Geldproblemen kent Barabas niet. Hij bouwt transportmiddelen alsof ze niets kosten, houdt er privé een laboratorium op na, maar geeft geen colleges en werkt niet in opdracht. Hij werkt ook niet voor buitenlandse mogendheden, dus mevrouw Van Veenendaal kan hem er niet van beschuldigden, vreemd geld aan te nemen. Een vreemdganger is Barabas niet. Merkwaardig blijft het natuurlijk toch, dat hij onbekommerd kan doorgaan met het plegen van wetenschappelijk onderzoek. Stripmaker Vandersteen is kennelijk een aanhanger van waardenvrije wetenschapsbeoefening.

3. ADHEMAR

In het 36ste avontuur van het Dagbladverschijnsel Nero baart mevrouw Nero haar man een zoon, Adhemar, die na een paar maanden de driejarige leeftijd definitief bereikt heeft en die wij dus nooit volwassen zullen zien worden. Het kind moet waan-

zinnig jong blijven, opdat de genialiteit van dit wonderkind in de herinnering blijft. In 1950 was België al verrijkt met de komst van de zeergeleerde Petoetje, door Madam Pheip op het eiland Moea-Papoea gevonden en geadopteerd. Marc Sleen had Nero willen laten scheiden van zijn eerste vrouw om hem met de ondernemende Madam Pheip een nieuw leven te laten beginnen. Maar met een dergelijk onzedelijk avontuur zou Nero zijn populariteit bij het Vlaamse lezerspubliek van die jaren verspeeld hebben. Om het mislukte huwelijk van Nero bij te spijkeren bezorgde Sleen Madam Nero in 1959 een allergelukkigste zwangerschap.
Nero dweept met zijn zoon en durft het leven weer aan, ook als miskleuner. Zijn zoon zal alle illusies van de ouders verwezenlijken. Petoetje treedt dus bescheiden terug in de schoolbanken en heeft alle bollebozerigheid opnieuw te leren. Adhemar treedt in het voetspoor van professor Barabas en bouwt raketten om het Nero-gezelschap in hoog tempo te kunnen verplaatsen. In 1965 is hij zo onmisbaar geworden, dat de strip 'Nero en Co' is gaan heten.
Adhemars naam moet vermoedelijk verklaard worden uit een combinatie van de eerste letters van voornamen uit eigen kring, met Sleens eigen voornaam Mar(c) aan het slot.
Adhemar is een universele geleerde, want hij beheerst zowel de alfa- als de beta-wetenschappen. Hij spreekt in de safariavonturen Afrikaanse negertalen alsof die hem met de paplepel ingegoten zijn. Hij bouwde, toen Philips nog niet aan telmachines toe was, een computer waartegen geen menselijk brein het kon opnemen. Die computer had zelfs op de waanzinnigste vragen het goede antwoord. In zijn eigen laboratorium vindt Adhemar allerlei pillen, prikken en virussen uit, en eenmaal per vergissing een X-bom die de hoofden van de

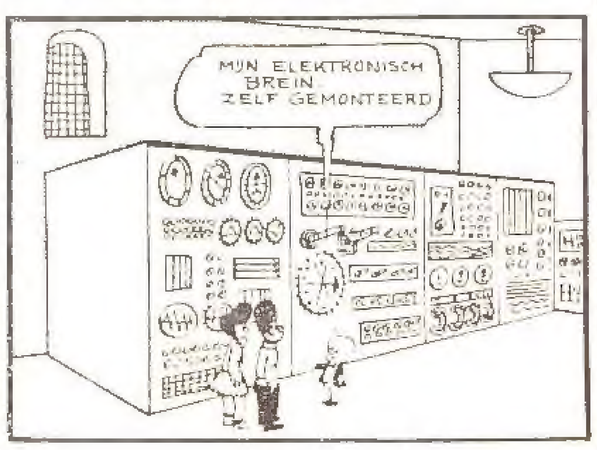

helden verwisselt. In het verhaal De blauwe Blommebloem kweekt hij een sprekende plant. De typische Marc Sleen-ironie wil, dat Adhemar zijn vader om de haverklap verwijt, toeren uit te halen die 'wetenschappelijk onverantwoord' zijn: de pot verwijt hier de ketel. Adhemar zou natuurlijk geen stripgeleerde zijn als hij niet ook een supersnelle raket voor privégebruik kon bouwen. De Nero-club heeft tot nu toe 13 Adhemar-raketten opgesleten. Sinds verhaal 40 van de tweede, de vierkleurige, reeks is zijn labo in het kasteel Kobbeghem gevestigd.

Het uiterlijk.
Adhemar is een driejarig jongetje in het onderdeurformaat waar hij zijn hele leven mee toe zal moeten. Grote geleerden zijn klein van stuk. Gelukkig onderscheiden deze Napoleonnetjes zich van andere dwergen door gedistingeerde kledij: een Vlaamse streepjesbroek, alsof het hele leven één grote receptie is, een pitteleer of pandjesjas, al dan niet daverend, en de krankjoreme professorale baret.

Het gedrag.
In zijn taalgebruik geeft Adhemar vanaf de eerste dag van zijn geboorte blijk van een uitzonderlijke intelligentie. Hij spreekt niet alleen alle talen ter wereld, hij converseert ook in wiskundige of scheikundige symbolentaal als hem dat te pas komt. Adhemar geniet groot aanzien bij de andere geleerden die de Nerostrip binnenwandelen. Hij onderscheidt zich echter van de stripgeleerden door zijn menselijk gedrag: hij blijft op de eerste plaats de zoon van de dolle Nero en steekt dus graag de handen uit de mouwen als er een robbertje geknokt moet worden. Ook in het vechten staat de ondermaatse Adhemar zijn mannetje. Soms een poseur, schaamt Adhemar zich nooit voor zijn eenvoudige afkomst.

Zijn invloed.
Adhemar heeft het huwelijk van zijn ouders gered. Het vader-zoon motief is door Sleen indrukwekkend ingepast in de kolderstrip. Van een generatiekonflikt is geen sprake, integendeel: Nero dweept met zijn knappe zoon en vindt in hem een bondgenoot tegen een onaantrekkelijke maar nooit onsympathieke moeder.
Madam Nero heeft heel wat te stellen met haar twee kerels. Meestal zijn ze op het avonturenpad en de doodenkele keer dat ze thuis een avontuur opgediend krijgen, zetten ze daar de boel op stelten. Om haar zoon aanvaardt zij bijna alles en bakt zij met een zonnig humeur wafels aan het eind van elk verhaal. Extra hartelijk begroet zij man en zoon als een avontuur winst heeft opgeleverd, die in japonnen en hoeden kan worden geïnvesteerd.
Adhemar heeft in de eerste reeks zelden een belangrijke rol, maar vanaf de vierkleurenserie, in 1965 gestart, is het duo Adhemar-Nero zo ongeveer onafscheidelijk. Zij spreken elkaar met 'teergeliefde' aan, zonder daarmee ironisch te willen zijn: zij kunnen inderdaad niet buiten elkaar. Zonder zijn zoon blijft Nero nergens. De andere kinderen in de Nerostrip, Petoetje en Petatje, moeten met een bijrol genoegen nemen. Adhemar redt vaak het avontuur met zijn uitvindingen.

Zijn beeld.
Adhemar wordt alom gerespekteerd als een uitzonderlijk geleerde. Hij bezit het reddende intellekt. Af en toe maken ondeugende buitenlandse mogendheden jacht op hem. Zijn vader haalt hem dan terug.

Seks en poen.
Met zijn stripcollega's heeft Adhemar een seksloze levenswandel gemeen. Hij is dol op zijn moeder, zoals het kinderen betaamt, maar hij zal nooit Petatje of andere meisjes eens uitnodigen voor andere ontdekkingen of belevenissen dan wetenschappelijke.
Als enige stripgeleerde die colleges geeft aan universiteiten kan Adhemar beschikken over financiële middelen die nu eens

niet onnaspeurbaar blijven. De avonturen met zijn vader leveren overigens zo vaak schatten op, dat hij naar hartelust kan blijven uitvinden wat hij wil.

4. SICKBOCK.
Sickbock maakt in oktober 1941 in het Tom Poes-verhaal Het Verdwijneiland zijn debuut. Samen met Kalker, ook een Toonder-geleerde, neemt Sickbock in het gezelschap van geleerden een uitzonderingspositie in: de heren horen thuis in dierenstrips en hebben daarom een dierengedaante. Dat we niet met vermomde mensen te maken hebben, is al bewezen in De stripkunst van Marten Toonder (januarinummer van Stripschrift, par.7.E), een definitief bewijs levert dezelfde studie in par.33. A nr. 14 (de boekuitgave van dit onderzoek is te verwachten voorjaar 1976). Sickbock is in de stripwereld de eerste geleerde en daarenboven een prof met een slechte inborst. In het begin is hij alleen maar schurkachtig, later ontwikkelt hij demonische trekken: hij ziet er dan als een Mefisto uit. Als duivel jaagt hij een tijdlang op mensenzielen: in MV 54, Het Kunstharshart, bijvoorbeeld, berooft hij de Rommeldammers van hun hart en dus van hun ziel.

Zijn middeleeuwse konkurrent, de tovenaar Hokus Pas, neemt geleidelijk aan de duiveltaak van hem over. Hokus Pas blijft geen tovenaar, maar wordt een (zwarte) magiër. Sickbock verliest zijn onbetrouwbaar karakter, maar trekt zich toch terug van de wereld. Hij richt zijn belangstelling op natuurwetenschappelijke experimenten, zoals in MV 90 en 91, De Bommellegende (over tijdvertraging of tijdversnelling, idem in MV 108, De Killers) en 'De Toornviolen' (over levenssappen in de natuur). Psychologische observaties verricht Sickbock in MV 113, De Grote Barribal.
Sickbock ontleent zijn naam aan zijn uiterlijk: hij is een besikte bok. De keuze van de voornaam kunnen we niet verklaren.
Sickbock is de middeleeuwse alchemist, die zijn ziel aan de duivel verkocht heeft in ruil voor wetenschappelijke verantwoorde toverkunst. In MV 8 en 14, De rare Uitvinding en Het

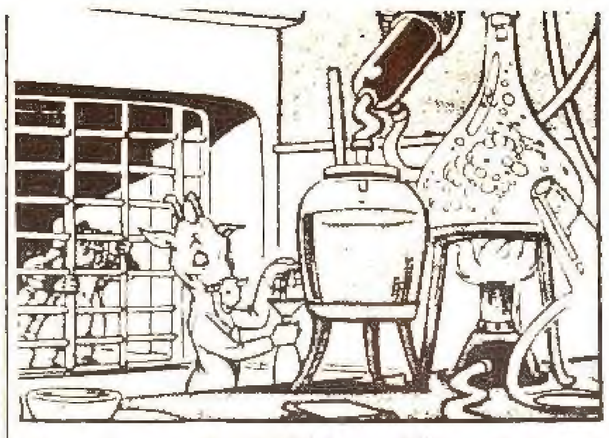

Land van de blikken Mannen, wordt de wetenschap gebruikt voor de verovering van de wereldheerschappij. Daar heeft de duivel natuurlijk groot belang bij. In MV 54 doet Sickbock een laatste poging om de mensen in zijn macht te krijgen. Daarna is zijn kontrakt met de duivel verbroken. Vanaf MV 91, 'De Toornviolen', wijdt Sickbock zich aan zuiver wetenschappelijk onderzoek, in een ongesubsidieerd maar (of: en dus) riant lab. Sickbock verwijst naar de aardse werkelijkheid waarin geleerden vernietigingstuig uitvinden om in Vietnam, het Midden-Oosten en elders op prettig-wetenschappelijke wijze de bevolking uit te roeien. De biochemische oorlogsvoering is een van de aanwinsten, die te danken zijn aan geleerden als Sickbock en Lupardi.

Het uiterlijk.
Toonder heeft voor Sickbock een dierlijke figuur gekozen, die aansluit bij de middeleeuwse voorstelling van de duivel. De duivel was herkenbaar aan bokspoten en horens op zijn kop, dat herinneren de lezers van Starings Jaromircyclus zich nog wel. Sickbock loopt in de oudere verhalen op hoeven. In zijn laboratorium draagt hij uiteraard de witte jas van de chemicus. Als duivel draagt hij soms een pandjesjas met bijpassende broek, op zijn Vlaams, andere keren een cape die bij Mefisto hoort.

Het gedrag.
Zijn taalgebruik is gemaakt wetenschappelijk. Een bekende uitspraak van hem luidt: 'Welk een beuzelpraat. Ik begin te geloven dat ge toch een student zijt'. Sommigen herkennen zijn slimheid en vinden hem onbetrouwbaar, Heer Bommel ziet natuurlijk tegen hem op.
Sickbock van zijn kant kijkt op zijn stripgenoten neer, behalve op de slimme Tom Poes die zijn plannen altijd in de war schopt. Hij verlaagt zich zelden tot vechtpartijen, vooral niet omdat zijn lage bedoelingen dan zichtbaar worden voor iedereen. Soms echter wordt hem - met name door Tom Poes - geen andere keus gelaten.

Zijn invloed.
In de verhalen waar Sickbock een greep doet naar de macht speelt hij uiteraard de hoofdrol. In MV 27, 'De nieuwe IJtijd', poogt hij in navolging van professor Lupardi de stand van de aardas te veranderen om de wereld aan zich te onderwerpen. In het Killersverhaal, MV 108, doodt Sickbock de tijd, dat wil zeggen brengt hij de tijd in zijn retorten terug tot het absolute nulpunt, tot zero. Zo krijgt hij de tijdsdimensie in zijn macht. Soms echter wenst hij niet meer te zijn dan een wetenschappelijk belangstellend toeschouwer, een fenomenoloog. Geraadpleegd wordt hij natuurlijk nooit. Sickbock is alleen uit op eigenbelang, dat weet iedereen.

Zijn beeld.
Rommeldam respekteert Sickbock als eminent geleerde, maar vreest hem ook om zijn criminele afwijking. Hij gedraagt zich altijd gedistingeerd, zodat hij nooit door commissaris Bulle Bas mag worden opgesloten.

Seks en poen.
Bij zo'n kille figuur als Sickbock ontbreekt natuurlijk de seksuele drift. Zijn belangstelling gaat uitsluitend uit naar wetenschappelijke zaken. Geldzorgen maakt Sickbock zich nooit. Altijd heeft hij de beschikking over apparaten en toestellen, meestal ook nog een duur lab om zijn kwaadaardige experimenten uit te voeren.

5. PRLWYTSKOFSKY
Deze geleerde treedt als mensfiguur op in de dierenstrip van Marten Toonder. Zijn eerste optreden maakt hij in MV 28, 'Het Monster van Loch-Ness', van december 1947. Nu rijst natuurlijk de vraag, waarom er in de Bommelwereld nog een geleerde naast Sickbock moest verschijnen. Welnu, Toonder had een betrouwbare geleerde nodig, die zich niet aan de duivel verkocht, maar juist de 'magische duivel' bestrijden zou; Prlwytskofsky onderzoekt nauwgezet fenomenen en bemoeit zich niet met bovennatuurlijke zaken. De mogelijkheid bestaat, dat de geleerde uit Polen afkomstig is, immers de uitgang van zijn achternaam duidt op Oosteuropese afkomst. Denk aan de componist Tsjaikofski en de auteur Bukofski. 'Witz' is het Duitse woord voor het 'grapje', en een bekende Duitse zegswijze luidt: 'Wir Polakken sind nicht dumm aber faul (= lui).
Het eerste deel van de achternaam, 'Prl', kan betekenen 'prul', dus een niemendal, of 'pril', dus jong, vers. In het eerste geval maakt de achternaam ons duidelijk, dat de wetenschappelijke prestaties

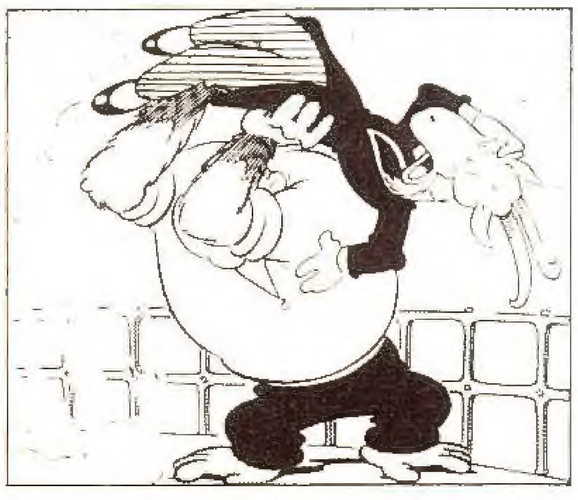

van de prof niet hoog mogen worden aangeslagen. In de betekenis 'vers' wijst de achternaam op de onbevangenheid waarmee de fenomenoloog de zaken beziet. Zijn voornaam (Zbygnieuw) beduidt: 'aldoor spieken, afkijken'. Maak de eerste klanken van zijn voornaam stemloos, dan krijg je 'Sp' in plaats van 'Zb'; de volgende twee klanken moet je op zijn Frans uitspreken: 'yg' wordt dan 'iek'; de rest van de voornaam, 'nieuw', betekent 'opnieuw, weer'. Inderdaad beperkt Zbygnieuw zijn aktiviteiten tot almaar kijken, waarnemen, zonder dat hij tot wetenschappelijke uitspraken komt. Zijn beperkte visie - de natuurmens Toonder kent andere werelden dan de onze, blijkens Stripschrift van februari 1975, in par. 20 A en B doet hem kort voor de ontknoping van een fenomenologisch merkwaardig feit bij de pakken neerzitten. Hij tracht het wezen der dingen te vinden maar vist altijd achter het net.

Het uiterlijk.
Prlwytzkofsky is een van de weinige mensfiguren in de Bommelstrip. Hij draagt een tweedjasje dat slobberig om zijn lichaam hangt. Dat duidt op onverschilligheid voor de eigen verschijning. Een ideale observeerder dus, geen subjektief type. De bril op het puntje van zijn neus verhoogt zijn waarnemingsvermogen, al blijkt hij nog zo bijziende. De waanzinnige pijphoed met rafelige top lijkt op die van Joris Goedbloed, maar Prlwytzkofsky heeft toch geen enkele overeenkomst met de loze vos uit de Pandastrip. De kachelpijp verleent hem alleen waardigheid, hoewel het verlopen uiterlijk van de geleerde erdoor wordt versterkt. De fenomenologie beoefend door armoedzaaiers, is kennelijk een weinig lukratieve tak van de wetenschap. Fenomenologen plegen 'zuivere' wetenschap, zij 'produceren' niets voor onze konsumptiemaatschappij. Aankomende studenten zijn dus gewaarschuwd!

Het gedrag.
De taal van Prlwytzkofsky is beroemd. Uiteraard klinkt de vaktaal van de fenomenologen naar de eerste beoefenaren van deze wetenschap, dus Duits. Toch probeert de prof vernederlandst te spreken. Dat zou een echte Duitser, die het Nederlands als een dialekt van zijn eigen taal beschouwt, niet doen; zodat we de Poolse afkomst van Prlwytzkofsky niet graag willen laten vallen. Net als zijn Vlaamse collega Adhemar spreekt hij vaak zijn afkeuring uit over iets door het 'onwetenschappelijk' te noemen. Bij Prlwytzkofsky komen wij voor het eerst de wetenschappelijke medewerker tegen, Alexander Pieps. Aangezien Pieps pas in MV 84, het

Feunixverhaal, opduikt (in 1959 – 'MV 99? red.) en Lupardi er al in 1946 een assistent op nahoudt, kan Toonder dus niet de primeur hiervan opeisen. Het valt de mens Prlwytzkofksy niet op, dat zijn assistent een muis is; voor hem hebben alle medewerkers van professoren een verstand zo groot als een muis. Pieps is hem dan ook zelden van dienst, al draagt hij een grote voornaam. De grote geleerde maakt soms een verstrooide indruk. Dat maakt hem onbetwistbaar tot een geleerde.

Zijn invloed
De professor blijft een eenzame, zelden of nooit geraadpleegde figuur in de Rommeldamse wereld. Zijn theoretische wetenschap leent zich ook niet voor praktische toepassing. Voor oplossing van vraagstukken kan men niet bij hem terecht. Dat had op den duur iedereen door. Vanwege zijn nuttelоosheid is hij alleen nog bruikbaar voor satirische doeleinden. Als er ergens een passieve wandelaar in stripseries rondbanjert, die geen enkele invloed heeft op de gebeurtenissen, dan is het wel onze dierbare fenomenoloog.

Zijn beeld.
Het merendeel van de Rommeldammers ziet de filosofische Prlwytzkofsky niet voor vol aan. In onze produktiemaatschappij is er ook maar weinig waardering voor geleerde of ongeleerde mensen, die niet 'iets doen' maar uitsluitend 'over ietsen nadenken'.

Seks en poen.
Onder de onderwerpen van zijn wetenschappelijke studies valt niet de seksualiteit. Als theoretikus bezondigt hij zich er al helemaal niet aan. Hij zou er zelf van gezegd hebben: 'Praw, het zal der hemeldonderweder nimmer gevallen'. Rijk is de zielepoot niet. Hij draagt sjofele kleren, kan zich geen grotere luxe dan een onhandig driewielertje permitteren en schijnt nergens te wonen. Hij beschikt wel over kijk- en registratieapparatuur: een teleskoop en een fototoestel. Dat zijn de goedkoopste hulpmiddelen van een amateur. Al met al komt Zbygnieuw er maar bekaaid af.

6. KALKER

Professor Kalker is de geleerde met een hondekop uit de

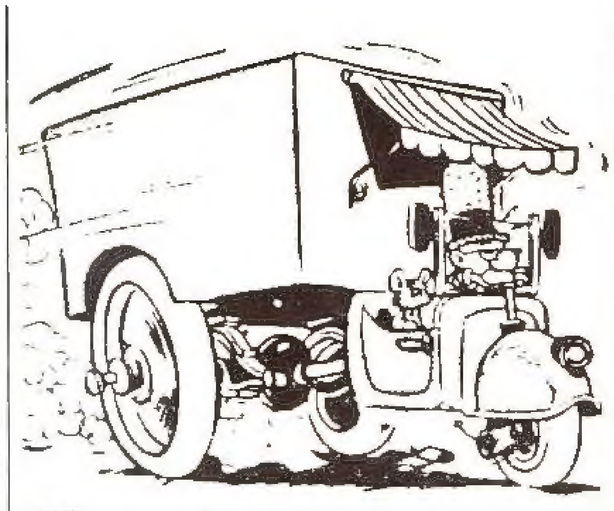

Pandaserie van Marten Toonder. In de verhalen die hij met zijn aanwezigheid opluistert levert hij knutselachtige uitvindingen af, waarvan hij in zijn verstrooidheid het juiste gebruik en de bestemming niet meer weet. Sommige uitvindingen zijn militair interessant, vaak kan Joris Goedbloed ze uitstekend gebruiken om op oneerlijke manier wat te verdienen. De dolle variaties in uitvindingen en gebruiksmogelijkheden zijn te talrijk om hier te vermelden. In verhalen als dat over de Kalkerkar zijn als toegift de nodige valstrikken voor insluipers geplaatst door de schijnbaar onpraktische, goedgelovige geleerde. De uitvindingen van Kalker zorgen altijd voor dolle pret. Zijn naam waarschuwt ons voor het aderverkalkingsproces waaraan de geleerde blootstaat. Zijn geheugen is zwak, zodat we maar moeten afwachten waarvoor de Kalkertoestellen dienen. Dat is meteen een goede formule om de striplezers nieuwsgierig te maken naar de verrassingen, die de Kalkerverhalen te bieden hebben. De verstrooidheid van de geleerde is een logisch bijverschijnsel van het geheugenverlies. Kalker raakt veel aandacht en denkenergie kwijt aan het versterken van zijn memorie. Bij Kalker is de professorale verstrooidheid nu eens niet cliché-matig, maar uiterst funktioneel.

Het uiterlijk.
Kalker is een hond met lange oren. Dit brengt zijn betrouwbaar karakter als geleerde in beeld. Hij draagt een min of meer professoraal pak en een hoge hoed, net als Prlwytzkofsky, die een half jaar eerder in de stripwereld zijn opwachting maakte dan Kalker. Kalkers kledij ziet er al net zo sjofeltjes uit als die van Prlwytzkofsky. Zijn grote strik verraadt zijn vrijgezelle staat.

Het gedrag.
Kalker blijft altijd een beleefd heer, vooral in zijn taalgebruik. Daaruit blijkt zijn grote innerlijke beschaving, als kontrast met zijn haveloos uiterlijk. In zijn verstrooidheid kan hij helaas geen namen onthouden, wat hem graag vergeven wordt. Misdadigers menen gemakkelijk misbruik te kunnen maken van zijn beminnelijkheid en argeloosheid, maar ze komen bedrogen uit. Daar zorgt Panda vaak voor. Dat de prof een gevoelsmens is, blijkt in het Kalkerkarverhaal. Daar verraden tranen zijn ontroering. Deze gevoeligheid versterkt onze indruk van een vreedzaam en vriendelijk karakter. Des te betreurenswaardiger is het, dat zijn uitvindingen voor schurkachtige doeleinden misbruikt worden, bijvoorbeeld als wapentuig in het verhaal over Het geheimzinnige Glas water.

Zijn invloed.
Als leverancier van handige uitvindingen is de prof in zijn funktie al bepaald. Misdadigers maken zich meestal meester van apparatuur, waarmee ze hun slag kunnen slaan. Soms is het toestel alleen maar de begeerlijke buit, waarom gestreden moet worden door schurken en Panda. De eigenlijke strijd gaat meestal aan Kalker voorbij.

Zijn beeld.
De prof is geen indrukwekkende persoonlijkheid in de Pandawereld. Niemand ziet hem naar de ogen. Zijn haveloze verschijning maakt ons duidelijk, dat zijn geleerdheid zeker niet wordt overgewaardeerd. Iedereen behandelt hem als een gelijkwaardige. Daardoor wordt de geleerde voor de jeugdige Pandalezers acceptabel als goedaardige vriend: Kalker is 'oom geleerde'.

Seks en poen.
De reu Kalker is zo verstrooid, dat hij vergeten is, dat er ook teven bestaan, met wie seks bedreven zou kunnen worden. Als je hem zou vragen wat 'seks' betekent, zou hij terugvragen welke confrère dat uitgevonden heeft. Kalker is er de man niet naar zich druk te maken over geld. Hij vindt uit, dat moet genoeg zijn.

7. LUPARDI

Lupardi is een bedenksel van Pieter Kuhn. In zijn Kapitein Rob-strip, waarvan de tekst door Evert Werkman geschreven is, treedt Lupardi voor het eerst op in het derde verhaal, 'Het pinguin-eiland van professor Lupardi', uit 1946. Lupardi is een ingewikkeld geval. In het begin is hij net zo duivels als zijn voorbeeld Sickbock, later maakt hij eenzelfde evolutie tot mens door als Sickbock. Zijn kop lijkt op die van de bok, de lange slanke gestalte met de witte laboratoriumjas is eveneens aan zijn voorbeeld ontleend. De eigennaam Lupardi betekent luipaard: ook al een dier, ditmaal een sluw, geslepen roofdier. Dus ook niet een lieverdje, Lupardi beoefent de natuurwetenschappen in ruime zin. Dat betekent, dat hij met behulp van elektronische apparatuur dieren in zijn macht kan krijgen ,en dat hij met atoomproeven de stand van de aardas kan wijzigen. Dit - derde - verhaal is door Toonder nagevolgd in MV 27, 'De nieuwe IJstijd', als een eresaluut aan de striptekenaar, die het de moeite waard vond zijn geleerde over te nemen in een realistische strip. Lupardi bouwt ook pratende en denkende robotten en bovennatuurlijke monsters, bijvoorbeeld in de verhalen 'Het raadsel van Venus' en 'Avontuur op Pampus'.

Zijn uiterlijk.
Zijn gestalte is geïnspireerd door Sickbock, waarvan hij

zelfs de sik heeft gehuurd. In de latere verhalen ziet hij er wat ouder, grijzer uit.

Het gedrag.
Zijn taalgebruik is normaal, al kan kapitein Rob hem een enkele keer niet volgen. In het begin van de serie is Lupardi een machtswellusteling die de mensheid aan zich onderwerpen wil; dat is het geval in 'Het Pinguineiland' en in 'De Onderwereld van professor Lupardi'. Later heeft hij net als Sickbock zijn mensenhaat afgelegd. In 'De aanslag op de Vliehorst' en 'Lupardi en het M-project' blijkt Lupardi vriendelijk betrouwbaar en bereid, de wereld voor een ramp te behoeden. Kuhn introduceert als eerste striptekenaar een wetenschappelijke assistent. Het

Japanse uiterlijk van Yoto, de medewerker van Lupardi, benadrukt in zijn afstotelijkheid het grote gevaar, dat de mensheid van deze geleerde misdadigers te duchten heeft. De strip werd getekend en geschreven kort na de Tweede Wereldoorlog waarin de Jappen de grote vijand van het Vrije Westen waren. Kuhn had een vertegenwoordiger van het gele ras nodig om iemand zichtbaar sluw en misdadig te doen zijn. In Amerikaanse gangsterfilms is het ook een groot gemak voor de toeschouwers, dat de bendeleden op kilometers afstand al herkenbaar zijn als schurken. Alexander Pieps, de tweede assistent in de stripwereld, lijkt in geen enkel opzicht op Yoto; hij heeft bovendien geen enkele bezigheid, Yoto wel.

Zijn invloed.
Lupardi heeft veel macht in de stripwereld van Kuhn, zeker in alle reeds genoemde Rob-verhalen. In 'Het Olie-mysterie' zorgt hij voor het ontstaan van het probleem, dat in het verhaal opgelost moet worden. Zijn wetenschappelijke arbeid is aanvankelijk tegen de mensheid gericht, later dient Lupardi de wereld met zijn geleerdheid.
Zijn beeld.
De hoofdfiguur, kapitein Rob, beziet Lupardi met gemengde gevoelens. In het eerste Lupardiverhaal is de prof erop uit, Rob te doden, later wordt Lupardi zijn bondgenoot in de bestrijding van grote gevaren, bijvoorbeeld in 'Het raadsel van Venus'.

Seks en poen.
Kontakten met het andere geslacht heeft Lupardi in de stripserie niet gehad, althans niet in het openbaar, in tegenstelling tot de titelheld van de serie. Lupardi schijnt een wetenschapsman te zijn die zijn verborgen seksuele verlangens

kompenseert met uitvindingen. Of heeft hij een heimelijke verhouding met Yoto? Dat zou een verrassende verklaring geven van de vaak raadselachtige glimlachjes van de medewerker. Maar ja, het lijkt weinig waarschijnlijk dat Pieter Kuhn in die kuise naoorlogse jaren een homoseksuele relatie in zijn strip zou durven presenteren. Het driftleven van Lupardi blijft in nevelen gehuld.

Al even raadselachtig zijn de bronnen, waaruit Lupardi de financiële middelen put die zijn kapitalen verslindende werkzaamheden vereisen. Misschien zit er wel een grote mogendheid achter, of - zoals in 'Lupardi en het M-projekt' - een steenrijke oliesjeik.

8. **ZONNEBLOEM.**
Het kleine kittige mannetje, dat zo doof is als een kwartel maar dat toch luistert naar de naam Zonnebloem, is een schepping uit het begin van de vijftiger jaren van striptekenaar Hergé. Bij zijn eerste optreden al, in het album 'De schat van Scharlaken Rackam', leren we Trifonius kennen als een driftkikker, die zijn willetje doorzet ook tegen de uitdrukkelijke wens van zijn klantenkring in. Hij toont Haddock en Kuifje een aantal uitvindingen van het bekende kolderieke slag, het betere knutselwerk, en biedt tenslotte zijn onderzeeër aan, waar Haddock geen prijs op stelt. Zijn onderwaterboot, op listige wijze aan boord gesmokkeld, bewijst zulke uitstekende diensten, dat Zonnebloem aan het eind van het verhaal zijn

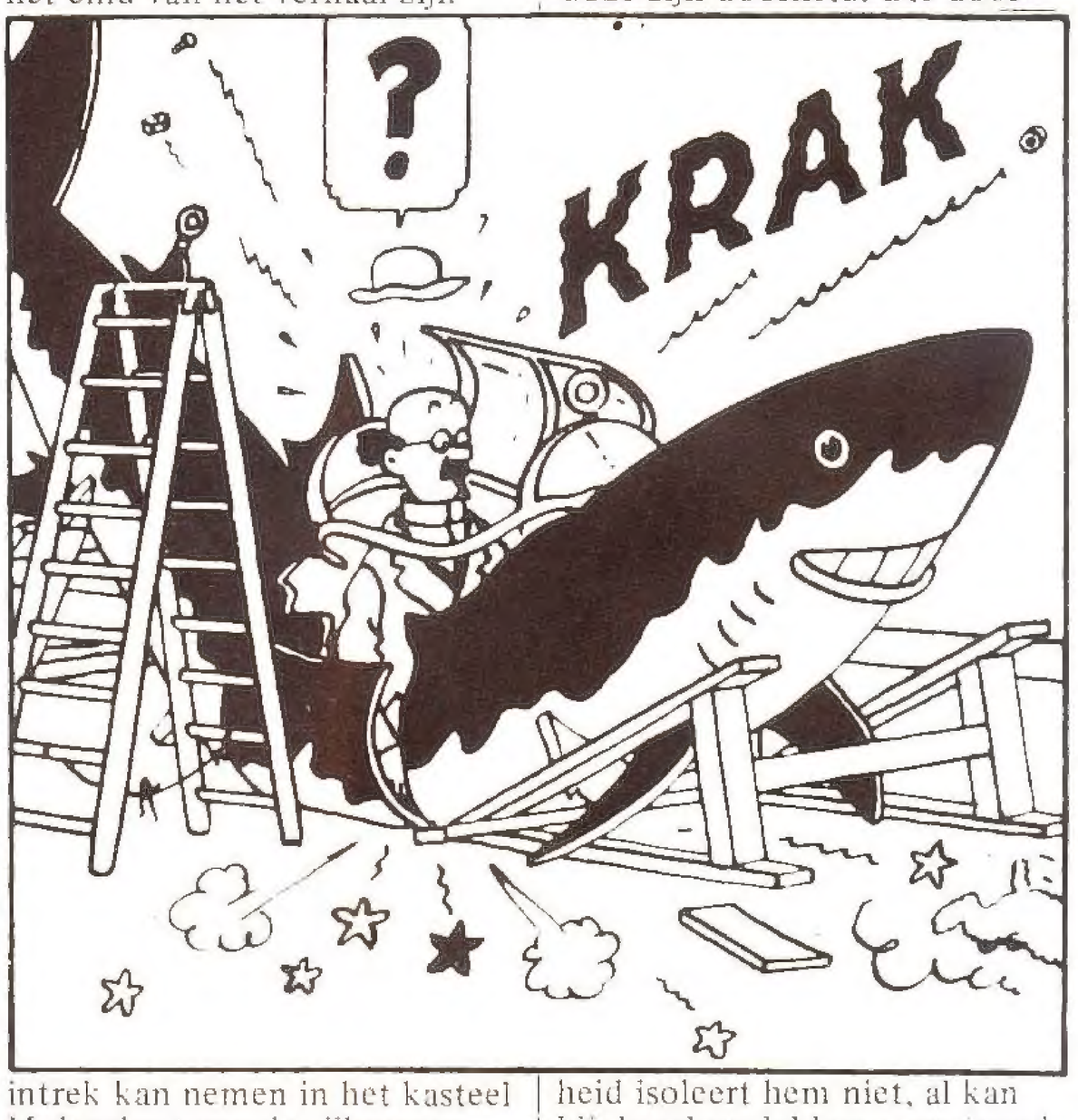

intrek kan nemen in het kasteel Molensloot van de rijkgeworden Kapitein Haddock. Hij blijft dan een onmisbare, onwaardeerlijke vriend van de striphelden Kuifje en Haddock. Met zijn voornaam kunnen we niets beginnen. De achternaam duidt op een zonnig, onverstoorbaar karakter:
Zonnebloem leeft van de ene dag in de andere, gelijk een zonnebloem zijn kopje wendend naar de zon. Hij gelooft heilig in zijn slinger als aanduider van de vindplaats van een verloren geraakt persoon of voorwerp. Die slinger brengt de detektives Janssen en Janssens in het Incaverhaal 'De Zonnetempel' op merkwaardige plaatsen. Zonnebloem ontwikkelt zich van knutselaar tot bouwer van de raket waarmee de eerste mens op de maan landt, in 'Mannen op de maan'. Zijn vernietigingsmachine geeft aanleiding tot een uitgebreid spionagekomplot in 'De Zaak Zonnebloem'.

Zijn uiterlijk.
Trifonius is klein van stuk, net als Adhemar. Dat lokt een pittig Napoleonkarakter uit. Hij is mannelijk gekleed: in een ouderwetse onelegante jas en een bolhoedje. Zijn wetenschap is derhalve serieus en niet nieuwmodisch. Hij draagt de geleerdenbril, heeft een snor en de sik van Sickbock en Lupardi. Zijn kruin is kaal, net als die van Adhemar. Kaalhoofdigheid duidt op intensieve hersenarbeid. Wij beschikken over voldoende uiterlijke kentekenen van zijn wetenschappelijk kaliber. En inderdaad: zijn technische uitvindingen zijn van prima kwaliteit.

Het gedrag.
Zijn taalgebruik is normaal, al raken zijn opmerkingen dikwijls kant noch wal. De kommunikatie met de omringende wereld ontspoort herhaaldelijk door zijn doofheid. Die doofheid isoleert hem niet, al kan hij daardoor lekker ongestoord wetenschap bedrijven. Van verstrooidheid heeft hij geen last, al zou je dat bij hem moeten veronderstellen. Integendeel, hij reageert kwiek. Hij kan geweldig uit de slof schieten, als hij zich beledigd voelt, bijvoorbeeld in 'Raket naar de Maan'. Maar dat overkomt het Napoleonnetje alleen, als hij in zijn wetenschappelijke waardigheid aangetast is. Voor het overige is hij de zachtmoedigheid zelf, hij eet uit de hand.

Zijn invloed.
Meestal heeft Zonnebloem een bescheiden bijrol. Tweemaal is hij de hoofdpersoon om wie het avontuur draait, namelijk in 'De Zonnetempel' en in 'De

zaak Zonnebloem'. Hoewel hij zich heeft opgedrongen aan Haddock en Kuifje, stellen de helden van de strip zijn aanwezigheid zo op prijs, dat hij op het kasteel Molensloot mag komen wonen. Voor de helden zelf hoeft hij geen wetenschappelijk werk te verrichten. Het ligt veelal andersom: de vrienden helpen hem bij zijn wetenschappelijk werk voor de mensheid. In 'De zaak Zonnebloem' vindt hij per ongeluk een oorlogstuig uit, dat uit handen van misdadigers moet blijven.

Zijn beeld
Kuifje en Haddock dragen de eigenwijze Zonnebloem op handen. Hij is hun en ons aller vriend.

Seks en poen.
In het album De Juwelen van Bianca Castafiore blijkt hij toch niet de droogpruim te zijn, die we hadden moeten verwachten; hij wordt waarachtig verliefd op de dramatische sopraan. De verloving van Bianca met Haddock verstoort zijn idylle wreed. Haddock, de rijke kasteelheer, treedt als mecenas op voor de professor, die zonder financiële zorgen werken kan en soms zelfs geheime regeringsopdrachten krijgt.

9. **UITLEIDING.**
Aan het slot van dit overzicht kunnen we enkele samenvattende konklusies trekken.

A. Alle professoren blijken mannen te moeten zijn. In de konservatieve stripwereld is de emancipatie van de vrouw nog niet doorgedrongen. De tien geleerde vrouwen van Andreas Burnier zijn er niet bekend.
B. We mochten veronderstellen, dat de professoren aan universiteiten verbonden zijn en studenten opleiden. Colleges geven alleen Adhemar en Prlwytskofsky. Wetenschappelijke medewerkers verhogen het geleerde aanzien van Prlwytzkofksy en Lupardi. Zonnebloem en Adhemar confereren met collega's. Op hun dooie eentje werken Barabas en Kalker, de kinder-

vrienden uit de stripseries die vooral voor jeugdig publiek geschreven zijn. Onze jeugd moet kennelijk bevestigd worden in de overtuiging, dat de geleerde stand werkt voor het latere welzijn van de jeugd.
C. Alleen die wetenschap is in tel, die zijn nut voor het dagelijkse leven afwerpt. De stripgeleerde is thuis in een van de natuurwetenschappen en doet daar uitvindingen die - in de satirische strip - niet ver van knutselarij afliggen. Science-fictionachtige toestellen vinden dankbare afnemers. Er zijn maar twee alfa-wetenschappers: Adhemar en Prlwytzkofsky. De eerste heeft een talenknobbel die soms van pas komt, de tweede maakt een mislukte, zielige indruk. Hun wetenschappen staan kennelijk niet in aanzien. De techniek beheerst het geloof in de toekomst.
D. De goedaardige geleerden komen uit Vlaanderen. Die bouwen de transportmiddelen van de toekomst: tijdmachines en raketten. Kwaadaardige geleerden wonen alleen in Nederland: Sickbock en Lupardi. Zij stellen de onbekende en vertrouwde natuurkrachten zwaar op de proef en proberen de ondergang van de wereld te bewerkstelligen. Alle stripseries willen ons overtuigen van de morele karaktertrek is minder populair in de grote avonturenseries, dan we mochten verwachten. Verstrooid en vergeetachtig is eigenlijk alleen professor Kalker. In de jolige Pandastrip hoort dat type ook thuis, in de andere niet. Daaruit kunnen we konkluderen dat de stripkunstenaar de geleerdenstand niet durft te karikaturiseren. Hoe breed het terrein van de maatschappelijke satire ook is, de wetenschap valt daar kennelijk buiten: die is ook in de stripwereld waardenvrij en boven alle kritiek verheven, zolang er 'praktische' wetenschap beoefend wordt.
Er wordt op de geleerden regelmatig een beroep gedaan door de striphelden, en de geleerden zorgen dan ook graag voor middelen om een oplossing te brengen.
G. De diepe ernst, waarin de geleerden gedompeld zijn, verhindert het etaleren van het erotische driftleven in de geleerde. Hij kent geen vrouwelijke wezens; als Adhemar zijn moeder omhelst valt dat niet onder de erotika. Zonnebloem wordt per abuis even verliefd: op een operazangeres die zo knap is dat ze altijd zingen moet: 'Ha, 'k lach bij het zien van mijn schoonheid in dees' spiegel', de dankzij de Kuifjeserie onsterfelijk geworden beginregel van een verhaal: zij zijn aangevers van technische wonderen. Een enkele keer, wanneer de wereld bedreigd wordt, treedt hij bescheiden naar voren om de mensheid te redden. Maar hij staat nooit voortdurend in het middelpunt van de avonturen. Dat is alleen met Adhemar het geval, in wie op hoogst originele wijze het geleerdenmotief vermengd is met het vader-zoonmotief, deze formule levert een onuitputtelijke bron op van spannende en komische avonturen.
J. Misschien rijst nu de vraag waarom de Asterix- en de Eric de Noorman-strip niet in dit onderzoek betrokken zijn. Dit zijn westeuropese series, waarin de historische voorgangers van de moderne geleerden voorkomen. In Asterix treedt een druïde op: Panoramix. Hij is producent van de toverdrank waaraan het bekende Gallische dorpje zijn onafhankelijkheid te danken heeft. Veel meer heeft Panoramix niet te doen. Hij haalt af en toe grapjes uit met toverdranken, maar dat is alles. In Eric de Noorman komt in de oudste verhalen een zwarte magiër voor, Lauri. Hij heeft een voorganger in de Valliant-strip van Harold Foster, Lauri treedt te kort op om als een vaste figuur in de stripserie te worden beschouwd. In zijn onaanraakbaarheid blijkt hij eenzelfde figuur te zijn als Hokus Pas, die ook al in rook en vuur verdwijnen kan en bovendien een kraaiengedaante kan aannemen, kortom die een duivel blijkt te zijn. Als historische avonturenstrips bieden Eric de Noorman en Asterix geen plaats voor een professor.
K. Wat de overeenkomsten tussen de professoren van de verschillende series en de eventuele navolgingen betreft, ligt er nog een terrein braak. We hebben lang niet alles bewust gezocht. De gelijkenis tussen Het mini Mierennest-avontuur van Vandersteen en De blauwe Blommebloem van Sleen had wel enige aandacht verdiend. De incidenteel optredende professoren zijn overgeslagen, hoewel die toch ook invloed hebben op het totaalbeeld van de prof. In Het gebroken Oor komt een volop verstrooide geleerde voor, om een voorbeeld te noemen. We laten graag anderen aan het woord.

Piet de Graaf mmv Domien ten Berge.

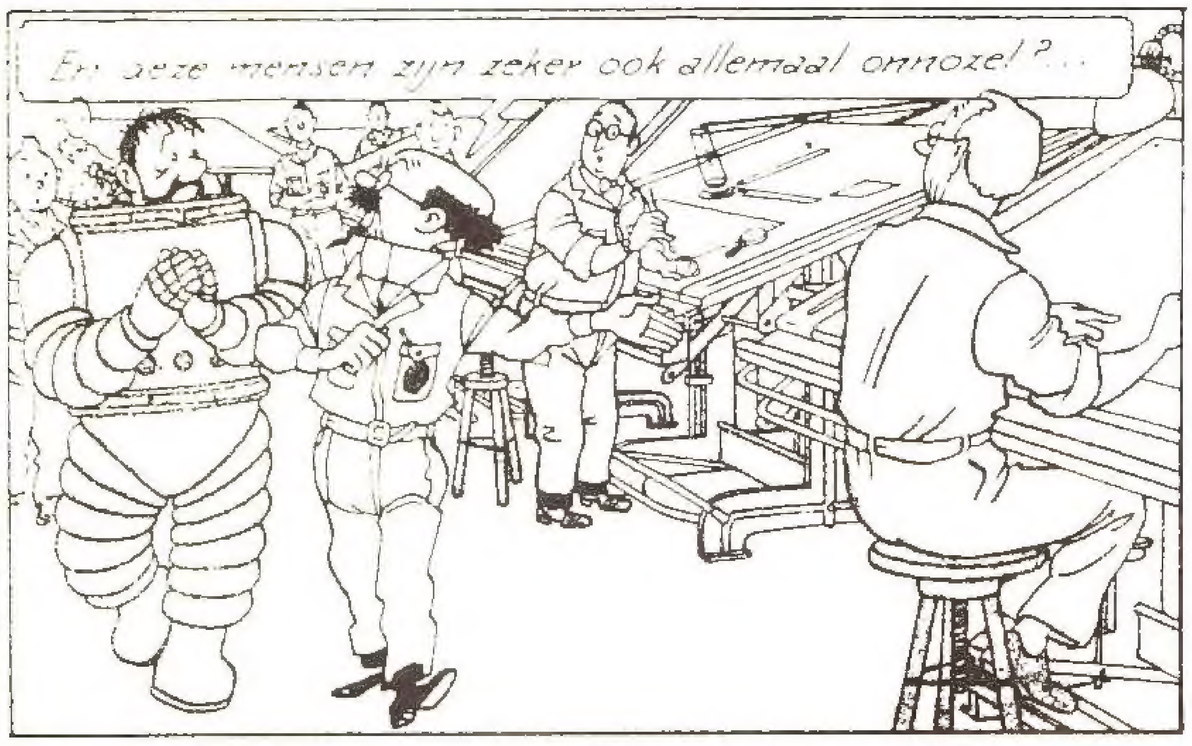

hoogwaardigheid van de professoren: de schurken Sickbock en Lupardi hebben zich moeten bekeren tot mensenredders.
E. Als ontwikkelde mensen zijn de profs natuurlijk behoorlijk op leeftijd, met uitzondering van het wonderkind Adhemar. Zij dragen allemaal graag het witte uniform van de chirurg en de laboratoriumgeleerde. Een geleerd iemand staat echter niet hoog op de sportieve ladder. Hij is vaak geleerde geworden omdat hij te klein is om normaal mee te komen in de wereld. Zijn denkarbeid vergt bovendien zoveel energie, dat de geleerde er meestal broodmager uitziet. Een uitzondering op de beperkte lichaamslengte maakte Sickbock, die oorspronkelijk meer een duivel was dan een geleerde, en natuurlijk ook zijn navolging Lupardi.
F. De beruchte professorale verstrooidheid als cliché-Marguerita-aria uit Gounods Faust. Het geheime liefdeleven van professor Barabas, hoe schuchter en minimaal ook, is ons onthuld in het kader van de vermenselijking van de geleerde. De jeugdige lezertjes moeten goed beseffen, dat het heil van de wereld afhangt van menslievende professoren die atoombommen en ander oorlogstuig alleen maar uitvinden op last van machtige regeringen.
H. Om de geloofwaardigheid van de onkreukbare geleerden te onderstrepen, zit een stripprofessor nooit in geldnood. Hij heeft de beschikking over een laboratorium en kan daar naar hartelust experimenteren en uitvinden, zonder dat er een financier aan te pas komt. De knapste uitvinder is - uiteraard - de jongste.

I. De meeste geleerden spelen een rol in de rand van het strip-

STRIPSCHRIFT OUDE NUMMERS

NUMMER	PRIJS
16	f 2.25
18	2.25
19	2.25
20	2.25
22	2.25
25/26	3.25
31/32	3.25
35/36	3.25
36 1/2	1.50
37/38	3.25
38 1/2	1.50
41/42	3.25
43/44	3.25
45/46	3.25
47/48	3.25
49/50	3.75
51/52	3.75
53/54	3.75
55/56	3.75
57/58	3.75
59/60	3.75
61	2.25
62	2.25
63	2.25
65	2.25
65 plus	2.25
66	2.25
67	2.25
68/69	3.75
70	2.25
71	2.25
72	2.25
73	2.95
74	2.95
75/76	4.25
77	2.95

Deze nummers kunt u bestellen door overmaking van het betreffende bedrag op gironummer 209948 van Stripschrift Koninginneweg 164 Amsterdam 1007 (met vermelding van de door U gewenste nummers).
Indien U prijs stelt op een overzicht van de inhoud uit de nummers 1 t/m 50 kunt u dit vinden in het nummer 49/50 van jan/febr. 1973.
Wanneer u dit nummer niet bezit, kunt u door overmaking van f 2,– op bovengenoemd gironummer een overdruk van de genoemde inhoudsopgave krijgen, welke u na ontvangst van dit bedrag wordt toegezonden.

POSTRIP TUM

Hoe vrij is de Vrije Balloen?

(Een vraag na twee nummers VRIJE BALLOEN)

Waar gaat het eigenlijk om? Als ik het voorwoord in het eerste nummer van De Vrije Balloen nog eens overlees, en de beweegredenen van de medewerkers om aan dit blad te beginnen goed begrijp, dan moet dit blad voor hen de mogelijkheid bieden om er werk in kwijt te kunnen dat *niet* aan bepaalde beperkingen gebonden is.
In tegenstelling tot datgene wat diezelfde mensen voor Eppo of andere 'gevestigde' publikaties maken: strips, waarbij de maker rekening dient te houden met zijn publiek.
Zo ongeveer luidt hun verklaring. Waarbij ze toch nog wel even kwijt willen dat hun normale werk geen kruis is, dat niet te dragen zou zijn.
Niettemin, een zekere onvrede hiermee schijnt nauwelijks te verbergen te zijn, getuige de verongelijkte toon waarop vervolgens afgegeven moet worden op verantwoording-dragende instanties bij dergelijke publikaties.

Citaat. 'Je luistert aandachtig, want die mensen menen het goed met je' (. . .) En we weten het heus wel. Echt hoor, ze weten alles beter. . .'
En dus, verder: '. . . wat zou het fijn zijn om eens te werken zonder al die voorschriften en beperkingen. Gewoon iets maken wat je *zèlf* leuk vindt'. Goed, weg dus die beperkingen. Eindelijk eens maken wat je *zelf* goed en fijn vindt. Tot zover oké, (maar niet heus!).
Maar dan:
Voorwoord in Balloen nummer 2: een heel andere teneur!
Opeens blijken diezelfde medewerkers tóch wel vatbaar voor andermans opmerkingen.
Citaat: 'Ook negatieve kritiek heeft onze volle aandacht en levert stof voor heftige en vruchtbare discussies'.
Tòch wel bereid om zich beperkingen op te gaan leggen dus.
Citaat: 'Maar ook op deze plaats willen wij iedereen nog even hartelijk bedanken en vragen om ook in de toekomst Uw (hoofdletter ! - d.j.) mening over de Vrije Balloen te blijven sturen'. Wie om andermans mening vraagt, geeft blijk van onzekerheid. Ik begrijp het dus niet meer!
Wat bedoelen jullie nou met 'maken wat we zelf leuk vinden' uit voorwoord nummer 1, - Geachte Vrije Balloenisten!
Wat, vraag ik mij dus af, is voor jullie nou *EIGENLIJK* het bestaansrecht van de Vrije Balloen?
Laten we het *daar* eens over hebben in Stripschrift, al was het maar om het bestaansrecht van Stripschrift een beetje mee op te vijzelen.

Daan Jippes

RUIL ADVERTENTIES

Prijs f 5. voor leden en f 7,50 voor niet-leden voor maksimaal 40 woorden. Tekst op achterkant van girokaart
Gironummer 209948

AANGEBODEN
Donald Duck 52 t/m 58 kompleet, ook veel losse nrs./TP: Revue 1, 3, 7-11, 19, 20; OVN 1-5./70 X Dick Bos, Spo Morton, de Kat, Lex Brand etc. C.J.E., Eric (ned.). Veel Lombard, Dupuis.

GEVRAAGD
Chick Bill (Lombard)/Ons Volkske vanaf '46 / TP 1e serie, Blader Mee.
P.W. Wisman, Bloklandstr. 76B, Rotterdam. Tel. 010-248669

AANGEBODEN
Tom Poes - 2e serie no. 1, 3, 5 en 6, B7, B18.1, Kuifjes (harde kaft), boekjes van Rotganz en Rotman, Wolle Klaver, Jan Kordaat (Donkerburcht), Mickey magazine, en vele andere Dupuis/Lombard, Beest is dood.

GEVRAAGD

andere leuke strips, vooral Amerikaanse comics 50er jaren.
Aanbiedingen aan:
G. Knispel, Rijswijkstraat 337, Amsterdam. Tel. 020-150316.

GEVRAAGD

Wie heeft nog Stripschriften no. 10, 13, 14, 21, 23.
A.G.M. Steerneman, Bataviastraat 28A, Groningen.

AANGEBODEN

Ruim 7.000 dagbladknipsels (los & geplakt), w.o. Vader en Zoon, (1300), Peanuts (900), Feiffer (200), Gabbers, Kildare, Floris, Buytelaers, Flintstones, Aafje Anders, Kirby, Julia, Piet Keizer (Springer), Anna.
Albums: TP en de Laarzenreuzen, Verkade, Hille, Arretje Nof, Piggelmee.
A; Bruseker, Meeuwenlaan 8, Egmond Binnen. Tel. 02206-2802

BINNEN KORT IN HET THEATER!
EPPO
LOWIETJE in Eppo nummer 9
Een nieuw verhaal van STEF ARDOBA:
"Opdracht in het verleden"
gaat van start in EPPO
nummer 11!
Het vervolg op Blueberry gaat heten: "De man die 500.000 dollar waard was".
Oók in EPPO nummer 11!
EPPO
antwoordnr. 7059, amsterdam

DE SPAARNESTAD-STUDIO deel 1

Het is een nogal onopvallende plaats: een vrij zakelijk aandoende gang, met aan het ene einde de Eppo-redaktie en aan het andere uiteinde de redaktielokalen van Donald Duck. Daartussenin aan de linkerkant een stel deuren, waarvan een met een klein bordje 'studio' en ondermeer de namen Bert Bus en Nico van Dam. Hier bevindt zich wat met enige dichterlijke vrijheid de voortzetting van de vroegere Spaarnestad-studio genoemd kan worden. Deze studio leverde, vooral in de vijftiger en zestiger jaren, een groot deel van het tekenwerk in de bladen van de toen nog zeer katholieke uitgeverij Spaarnestad.
De naam Studio is hier misschien wat misleidend. Iedereen denkt bij een tekenstudio direct aan een stripfabriek, zoals Rolf Kauka en Willy Vandersteen die hebben. Dat is bij De Spaarnestad nooit het geval geweest. De studio was heel eenvoudig de verzamelplaats van alle tekenaars en illustratoren die bij het bedrijf in vaste dienst waren.
Tegenwoordig is, ondermeer door het sterk gegroeide aantal free-lancers, de studio niet meer zo groot als vroeger. Maar dat is nog geen reden om er dan ook maar geen aandacht aan te besteden.
In een paar artikelen willen we u daarom met alle striptekenaars laten kennismaken. Allereerst:

HARRY BALM

Wanneer ben jij bij Spaarnestad gekomen?
Harry Balm: Dat is twintig jaar geleden, in 1955. Toen was ik een jaar of vijftien en wilde ik persé tekenen, in het bijzonder eigenlijk striptekenen. Ja, wat deed je in die tijd? Je ging eens kijken wat er al zo te doen was op die markt. Er was nog niet zoveel, maar de Spaarnestad had in ieder geval Sjors van de Rebellenclub. Daar stapte je dan op af met een mapje met werk. Je begrijpt wel, dat was nog allemaal erg onrijp werk, maar wel aardig. Men zag er waarschijnlijk toch wat in voor de toekomst en ik werd aangenomen voor de tekenafdeling van Piët. Ik moest eerst nog een tijd op kantoor werken, want ik moest wachten tot er iemand in dienst ging en dan kon ik daarvoor invallen. Dus deed ik eerst nog een tijdje kantoorwerk, bij de uitgeverij-

afdeling van de Spaarnestad. Later kon ik dan op de tekenafdeling komen. Je kwam daar echt als 'jongen die het vak wil leren'. Je had dan al het idee dat je nu eindelijks strips mocht gaan tekenen, maar dat was beslist niet waar. Je moest eerst nog zoveel leren. Je leerde in die tijd vooral 'all-round' te zijn. Je deed niet speciaal cartoons of illustraties of strips, maar je kreeg van alles te doen. Dat was bijvoorbeeld kopieerwerk, als er niet te reproduceren illustraties uit Amerika waren. Of het was het bijwerken of overtekenen van moppen waar teveel raster in zat. Daardoor leerde je de lijnvoering van al die Amerikaanse cartoonisten kennen. Dan kreeg je strips, naturalistische en komische, die bijgetekend moesten worden, op het formaat van het blad moesten worden gebracht. Zo waren er allerlei zaken waar je geconfronteerd werd, hetzij zwart-wit, hetzij met verf, en daardoor kreeg je een enorme routine en een grote vakkennis.
Daarnaast oefende ik in mijn vrije tijd ook met strips. Toen zei Piët op een gegeven moment: 'Je moet naar de natuur werken, je moet bomen gaan tekenen, ga maar eens naar buiten toe'. Ik was toen ook al helemaal weg van ridders, Noormannenstrips, historische verhalen vooral, dus ik dacht, ik ga wouden en bomen tekenen, dat kan ik altijd nog wel eens gebruiken. Ik ben met dat

El Cid

bomentekenen en alles wat er bij hoort eigenlijk in de schilderkunst verzeild geraakt. Want op een gegeven moment werd ik door dat buitentekenen zo gegrepen dat ik eens ging kijken wat anderen op dat gebied deden. Ik zag wel eens kunstschilders bezig en ik ging wat meer op schilderijen letten, vooral van de impressionisten. Ik ben toen naast het gewone strip- en illustratietekenen begonnen wat te proberen op schildergebied. Dat ben ik sindsdien altijd naast mijn werk blijven doen.
Ik kreeg na mijn leertijd steeds meer werk, en al gauw zat ik de hele dag te illustreren voor de bladen, vooral tekeningen bij korte verhalen. Dat waren historische verhalen, verhalen uit deze tijd, uit de 17e eeuw, ruimtevaart en noem maar op. Iedere week was er zo'n verhaal.
Op een gegeven moment ben ik toen begonnen met een serie historische strips voor Sjors. Dat kwam zo: Ik herinnerde me uit mijn jeugd de verhalen van Oom Wim, die in Robbedoes stonden. Daarin kwam de stof veel boeiender over dan in de geschiedenislessen op school, die waren altijd nogal dor en droog. Zulke verhalen hadden volgens mij een enorme pedagogische waarde. Later ben ik zelf gaan pionieren op dat gebied en dat leverde die serie historische strips op. Het zijn er nogal wat geweest. Ik ben geloof ik begonnen met het leven van Goya en dat lukte wel aardig. Toen ben ik in die geest verder gegaan met Julius Caesar en nog een stel anderen. Er waren er ook een aantal bij uit de wat modernere tijd, zoals Eric de Bisschop en Sir Francis Chister. Verder heb ik nog een verhaal getekend over Tsjolkovski, de vader van de ruimtevaart. Ik moet zeggen deze verhalen hadden in die tijd een vrij grote lezerskring. Vooral de strip Maurice Herzog schijnt erg veel succes gehad te hebben. Het sloeg toch wel aan. Dat was van 1966 tot 1968 ongeveer. Op een gegeven ogenblik veranderde de formule van Sjors en hield dat op. Sjors werd toen wat Belgischer, meer op komische strips geënt. Bovendien was er toen ook een reorganisatie in het bedrijf, men vond het niet meer zo nodig een grote tekenstudio te handhaven. Ik ben toen eigenlijk zo'n beetje in de layout sector beland, van verschillende bladen. Ik heb Sjors gedaan, ik heb Donald Duck en Bobo gelay-out, en dat doe ik eigenlijk nog. Je leerde daar weer een andere kant van het bedrijf, namelijk de opbouw van stripbladen. Je leerde hoe een redaktie werkt, je leerde meer over verschillende druktechnieken, wat er allemaal aan voor afgaat voordat zo'n blad op de markt verschijnt. Tekenen deed ik niet zoveel meer, en dat compenseerde ik door 's avonds te gaan schilderen. Daar ben ik enorm druk mee bezig, onder andere met een tentoonstelling volgend jaar in Bordeaux.

Hoe was de gang van zaken in zo'n studio?
Harry Balm: Je werkte allemaal aan een bepaald onderdeel. Bert Bus werkte aan zijn ruimtevaartseries, Nico van Dam maakte stedenplaten voor Panorama en tekende Wap en Woep, dan had je Piët met Sjors en Sjimmie, je had

rechts: uit 'Willem de Veroveraar' onder: Merlijn

Schatorjé, dat was een grafisch ontwerper die vignetten, maquettes en zo maakte, en dan had je nog Ben Balters, een man die alles van vliegtuigen afwist en in die tijd de vliegtuigplaten tekende. Met z'n allen verzorgden we verschillende bladen. We werkten voor Sjors, voor Panorama, voor Libelle, voor Beatrijs dat nog bestond in die tijd en voor de Katholieke Illustratie. Ieder had zijn eigen genre en een bepaalde eigen stijl, en in die stijl had hij zoals ik al zei vanaf het begin af de opleiding gehad om zich niet dood te staren op

uit: Stendhal

uit: Spartacus

één facet. Hij beheerste een heel scala, hij kon zowel cartoons als een kort stripje als een voorplaat maken, ik noem maar wat. Tegenwoordig is die specialisatie veel sterker, maar toen werd alles door iedereen gedaan.
Die tekenafdeling was een leuke tijd, want je had het erg prettig met elkaar. Helemaal geen onderlinge naijver, dat kwam niet voor. Ik kwam daar als jongen van vijftien jaar. Toen keek ik natuurlijk enorm op tegen Bert Bus en Nico van Dam, die waren alweer een eind verder. Dan ging je eens bij hen kijken en daar stak je iedere keer weer veel van op.

Merkwaardig dat er toen nooit een studiostrip ontstaan is, een strip waaraan verschillende tekenaars tegelijk werkten.
Harry Balm: Ja, dat is er nooit zo van gekomen. Ik weet niet waar het hem aan lag, misschien kwam het wel door het drukke werk wat we afzonderlijk hadden. Er was veel te doen en als je dan met z'n allen aan één project gaat werken vereist het van allemaal weer een regelmatige inzet. Er werd wel samengewerkt op andere vlakken. Ik herinner mij dat Bert Bus de tekst schreef voor Wap en Woep en dat Nico van Dam het tekende. We hebben trouwens toch één keer met z'n allen aan een strip getekend. Dat was een verhaal van Archie. Het was de eerste serie, getiteld Archie de Ridder. Die strip is later ook in boek verschenen. De andere delen zijn later door Bert Bus getekend. Wanneer dat was? Nou, we hebben eerst Archie als engelse strip gehad, dat stopte en toen zijn we met zijn drieën aan dat 'Archie als Ridder'-verhaal begonnen, zo rond '68, '69 was dat.
Later, in de tijd dat ik zat te lay-outen, ben ik toch weer voor Sjors gaan werken. Mijn werk bestond toen hoofdzakelijk uit autoplaten, weer een heel ander genre, en enkele vliegtuigplaten. Dat was nog voor de tijd dat Thijs Postma die specialiteit overnam voor Sjors. Verder heb ik nog wat losse tekeningetjes gemaakt voor Sjors, en voor Tina later nog modetekeningen, ook weer iets heel anders.

Vond je het met drie man werken aan een Archieverhaal prettiger of juist minder prettig dan het gewone zelfstandige tekenen?
Harry Balm: Dat maakt geen verschil. Je moet in de eerste plaats natuurlijk goed op elkaar ingespeeld zijn. Je hebt een gegeven, dat moet uitgewerkt worden. Je hebt allemaal een bepaalde bijdrage en als de strip dan goed lukt heb je er allemaal plezier aan. Een eigen strip kan je wenden en keren naar eigen inzicht. Ik teken zelf het liefst historische strips. Je kan haast wel zeggen dat ik alles tussen de Romeinen en het jaar 1900 graag teken. Als ik zelf een verhaal opzet zal ik dan ook hoogstwaarschijnlijk een onderwerp uit die tijd kiezen. Het is geloof ik vooral het romantische en het heroïsche aspect wat mij aantrekt. Ik houd ervan grote taferelen te tekenen, net zoals Foster dat doet met Prins Valiant. Dat is voor mij DE STRIP, grandioos. Hij sluit ook zo mooi aan bij de taferelen die je zag bij de Salonschilders uit de vorige eeuw. Die hadden ook van die machtige voorstellingen, op en top uitgewerkt. In die stijl had je ondermeer Ilja Repin, dat is een Russische schilder, en Eugène Delacroix. Die stijl wordt nu in de schilderkunst praktisch niet meer gebruikt, maar in de strips komt hij wel weer voor. Grote veldslagen, zoals bij El Cid, de ridders van de tafelronde, Parcival, kun je in de schilderkunst tegenwoordig niet meer brengen. In de strip of in het illustratiewezen heeft het nog een grote belangstelling. De schilders, vooral de Duitse schilders, hebben dat thema enorm uitgediept in de tijd van Richard Wagner, soms nogal drakerig maar dat hing van de schilder af. Een Arnold Böcklin bijvoorbeeld heeft er fantastische schilderingen van gemaakt, andere schilders hebben er een zoetelijk geheel van

gemaakt of het zo 'overdone' gedaan dat het niet meer om aan te zien was. Daardoor is er een beetje een antistemming ontstaan. Maar als je dan ziet hoe Delacroix deze gegevens hanteerde, met zoveel artisticiteit, dan geniet je er enorm van. Wat historische strips betreft, ik geloof dat de markt daar nog zeker niet van overvoerd is geraakt. Kresse en Piet Wijn hebben het veel behandeld, Gerrit Stapel was ér mee bezig, maar dat zijn ze wel zo'n beetje. In het buitenland zijn er veel meer.

Over het algemeen hoor je dat tekenaars er nogal een hekel aan hebben grote overzichtstekeningen te maken, omdat er zoveel werk aan is.
Harry Balm: Ja, maar dat is een kwestie van instelling. De ene tekenaar is een karaktertekenaar, die tekent het liefst koppen met uitdrukkingen. De andere tekenaar houdt van decors, die tekent graag rotspartijen of wouden. Weer een ander tekent graag taferelen, die leeft zich daarin helemaal uit. Het gaat steeds om de instelling van de man die erachter zit. Er zijn ook tekenaars die graag gebouwen tekenen, die gooien er hele steden tegenaan. Kijk maar eens naar Jean Graton, die tekent achter elkaar racewagens met alles erop en eraan. Je kan echt zien, die man is gedocumenteerd en zit helemaal in die stof. Hij leeft zich in dat soort dingen weer uit.

Noem eens wat favoriete strips van je?
Harry Balm: Blake en Mortimer bijvoorbeeld. Dat vind ik een van de zeldzame gevallen waar tekst en tekeningen op een geweldig spannende manier samengaan. Dat is grandioos; zowel in tekst als in tekeningen weet Jacobs een geweldige spanning op te roepen. Dat mis je nog al eens, ook in hele goede strips. Ik heb laatst een Tarzanstrip gekocht van die Amerikaan, Hogarth. De tekeningen zijn erg knap, maar de tekst is niet om te lezen. Verder is het werk van Kresse natuurlijk grandioos. Ik weet nog wel, ik was een jaar of zes toen Eric de Noorman voor het eerst in de krant kwam. Daar was ik helemaal kapot van, dat heeft een blijvende indruk gemaakt. En dan Kapitein Rob en de ridderstrips van Piet Wijn. Die hele moderne strips van de laatste tijd kunnen misschien wel technisch fabelachtig goed zijn, maar ik vind dat je met die oudere verhalen toch meer binding had.

Heb je zelf nog plannen om weer te gaan tekenen?
Harry Balm: Ik ben sinds kort weer met een strip begonnen, omdat ik vond dat ik een bepaald gedeelte van mijn vroegere bezigheden verwaarloosde. Ja, je kan niet alles tegelijk doen. Je werkt een uur of acht op de zaak en als je dan 's avonds schildert kan je niet nog eventjes een strip erbij doen. Ik vond toch wel dat ik daar iets aan moest doen. Voor Donald Duck heb ik van '72 tot '75 de Koning Arthurserie getekend. Dat was twee à drie pagina's tekst met een paar illustraties en stond van tijd tot tijd - niet iedere week - in Donald Duck. Daardoor hield ik mijn illustratieve tekenvaardigheid wat op peil, maar die serie is nu afgelopen. Dan is het aan de tekenaar om weer eens met iets nieuws te komen. Als je dat niet doet gebeurt er ook niets. Ik had wel weer eens zin om iets in zwart-wit te doen, dat trok mij wel aan. Vooral de laatste tijd zie je veel mooi zwart-wit werk en dat prikkelt je dan toch wel weer tot eigen initiatieven. Ik heb mijn oude strips eens bekeken en ik dacht: Nee, het kan toch allemaal weer beter, ik heb het al weer zo lang geleden voor het laatst gedaan. Ik ben toen eerst eens wat losse proeven gaan maken, gewoon om weer wat oefening te krijgen. In het begin ging het wat stroef, maar na een tijdje ging het weer lekker. Ik heb toen een aankondigingsplaat gemaakt en nu ben ik met de eerste paar platen bezig. Op een gegeven moment weet je weer wat je doet. Het is met dit soort tekenen zo, je hebt een onderwerp, je wil een strip gaan tekenen, maar dan. . . Laat ik eerlijk zeggen, striptekenen is een zwaar vak, het is een beroep waarin je je ook helemaal moet geven. Als een plaat kant en klaar voor iemand ligt vindt hij deze leuk of niet. Hij ziet het er niet aan af wat er achter zit. Voor een strip tot stand komt moet je je onderwerp door en door kennen, je moet je tekst schrijven, je documenteren, schetsen, de compositie bepalen van de plaatjes, en je 'handschrift' ontwikkelen. En pas na enige tijd gaat het lekker, zit je helemaal in je onderwerp, weet je wat je aan het doen bent. Ik heb deze strip als volgt opgebouwd: het gegeven is El Cid, met op de achtergrond het verhaal van El Cid zoals het in de geschiedenisboeken staat. Tegen die achtergrond beleeft hij verschillende op zichzelf staande avonturen. Die zijn min of meer vrijblijvend, maar toch steeds in de verte opgehangen aan de ware gebeurtenissen. Het eerstydeel is 'Het zwaard van Tisona', dat zijn een stuk of zeven afleveringen. Dan heb je deel twee 'De wraak van El Cid', deel drie 'De Moren vallen aan', enzovoorts. De hele entourage rondom El Cid is tekenkundig een feest, heerlijk om te doen. Er is niet al te veel documentatie over, maar ik heb enkele boeken over dat onderwerp en ik heb de film gezien. Het speelt rond het jaar duizend en uit die tijd is niet zo gek veel overgeleverd. Er staan nog wat kastelen uit die tijd in Spanje, die kan je gebruiken, maar verder. . . Ik wordt gelukkig gesteund door mijn kennis van de Middeleeuwen en de riddertijd. Ik heb mij sterk gespecialiseerd in de klederdrachten van de jaren 500 tot 1500, met alle gebruiken, bouwstijlen en dergelijke. Wat dat betreft heb ik geen moeite om aan voldoende gegevens te komen. Ik ga een stuk of twee, drie afleveringen tekenen, met tekst voor zes afleveringen en dan ga ik eens kijken of daar bij de bladen belangstelling voor is. Ik vind, als je met een plan aankomt moet je ook iets hebben om te laten zien.

Ben je niet bang da men jouw El Cid met alle andere versies gaat vergelijken? Er zijn er nogal wat geweest.
Harry Balm: Persoonlijk ken ik El Cid niet in illustratie- of stripvorm. Die zullen er ongetwijfeld wel zijn, dat geloof ik zeker wel. Het is met zoveel onderwerpen zo. Hoe vaak is Robin Hood al niet uitgebeeld, of Wilhelm Tell.
In hoeverre mijn tekeningen beter of slechter dan die van een ander zijn, daar bemoei ik me niet mee. Ik maak het gewoon. Het is een gegeven waardoor ik mij geïnspireerd voel en daar komt het óp aan. Als het mij goed lukt ben ik al blij.
Ik geloof niet dat je steeds persé naar iets nieuws moet zoeken. Dat lijkt me zo krampachtig. Als je iets brengt waar een groot publiek, in dit geval veel jeugdige lezers, genoegen aan kan beleven, dan is het doel van de strip bereikt. Je kunt wel zeggen, dat je met alle geweld iets nieuws wilt brengen, maar als de jongens van dertien, veertien er niets aan vinden schiet je je doel voorbij. Dan heb je misschien een kleine kern nieuwlichters blij gemaakt, maar dat is de functie niet van de strips die wij maken. Kijk, een strip kan een politieke functie hebben, een alternatieve, een milieukritische, ga zo maar door, maar dan werk je voor een bepaald publiek. Als je een strip wil maken voor jongens van dertien tot zestien jaar, waar El Cid op gericht is, dan moet je ook een formule brengen die bij die groep aanslaat. Ik geloof dat El Cid voor die groep een heel bruikbaar onderwerp is.

HvdB

uit: Richard Leeuwenhart

BIJ DE AFDALING RAAKT LACHENAL EEN HEEL EIND VOOR DE MOESSON IS INTUSSEN LOSGEBROKEN ZE DWALEN DOOR EEN HEL VAN SNEEUW EN IJS
DAAR GAAT LA CHENAL HET WORDT MIST G WAT ZAL ER VAN ONS ZIJN A.S ME BENE DEN KOMEN?

EINDELIJK BEREIKEN ZE KAMP V WAAR TERRAY EN RÉBUFFAT HEN VERWELKOMEN DE NACHT BREEKT AAN EN ZE BLIJVEN IN DE TENT
GELUKKIG DAAR ZIJN ZE!

uit: Maurice Herzog

Tante Leny exposeert

Is Tante Leny gevallen voor het grootkapitaal? Zoals ze daar op de lijnbaan zit zou je het wel zeggen. Aan de ene kant Ter Meulen (van de postorders) en aan de andere kant boekverkopers Voorhoeve en Dietrich (en dat zijn zoontjes van Elsevier).
Maar gelukkig, het blijkt allemaal wel mee te vallen. Leny woont hier niet, ze exposeert er alleen maar, op verzoek van de Rotterdamse Kunststichting.
Voor de opening (van haar tentoonstelling) heeft ze kennelijk al haar bewonderaars uitgenodigd, want het is al afgestampt vol als ik een half uur te vroeg arriveer. Na de bar bezichtigd te hebben (alles 50 cent, waar vind je dat nog) beland ik in de slaapkamer van Bill Bodewes. Die ziet er leuk uit; alles in Oosterse stijl, met een palmboompje, een tontein en een hemelbed. De tekeningen van Bill aan de muren zijn helaas nog even slecht als altijd Peti Buchel heeft haar tekeningen in de huiskamer hangen. Het doet een beetje kaal aan hoewel de opmerkingen die de bezoekers in het stof op de ruitjes geschreven hebben weer veel goedmaken. Erg goed verzorgd is de slaapkamer van Peter Pollman. Alles is er, tot en met vaste wastafel en tandenborstel.
Nogal contrasterend met de halfdonkere slaapkamer van Peter is de felverlichte (alles wit. . .) afdeling van Harry Buckinkx. Hij heeft onder andere platen hangen van zijn strip in Avenue. Heel knap, hoewel soms een beetje té onoverzichtelijk.
Marc Smeets heeft zijn anderhalf meter hoge schetsboek meegenomen. Hierin wat grote zwart-wit tekeningen en een aantal met ecoline ingekleurde losse scènes uit strips. Helaas nog steeds geen doorlopend verhaal (je zou zo'n man toch opsluiten! Zo mooi kunnen striptekenen en dan steeds maar losse plaatjes blijven maken. . .)
Langs een wand met brieven en foto's van liefhebbers van Tante Leny kom ik bij een video-installatie, die continu een dertig minuten durende presentatie van alle tekenaars vertoont. Een eindje verder staat nog zo'n apparaat, maar nu met een wat korter filmpje over de geschiedenis van Tante Leny.
Armand Stijnen is voor mij wat je noemt een verrassing. Vooral zijn natuurtekeningen zijn buitengewoon knap. Aart Clerkx is aanwezig met een furorestand, waar niet zoveel werk van Aart zelf te zien is. Wat er hangt varieert van redelijk tot zeer slecht.
Via Evert Meulen (erg leuk, maar je moet er even aan wennen) en Joost Swarte (altijd prima) loop ik naar de blikvanger van de tentoonstelling: het redaktielokaal, dat tegelijk werkkamer van Evert Geradts is. Het complete interieur van die kamer is vanuit Den Haag naar Rotterdam verhuisd. Alles is er, tot en met de pin-ups aan de muren. (Vergelijk maar eens de foto bij dit artikel met die in Rob van Eijck's boek 'Beeldspraak').
Bij de deur schaf ik mij nog een exemplaar van Tante Leny nummer 20 aan. Tegelijk krijg ik ook een catalogus van de tentoonstelling in handen gedrukt. Een goed verzorgd werkje (samengesteld door Inkt) met helaas nogal wat taalfouten in het redaktionele artikel. Maar wie let daar nu nog op, tegenwoordig.
Met de vriendelijke, gemoedelijke sfeer van de tentoonstelling nog in mijn hoofd stap ik de lijnbaan op. Maar dat blijft niet lang zo, want de harde wind tussen de flatgebouwen is een probaat middel om je aan de werkelijkheid te herinneren. Vanuit de ramen kijkt een papieren Leny me nog een paar honderd meter na. Tot ziens tante, ik kom gauw nog eens langs. . .

(Tante Leny exposeerde van zaterdag 8 november tot zondag 7 december in het Lijnbaancentrum in Rotterdam. Ze is nu weer terug in Den Haag, Hulshorststraat 269).

Evert Geradts

nederlands centrum voor belangstellenden in strips
postbus 11335 Amsterdam

BOMMELUITGAVEN

'Bah, foei! ', zei Heer Ollie, 'wat staat er weer weinig in Stripschrift deze maand! Stripprofessoren en een encyclopedie. Dat is toch geen nieuws voor een Ollie B.Bommel, wat jij, Tom Poes? Dat zijn geen avonturen! ' En heer Bommel gooide zijn Stripschrift nijdig weg en begon door de kamer te lopen, dikke rookwolken uitblazend. Tom Poes raapte het op en begon nu op zijn beurt te lezen, eerst een poosje uit verveling, maar al gauw met meer belangstelling.

U hebt vast de Stripschappagina vergeten, Heer Ollie, zei hij. 'Ik lees hier over speciale aanbiedingen. Voor zeventien gulden en vijf en vijftig cent zes uiterst zorgvuldig herdrukte deeltjes van oude Tom Poesverhalen'. 'Aha', riep Heer Bommel. 'Tom Poesverhalen! Uitstekend! Publiciteit! Voortreffelijk! Bommelverhalen! Geweldig! Precies wat we hebben moeten'.

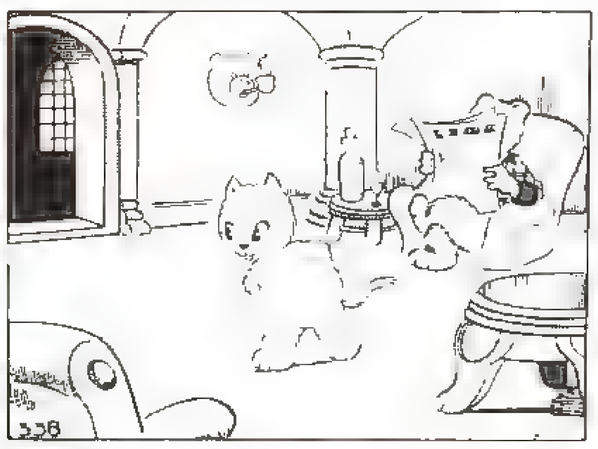

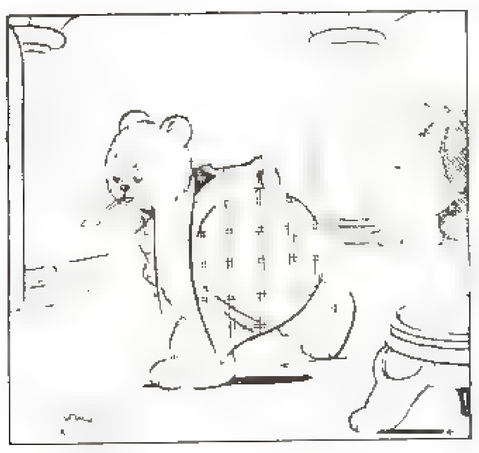

'Joost! ! ! ! Jooooost! Waar is die man. . . Juist ja, Joost breng mijn verrekijker met de riem, we gaan naar Amsterdam, vriend, we gaan Het Stripschap bezoeken! ' 'Kom mee Tom Poes! ' 'Maar gaat U dan mee, Heer Bommel? ' vroeg Tom Poes verbaasd. 'In Stripschrift staan toch alleen Tom Poesverhalen? ' 'Hoor eens jonge vriend', zei Heer Bommel verontwaardigd, 'je speelt een avontuur nooit alleen klaar zonder edelman! Ik weet hoe je met lieden van Het Stripschap moet omgaan! Nee, ik ga mee, uit!

We hebben altijd alles samen gedaan en daar zijn we altijd goed bij gevaren, wat jij? ' 'Hm', zei Tom Poes, 'vooruit dan maar, als U er op staat. . .' Zo gingen dus Tom Poes en Heer Bommel samen even later naar Amsterdam. 'Heer Bommel', zei Tom Poes voorzichtig, 'waarom maakt U niet zeventien gulden en vijf en vijftig cent over op giro 32 91 121 van Het Stripschap, Postbus 104, Uithoorn, dan krijgt u zes deeltjes op Bommelstein thuisgestuurd.' 'Een Heer van stand heeft geen gironummer', zei Heer Bommel en stapte flink door.

(Vrij naar Marten Toonder's 'De Laatste Markies van Carabas', met dank voor het idee aan Ries Jansen van Stichting Musische Vorming, Rotterdam)

BOMMELUITGAVEN 1976

Wij gaan door in 1976 en nemen nu ook in onze uitgave de naoorlogse verhalen op. De verhalen van na de oorlog zijn uiteraard in DE NIEUWE SPELLING. Voor de verhalen MV-24 t/m 26 is een nieuw omslag uit de Watergeest ontworpen. Een lichte prijsverhoging was niet af te wentelen, maar geld mag voor een Heer geen rol spelen. De boekjes blijven verschijnen als een setje van twee, met een tweemaandelijkse frekwentie.

Data van uitgifte
Set H, gepland begin februari, bestaande uit:

MV-26 De talisman
MV-31 De zeeslang

Set I, gepland begin april, bestaande uit:
MV-11 Het monster-ei
MV-15 De betoverde spiegel

set K, gepland begin juni, bestaande uit:
MV-12 Kaspar de draak
MV-29 De geheimzinnige sleutel.

Verder zijn nog gepland de sets L, M en N, voor augustus, oktober en november. De titels van deze laatste 3 sets worden in Stripschrift van 2 april bekendgemaakt!

Prijzen voor set H-I-K en L-M-N
De winkelprijs is f 7,95 per set van 2 boekjes.
Houders van een CJP-paspoort kunnen zich bij hun CJP-buro opgeven en betalen de gereduceerde prijs van f 13,80 per 2 sets. (4 boekjes).
Abonnees van Stripschrift betalen bij abonnement de gereduceerde prijs van f 17,55 per 3 sets (6 boekjes).

Betalingen
Voor set H-I-K s.v.p. vóór 15 januari op giro 329 1121 tnv Het Stripschap, Postbus 104, Uithoorn.

NIEUWE LEDENKORTING

Panda's Stripkatalogus 1976
Een volledig overzicht met 4000 foto's van alle nederlandse stripverhalen, welke in boekvorm zijn verschenen. Normale prijs f 30, .
Leden van het Stripschap kunnen de uitgave van deze eenvoudige zakenman bestellen voor f 24,-
Betaling s.v.p. op pg. 3291121 Het Stripschap, Uithoorn.

Stripschapkalender 1976
Voor de derde maal een fantastische kalender die gratis aan onze leden wordt verstrekt. Twaalf tekenaars werkten belangeloos mee, terwijl Lo Hartog van Banda de verbindende tekst schreef.
Alle tekeningen zijn op het middenblad van dit Stripschriftnummer afgedrukt.

RUILDAG STRIPSCHA.
(Trefkoel)

Een voortreffelijke ruilbeurs, daar in Groningen op 8 november, in het prima zalencomplex van Trefkoel. Veel goed werk werd gedaan door ons lid/stripantikwariaat Henkus en 10.
Een leuke tekening van N.H. Visscher verscheen op deze dag op de voorpagina van het Nieuws blad van het Noorden.
We komen nog wel eens terug.
H.S.

DE BESTUURDEREN VAN HET STRIPSCHAP, DE REDAKTIELEDEN VAN STRIPSCHRIFT EN ZIJN UITGEVER WENSEN U EEN VOORSPOEDIG 1976.

januar

z		4	11	18	25
m		5	12	19	26
d		6	13	20	27
w		7	14	21	28
d	1	8	15	22	29
v	2	9	16	23	30
z	3	10	17	24	31

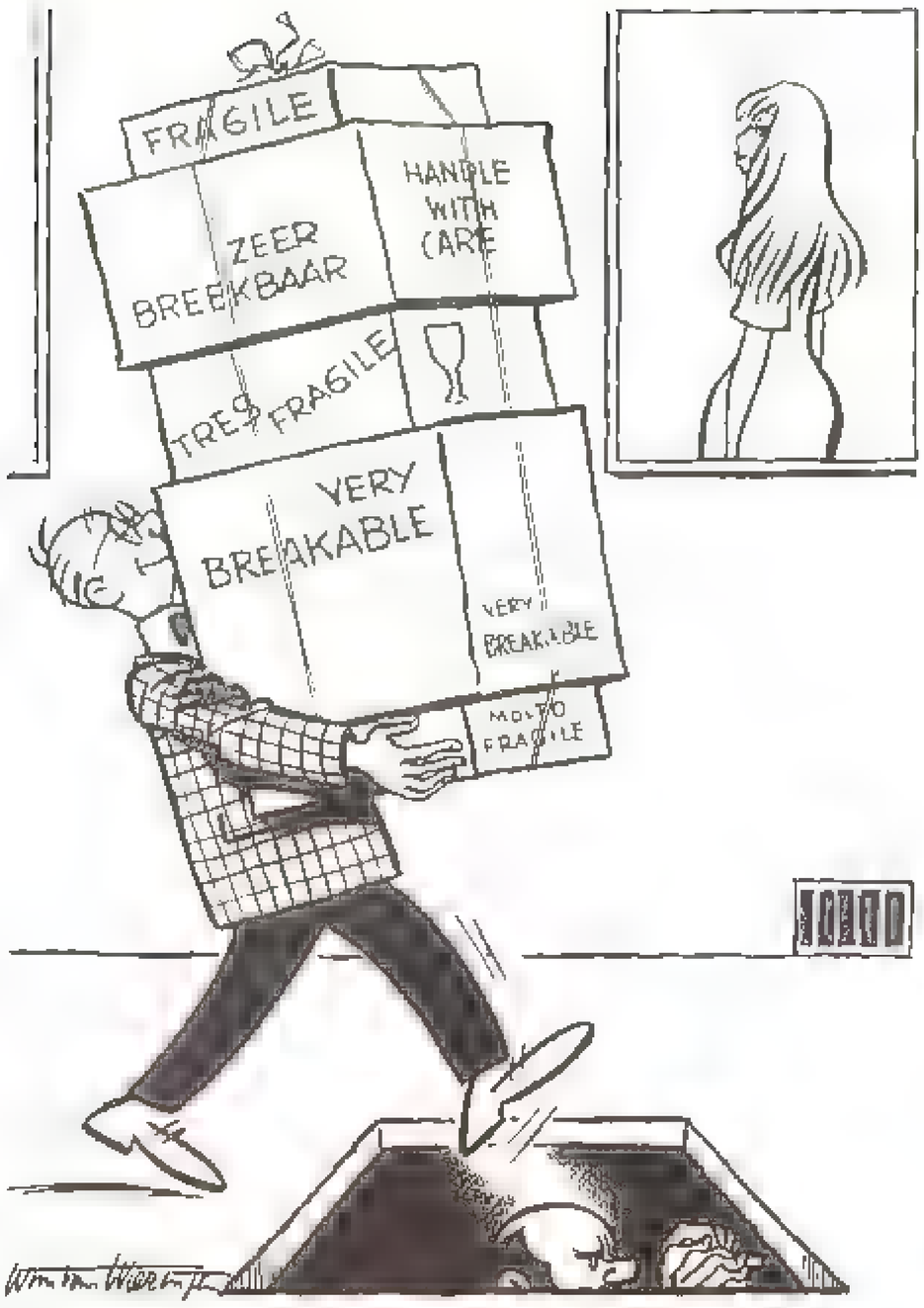

februar

z		1	8	15	22
m		2	9	16	23
d		3	10	17	24
w		4	11	18	25
d		5	12	19	26
v		6	13	20	27
z		7	14	21	28

december

z		4	11	18	25
m		5	12	19	26
d		6	13	20	27
w		7	14	21	28
d	1	8	15	22	29
v	2	9	16	23	30
z	3	10	17	24	31

maart
z 7 14 21 28
m 1 8 15 22 29
d 2 9 16 23 30
w 3 10 17 24 31
d 4 11 18 25
v 5 12 19 26
z 6 13 20 27

apr
z 4 11 18 25
m 5 12 19 26
d 6 13 20 27
w 7 14 21 28
d 8 15 22 29
v 9 16 23 30
z 3 10 17 24

mei
z 2 9 16 23 30
m 3 10 17 24 31
d 4 11 18 25
w 5 12 19 26
d 6 13 20 27
v 7 14 21 28
z 8 15 22 29

HET STRIPSCHAP

POSTBUS 11335 AMSTERDAM

Stripso

1976·het ja

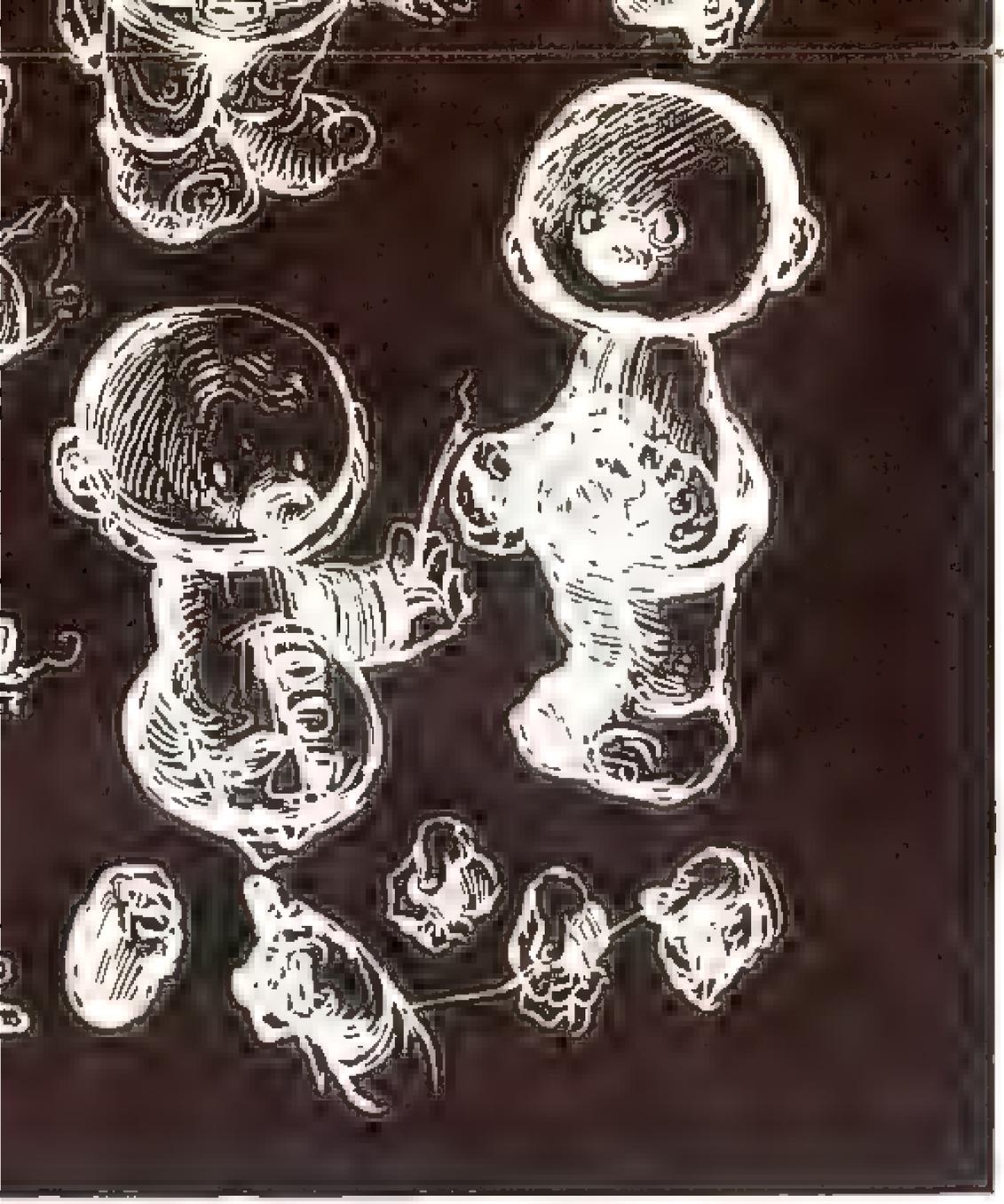

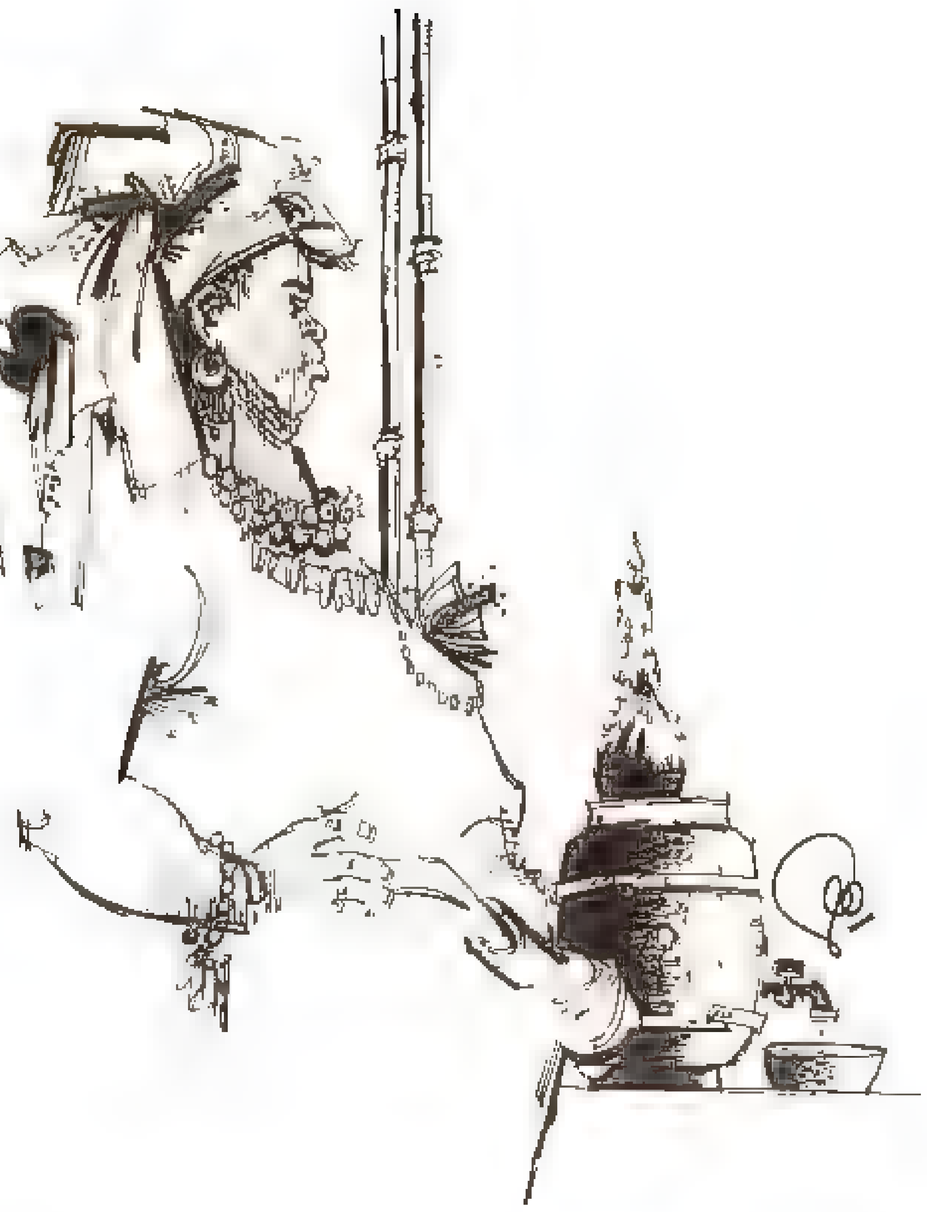

echap kalender

aar der veranderingen

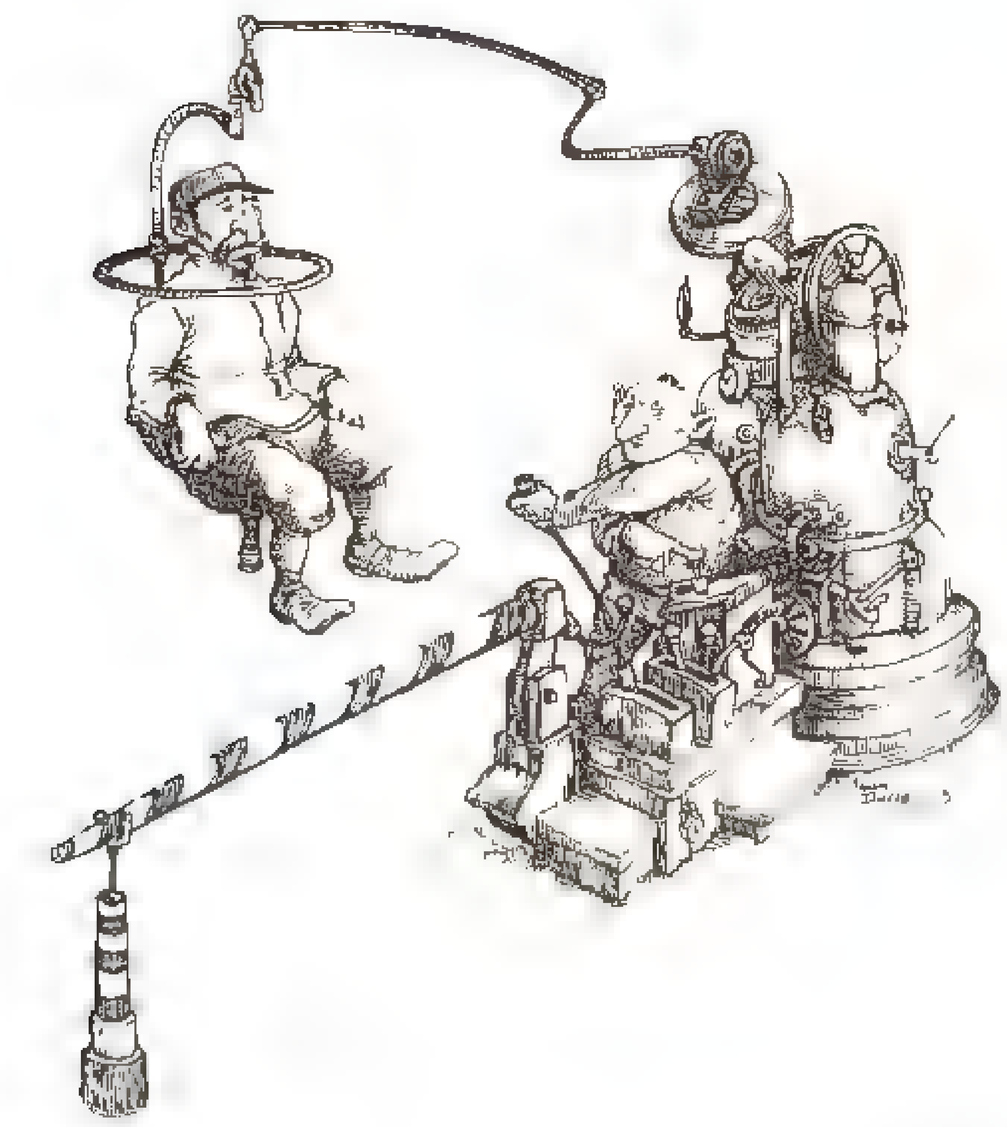

KENT U UW KUIFJE ?

3

door Har Brok

Ruim 4 jaar geleden heeft Cornelis Jan Aarts onder deze titel voor het eerst in Stripschrift nr. 35/36 een inventief en meer dan indringend beroep gedaan op de kennis en intelligentie van de lezers van dit blad in verband met de avonturen van Kuifje van Hergé. Na zijn eindrapport in nr. 39/40 heb ik op heel andere wijze nog eens een gezelschapsspel geïntroduceerd naar aanleiding van twee versies van blz. 12 van het album *Cokes in Voorraad* in Stripschrift nr. 59/60, maar door een wat al te amateuristische drukker bleek deze prijsvraag eigenlijk onoplosbaar. De oplossing verscheen later trouwens toch nog in Striprofiel no. 5, waardoor in elk geval nog een beperkte groep fanaten uit zijn vermeende onzekerheid verlost kon worden.
Nu, weer 2 jaar verder, meent de redaktie van Stripschrift dat de tijd weer rijp is voor een derde aanval op de intelligentie van zijn lezers in wedstrijdverband. Er zou natuurlijk eerder iets te zeggen zijn voor het aansnijden van een ander kompleks (Bommel, Eric de Noorman of Suske en Wiske), maar kennelijk wordt die behoefte niet zo gevoeld en dat kan ik me ook wel weer voorstellen omdat deze kompleksen zeer uitgebreid zijn en bovendien niet of bij lange na niet in de boekwinkel verkrijgbaar. Bovendien mag ik aannemen dat de harten van niet alleen de echte Kuifjefanaten sneller zijn gaan kloppen door de recente uitgaven van Totor, Kuifje in de Sovjetunie, de studie van Numa Sadoul en de start van Kuifje en de Picaro's. Voor ik ter zake kom nog even dit. Cornelis Jan Aarts heeft natuurlijk de room al van deze materie afgeschept in zijn wedstrijd en ikzelf heb het nog eens dunnetjes overgedaan in een aantal detailstudietjes over Kuifje. Toch heb ik bij de samenstelling van mijn Kuifje index nog wel zaken weten te vinden die de moeite waard zijn en ik heb daarbij nog maar afgezien van problemen waarop ik het antwoord zelf ook niet weet.
Nog even wat praktische zaken: stuur uw oplossingen zo snel mogelijk naar Postbus 9494 te Amsterdam, maar in elk geval vóór 1 februari!
Licht bovendien de oplossingen zo goed mogelijk toe, want er zijn enkele begerenswaardige prijzen te verdienen en bij een groot aantal goede inzendingen zou die toelichting wel eens de doorslag kunnen geven. Genoeg gepraat nu, aan de slag!

1. Op afbeelding 1 uit *Het Geheim van de Eenhoorn* (blz.1) zien we dat Kuifje op de Brusselse vlooienmarkt twee oude bekenden ontmoet; let trouwens in verband met de plaats van handeling ook eens op Bobbie! De oplettende kijker heeft op dit plaatje vanzelfsprekend ook al een andere bekende persoon ontdekt: wie is die persoon en hoe luidt zijn naam?

(afbeelding 1)

2. Niet alleen operakenners, maar ook Kuifjelezers kunnen op de hoogte zijn van het feit, dat Gounod de komponist is van Faust en dat de Juwelenaria een zogenaamde 'bekende passage' daaruit is. De vraag voor Kuifjeslezers is echter hoe de precieze tekst van deze aria luidt, althans voor zover Bianca Castafiore hem ten gehore brengt in de avonturen van Kuifje, kortom: wie komt er verder dan de beginregel op afbeelding 2?

3. Dat Professor Trifonius Zonnebloem de uitvinder en ontwerper is van een groot aantal geniale zaken, is natuurlijk geen nieuws. Het wachten is daarom nog altijd op de

(afbeelding 2)

toekenning van de Nobelprijs aan hem. Wie zou echter dat wachten kunnen bekorten door een lijstje te verstrekken van al de vindingen die op zijn naam staan?

(afbeelding 3)

4. Afbeelding 3 voert ons terug naar het album *Cokes in voorraad* (blz. 22) en doet veronderstellen dat Kuifje zich in de plaats Wadesdah op bekend terrein bevindt. Dat gegeven is voor lezers met een goed geheugen niet zo onverklaarbaar, maar hoe zit het eigenlijk met de opmerking van kapitein Haddock? Is dat nu zomaar een kwestie van onberedeneerde drankzucht of valt er toch een redelijke verklaring voor zijn opmerking te geven?

5. In al zijn avonturen is Kuifje talloze malen voor een ander aangezien en even vaak of nog vaker werden juist anderen voor hém aangezien. 'n Aantal malen treedt hij echter bewust onder een schuilnaam op en hij steekt daarbij z'n tegenspeler Dr. J.W.Müller naar de kroon. Hoe luiden de bedoelde pseudoniemen?

6. Zoals gezegd in opdracht 2 vertolkt Bianca Castafiore bij voorkeur de Juwelenaria uit de Faust. Toch heeft ze nog meer komponisten op haar repertoir: Rossini, Puccini en Verdi. Daarnaast blijkt ze toch ook nog uit het lichte genre muziek te putten: waar en met welk lied?

7. Hoe luidt de volledige titel van het laatste boek dat Kuifje gelezen heeft en voor welk van zijn avonturen putte Hergé hieruit zijn inspiratie?

8. Over de verwarringen ontstaan in verband met het telefoonnummer van het Kasteel van Molensloot heeft Cornelis Jan Aarts in 't verleden uitvoerig geschreven. Regelmatig en vooral tot ongenoegen van de getrouwe Nestor wordt het nummer van het kasteel verwisseld met dat van slagerij van Kampen. In de versie van de Katholieke Illustratie wordt deze gemoedelijke beenhouwer soms ten onrechte met de naam Sanzot aangeduid (zie afb. 4), wat wel verwarrend is maar toch niet zo onoverkomelijk daar hij in de Franse versie die naam draagt.

(afbeelding 4)

In de normale albumuitgaven treedt hij ook nog eens onder een geheel andere, maar daarom niet minder bekende naam op. Wie er wat bladerwerk voor over heeft zal me stellig wel kunnen vertellen hoe die naam luidt.

9. In 1975 bracht Casterman herdrukken uit van de Guitenstreken van Kwik en Flupke, waarbij telkens twee oorspronkelijke reeksen (jammer genoeg niet kompleet) tot één deel gebundeld werden. De Kwik- en Flupke-reeks is trouwens de reeks die Hergé het langst naast zijn avonturen van Kuifje volgehouden heeft. Het mag dan ook niet verwonderlijk zijn dat hij af en toe een overstapje maakt van de ene serie naar de andere. In de avonturen van Kuifje kan men derhalve tweemaal deze twee Brusselse straatjongens terugvinden. Wie weet waar?

10. Een regelmatig terugkerende gag bij Kuifje is de vermomming van Jansen en Jansens. In het algemeen kan men niet zeggen dat hun onherkenbaarheid ondanks alle moeite bevorderd wordt, integendeel hun vermommingen zijn in staat een volksoploop te veroorzaken. Toch slagen ze er éénmaal in zich zo goed te vermommen dat zelfs Kuifje ze niet herkent. Waar vindt dat historische feit plaats?

11. In het laatste album van Jo, Suus en Jokko treedt een persoon op die ook in de avonturen van Kuifje voorkomt, zij het dat daar uitsluitend de naam van deze persoon genoemd wordt. Om welke persoon gaat het en waar komt zijn of haar naam bij Kuifje voor?

12. In de reeks *Op weg naar Kuifje* verscheen als derde aflevering een artikel met de titel *Spelen met taal in de avonturen van Kuifje* (zie Striprofiel jg. 2 (1975) nr.3 en 4). Een van de meest typerende stijlfiguren van Jansen en Jansens noemde ik daar de 'letterlijke herhaling', waarvan een staaltje te zien is op afb. 5
In *De Zonnetempel* kan men op blz. 54 zien dat kapitein Haddock deze voor Jansen en Jansens zo karakteristieke wijze van uitdrukken immiteert. Enkele albums eerder echter heeft Kuifje zelf zelf al eens laten merken dat dit verschijnsel hem niet ontgaan is. In het hierboven genoemde artikel heb ik verzuimd dit te vermelden en het is nu uw opdracht dit verzuim goed te maken.
Alvorens aan dit huiswerk te beginnen nog een tweetal opmerkingen.

Alle vragen kunnen opgelost worden met behulp van de normaal in de handel zijnde albumversies.

II. De redaktie van CISO-Stripgids is van deelname uitgesloten (Jan Smet weet zelf wel waarom). En nu aan de slag. Er resteren nog maar 3 weken!

Har Brok

(afbeelding 5)

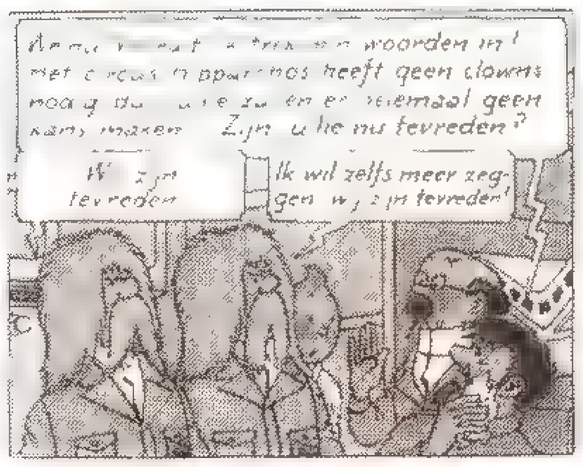

Opsturen in envelop aan:

STRIPSCHRIFT

Antwoordnummer 7015 Amsterdam-1007
Postzegel plakken hoeft niet.

Ondergetekende abonneert zich op Stripschrift met ingang van 1 januari 1976.

En ontvangt als welkomstgeschenk:
☐ De avonturen van Tom Poes, set . . . . . .
☐ De Bovenbazen van Marten Toonder

Naam: . . . . . .
Adres: . . . . . .
Plaats: . . . . . .

Handtekening: . . . . . .

WALT DISNEY'S
Donald Duck
presenteert
IN NUMMER 7, 8 EN 9 DE SHERIFF VAN DE KOGEL-VALLEI
EEN CARL BARKS-AVONTUUR UIT 1948!
in nr. 8:
het lelijke kleine eendje
een SILLY SYMPHONIE uit 1939
KEN JE ME NOG?
in nr. 9:
een avontuur van tokkie tor!
in nr. 10:
ditjes en datjes uit de oude DISNEY doos
LANG LEVE DONALD DUCK!

STRIPS schrijven

door Patty Klein

Wanneer men vermeldt dat men strips schrijft, volgt er oftewel een geschokt stilzwijgen (associaties met striptease?) of er volgt de konklusie: Oh, dus jij vult de balonnetjes bij die tekeningen in. Voor de meeste mensen is het moeilijk om te geloven dat de tekenaar van beeldverhalen niet altijd ook zelf het verhaal verzint, maar hiervoor een beroep doet op de stripschrijver. Natuurlijk zijn er genoeg tekenaars die geen enkele moeite hebben met het verzinnen van een verhaal, maar er zijn óók geweldig goede tekenaars die voor hun plot en enscenering afhankelijk zijn van de stripschrijver. Het is zelfs zo dat sommige striptekenaars zelf uitstekend kunnen schrijven maar toch liever een beroep doen op de schrijver, om hun energie helemaal aan het tekenen, te kunnen wijden. Een aantal tekenaars (b.v. Piet Wijn) schrijft voor sommige strips de tekst zelf, terwijl ze voor weer andere strips met een schrijver samenwerken. De samenwerking tekenaar-schrijver kan dus allerlei vormen aannemen. In het ene uiterste geval maakt de schrijver geheel zelfstandig het plot en scenario, soms voor tekenaars die hij niet eens persoonlijk kent of terwijl hij nog niet weet wie de strip zal gaan tekenen. In het andere uiterste geval 'plotten' tekenaar en schrijver samen, de tekenaar ensceneert vervolgens het verhaal en de schrijver vult daarna de dialogen in. Khing en Banda werken bijvoorbeeld vaak zo samen. Het is duidelijk dat tussen deze twee uitersten allerlei vormen van samenwerking voorkomen. Natuurlijk komt een zo hecht mogelijke samenwerking van tekenaar en schrijver altijd de strip ten goede.
Maar laten we nu de tekenaars eens even uitvlakken en kijken hoe een stripscenario tot stand komt.
Een strip kan ook weer op een heleboel manieren van start gaan. Het kan een bestaande, suksesvolle strip zijn die door een andere tekenaar en/of schrijver wordt voortgezet. Er kan ook van redaktiewege een verzoek aan de schrijver gericht worden om een bepaalde strip te gaan maken. Dit gebeurt vaak bij Oberon, waar streng gelet wordt op diversiteit in de strip-onderwerpen zodat er op een gegeven ogenblik behoefte ontstaat aan een voetbalstrip of een modestrip, om maar wat te noemen. Tenslotte kan de schrijver zelf een ontwerp voor een nieuwe strip verzinnen en dit ter verkoop aanbieden bij een tijdschrift, krant of uitgever. Maar zodra de strip geaccepteerd wordt, is het uit met de vrijheid. Dan wordt door de opdrachtgever de vorm, frequentie en lengte van de strip vastgesteld. Het is duidelijk dat het schrijven van strips (en het tekenen uiteraard ook) een grote dosis aanpassingsvermogen eist. Men moet wel van zeer goeden huize komen, wil de opdrachtgever zeggen: 'Schrijf maar wat'. En zelfs als dit al het geval is, is het nog zeer de vraag of dit zo zal blijven als de strip een tijdje loopt.
Of, wat nog erger is, de schrijver wordt op zijn eigen populaire strip vastgeprikt en moet jarenlang in hoog tempo een konstante hoge kwaliteit weten te handhaven omwille van de populariteit. Denk in dit geval maar eens aan Asterix of Lucky Luke.
Dit klinkt wat negatief, maar is toch niet zo bedoeld. Mijns inziens is de charme van het stripschrijven juist die uitdaging om het ene moment een realistische Wild-Weststrip te moeten schrijven en het volgende moment een karikaturale strip over zeehonden, om maar iets te noemen. Verder de kombinatie van fantasie en techniek, die het plot en scenarioschrijven nu eenmaal behoeft. Op die techniek kom ik later nog terug.
Gaat het om het schrijven van een bestaande strip, bijvoorbeeld de Disney-, Kauka- of Hanna-Barbera-strips, dan is het duidelijk dat binnen een zeer strak omlijnd kader wordt geschreven. De figuren staan vast, zowel het uiterlijk als het karakter. Het karakter van de strip mag geen geweld worden aangedaan. De biggetjes mogen niet plotseling wél verorberd worden door de boze wolf. De tekenaar werkt met modelsheets maar de schrijver heeft meestal geen andere dokumentatie dan de bestaande verhalen. Een uitzondering hierop vormt Kauka Verlag, die

ERIK EN OPA

1 In huiskamer. Ergens staat scheepskist, open. Erik staat ervoor en snuffelt erin. Moeder met jas aan, op het punt om weg te gaan, vermanend tegen Opa.

2 Erik heeft uit de kist een kleurige doek gehaald, houdt hem omhoog. Opa komt op hem toe.

3 Opa heeft hoofddoek omgeknoopt zoekt in kist. Erik kijkt lachend naar Opa.

4 Opa knoopt ooglapje voor zijn ene oog. Erik wijzend op opa, lacht zich slap.

5 Opa haalt een groot krom mes uit de kist. Bartje staat voor het raam, wijst naar buiten. Door het raam is het karretje van de melkman zichtbaar.

6 Op straat. Bredere plaat. Opa in zeerovers-uitrusting, zwaaiend met mes of het mes tussen zijn tanden, rent met armen wiekend achter melkman aan. Melkman voor hem uit vluchtend op karretje, kijkt angstig naar hem om. Verblufte voorbijgangers. Evt. Erik lachend in deuropening.

Afl. 6. DE MELKMAN

E Opa, ik moet weg. Wil jij twee flessen melk nemen als de melkman langskomt?

O Da's goed!

E Wat is dit voor een mooie doek, opa ?

O Da's een echte zeerovershoofddoek, Erik! Die heb ik nog van de grote vaart!

L Hahaha! Zo bent u precies een echte zeerover!

O Nog niet helemaal. Er mankeert nog wat aan . . .

O Een echte zeerover voelt zich niet gekleed zonder zo'n ooglapje!

L Hahaha! Net echt!

O En hier heb ik nog een vlijmscherp zeeroversmes!

E Opa, als u de melkman nog moet hebben, moet u opschieten!

MM HELP! EEN ZEEROVER! HELP!

O STOP. . .! Ik moet MELK hebben !

De beruchte pijltjes (Peter de Smet in Eppo)

'Richtlinien für die Dramaturgie des Figuren Fix und Foxi's' heeft samengesteld, geheel volgens Duitse Gründlichkeit. De tekenaar krijgt bij Kauka zelfs plattegronden van de woningen van de stripheld en als er in een hoek van de kamer geen kast staat, mag die er in de strip niet plotseling wél staan. Ook het taalgebruik van de stripfiguren staat soms al vast. Dit is heel duidelijk het geval bij de Bommelstrip. De schrijver moet zich hier stipt aan houden. Natuurlijk is de aanpassing nooit honderd procent en kan een echte kenner ook wel ontdekken uit welke koker een bepaald Bommelverhaal komt. Ook voert de schrijver wel eens wat veranderingen ten goede in, die later gehandhaafd blijven. Zo zijn in de tijd dat 'De Grote Boze Wolf' en 'Hiawatha' door Toonder Studio's werden gemaakt de Brave Damesclub en de Booswichtenclub ingevoerd door Andries Brandt. Ze bestaan nog steeds. Bij Hiawatha zijn de Patwangs erbij gekomen en zelf heb ik de naam 'Rondbuiken' voor de indianenstam verzonnen, die nog steeds gebruikt wordt.
Deze vorm van stripmaken, waarbij een bestaande strip ongewijzigd moet worden voortgezet wordt door de stripmakers wel eens oneerbiedig 'stukwerk' of 'konfektiewerk' genoemd. Maar nu de situatie waarin de schrijver wordt vrijgelaten in zijn onderwerp. Hij gaat dan in eerste instantie kijken voor welk publiek zijn strip geschreven moet worden. Voor kleuters, voor ouderen of voor de bond van Plattelandsvrouwen? Daarna komt de kardinale taak om de hoofdfiguur te verzinnen. Een goede strip staat of valt met de hoofdfiguren. Een goed hoofdfiguur komt vanuit zijn (extroverte) karakter tot aktie. Gebrek aan karakter is voor een stripfiguur een ramp. Een vent die mateloos nieuwsgierig is, belandt door zijn nieuwsgierigheid vanzelf in legio akties. Je kunt je stripfiguren niet erger duperen dan door ze een slap karakter mee te geven. Denk in dit verband aan de geniale Disney-formules. Dagobert, die én ontzettend rijk én ontzettend gierig is. Midas, die maar door één obsessie wordt beheerst; biggen eten. Op deze thema's kun je duizend jaar voortborduren.
Dit bovenstaande geldt natuurlijk het sterkst voor strips die lang moeten gaan lopen; als de hoofdfiguur op het eind van het eerste verhaal op tragische wijze krankzinnig wordt is er geen tweede verhaal meer, of het zou zich in Paviljoen drie moeten afspelen. Natuurlijk zijn er boekdelen te schrijven over het karakter van de hoofdfiguur. Moet hij sympathiek zijn i.v.m. het feit dat de lezer zich graag met de hoofdfiguur identificeert? Een paar minder goede eigenschappen doen het vaak ook erg goed, de lezer wil graag de sterkste partij zijn. Denk maar eens aan de domme Lambiek waar veel van de humor gebaseerd is op dit 'betwetersseffect'. Archie Bunker is een typisch geval van anti-identi ficatie. Een té goede en sympathieke hoofdfiguur wekt ook weer gauw wrevel op.
Bij het schrijven van een strip begint men met het maken van een plot; een korte beschrijving van het komplete verhaal. Dit plot wordt met de tekenaar en opdrachtgever doorgesproken. Daarna wordt het scenario gemaakt. Het scenario trekt de plot uiteen in pagina's en bestaat uit twee kolommen. Links de nummering van de plaatjes, een omschrijving van wat er op het plaatje te zien is en de instelling. Rechts de balloons en/of tekstbloks.
We kennen bij het scenario de volgende instellingen: close-up half-totale, totale of long shot. Het plaatje zelf is weer te verdelen in voorgrond, middenplan of achtergrond of verschiet. Een figuur in afsnede betekent dat hij op de voorgrond staat, afgesneden door het kader.
Nu is het zo dat een stripplaatje aan geheimzinnige wetten beantwoordt. Iemand die zijn huis verlaat zal zich bijna altijd van links naar rechts verplaatsen. Komt er iemand aanlopen, dan verschijnt hij meestal van rechts. Strip is eigenlijk een wonderlijk medium, een stadium tussen tekening en film. De plaatjes tonen momentopnames van een aktie. Maar hoe trek je de akties uiteen tot plaatjes? Dit kan langzaam of vlug. Van iemand die de trap op loopt kun je aan iedere trede een plaatje wijden, je kunt de figuur alleen halverwege de trap laten zien, stevig doorstappend, of tenslotte de trap helemaal weglaten en alleen een tekstblok: 'Boven aan de trap. . .' Zover ik weet zijn hier geen regels voor en wordt het op het gevoel gedaan. Een overweging is natuurlijk: is de trap belangrijk in het verhaal? Hoe belangrijker de trap, hoe uitgebreider hij in beeld zal komen. Het voornaamste is dat de stripschrijver zich realiseert dat hij bezig is een verhaal via plaatjes te vertellen. Er moet te zien zijn wat er gebeurt, de balloons zijn slechts een aanvulling of een mogelijkheid om wat meer informatie te verstrekken. Een woordgrapje mag nooit ten koste van de aktielijn gaan. Natuurlijk zijn dit slechts basisregels waarop honderden uitzonderingen mogelijk zijn. Het beste is om gewoon het gezonde verstand te laten werken. Bij een figuur die aan komt rennen en vervolgens in een valkuil wegzakt zal de valkuil hoogstwaarschijnlijk centraal staan in het beeld. Als de valpartij in silhouet op de achtergrond wordt getekend, begrijpt geen hond wat er nou precies gebeurt.
Een karikaturale strip zal weer andere eisen stellen dan een naturalistische strip.
Sommige stripschrijvers maken vóór ze aan het scenario beginnen zelf een lay-outje om tot een goede aktielijn te komen en om even de pagina-indeling voor zich te zien. Want ook de pagina-indeling is belangrijk. Er kan over drie of over vier balken gewerkt worden, de balken kunnen weer onderverdeeld worden in een, twee, drie of zelden vier plaatjes. Een hoge plaat aan de rechterkant van de pagina leidt tot de gevreesde 'pijltjes': het teken dat de lezer éérst naar onderen en dan pas naar rechts moet lezen. Afwisseling van de grootte van de plaatjes is belangrijk, evenals de afwisseling in de instellingen. Als twee figuren een pagina lang zitten te praten, is het niet mooi om dit voortdurend in totales te laten zien. De totales kunnen worden afgewisseld met close-ups, halftotales, of zelfs een plaatje van het huis van buiten met twee balloons uit het raam. Een eentonige instelling wordt wel eens bewust gebruikt om een 'filmisch' effect te bereiken. Iemand die verheerlijkt een hap chocolade neemt, zich vervolgens lam schrikt en daarna schuimbekkend zeepbellen uitstoot omdat de chocolade zeep blijkt te zijn, vormt in drie close-ups naast elkaar een soort filmstrookje.
De balloons vragen ook extra aandacht. Het is moeilijk om op een klein plaatje vier personen te laten zien met alle vier een grote praatbel. Verder is het zo dat de lezer van links

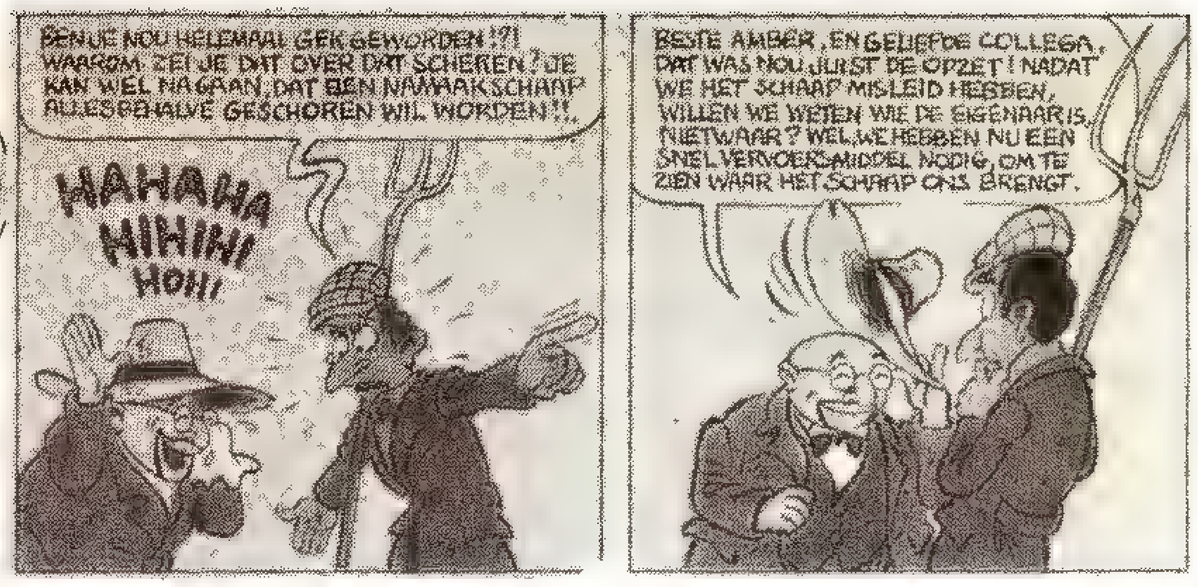
BEN JE NOU HELEMAAL GEK GEWORDEN?! WAAROM ZEI JE DAT OVER DAT SCHEREN? JE KAN WEL NAGAAN, DAT EEN MANMAKSCHAAP ALLESBEHALVE GESCHOREN WIL WORDEN!!,
HAHAHA HIHIHI HOHI
BESTE AMBER, EN GELIEFDE COLLEGA, DAT WAS NOU JURST DE OPZET! NADAT WE HET SCHAAP MISLEID HEBBEN, WILLEN WE WETEN WIE DE EIGENAAR IS, NIETWAAR? WEL, WE HEBBEN NU EEN SNEL VERVOERSMIDDEL NODIG, OM TE ZIEN WAAR HET SCHAAP ONS BRENGT.

Twee keer een afsnede (Rob Peters in Robbedoes)

Het probleem van de om beurten pratende figuren. De tekenaar werkt hier met twee 'camera's' (Victor Hubinon in Robbedoes)

Een typische cliffhanger (Edmond in Tina)

naar rechts leest; de figuur die links in beeld staat praat dus eerst. Als twee personen staan te praten en ze zeggen om beurten iets eerst, moet de tekenaar ze steeds om elkaar heen laten lopen om niet de 'piefen' van de balloons te laten kruisen. Een goede tekenaar vindt hier nog wel een oplossing voor, maar als twee personen in een smalle kano zitten te praten wordt het moeilijker.
Nu iets over de lengte van de strip. Er zijn vervolgstrips van een of twee pagina's, afgeronde strips van een aantal pagina's, gag-strips oftewel one-shots en dagstrips. Iedere vorm vereist weer een andere schrijftechniek. Voor een vervolgstrip geldt meestal het volgende: beginnen met een recapitulatie van de vorige aflevering(en). Dit kan in de vorm van een tekstblok, een balloon waarin

de situatie van de vorige week gememoreerd wordt of door de eindsituatie van de vorige week weer even te laten zien. De lezer moet toch al veel geestelijke inspanning verrichten door iedere keer weer een stukje verhaal dat in zijn geheugen is opgeslagen tevoorschijn te halen. Dus laten we het niet moeilijker voor hem maken dan het al is. Daarna een flink stuk verhaal en weer eindigen met een spanningspunt. De hoofdfiguur hangt met verstijvende vingertoppen aan een uitstekende rots boven een ravijn. Een olifant komt aandraven, op het punt zijn vingertoppen te verpletteren. Onder in het ravijn mikt een scherpschutter op hem. Bovendien heeft hij last van toevallen en voelt hij er juist een naderen. . . wordt vervolgd. Dit principe wordt dan ook wel de 'cliffhanger' genoemd.
De gagstrip oftewel het one-shot zit weer anders in elkaar. Het hele scenario is erop gericht om een grapje aan het eind zo verrassend en sterk mogelijk over te brengen. Ook daar zijn weer

'Wat er voorafging'. Meestal als tekstblok boven het verhaal, maar soms ook in de tekening verwerkt. (Purita Campos in Tina)

Eentonige instelling, om een filmisch effect te bereiken. (Tom Poes, door Toonderstudio's)

diverse technieken voor. Ten eerste moet de grap zelf voornamelijk visueel zijn. Een woordgrap als ontknoping van een gag is uitermate zwak. Kijk bijvoorbeeld eens naar Guust: stuk voor stuk uitstekende visuele grappen. Het hoeft natuurlijk niet altijd gooi- en smijtwerk te zijn, ook verbluffing of verbazing kan bij een goede tekenaar heel verrassend overkomen. Het hele scenario is erop gericht om de grap zo rechtlijnig en verrassend mogelijk te maken. Dit kan ook weer op verschillende manieren. Franquin bijvoorbeeld laat vaak éérst reakties van omstanders zien en op het eind de oorzaak van de schrik. (Guust als monster verkleed

o.i.d.) Men kan ook een al bestaande situatie bewust buiten beeld houden; een gezin in de huiskamer die in half-totales zit te klagen hoe lui de loodgieters vandaag de dag zijn. Het laatste plaatje een totale waarbij het zichtbaar is dat ze tot hun middel in het water zitten. In Lucky Luke wordt vaak niet het eigenlijke grappige ogenblik getoond maar het ogenblik vlak erna. Een vent wordt uit de saloon gesmeten; het volgende plaatje een paard die met een vies gezicht zijn neus optrekt omdat er een vent in zijn waterbak dobbert. Het plaatje waarin de man in de waterbak voor de saloon belandde, is weggevallen.

Bij een figuur die in een valkuil valt staat die kuil centraal in het beeld. (Jan van Haasteren voor Toonder Studio's).

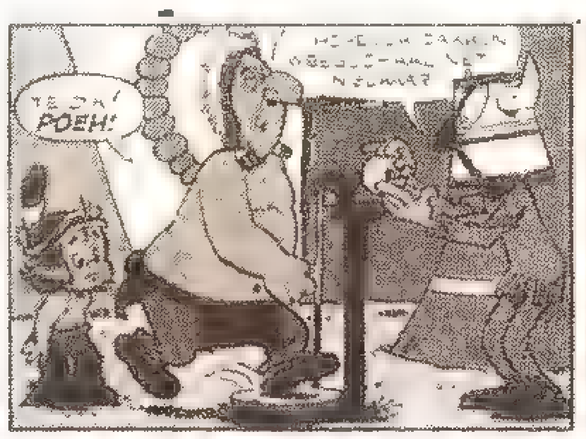

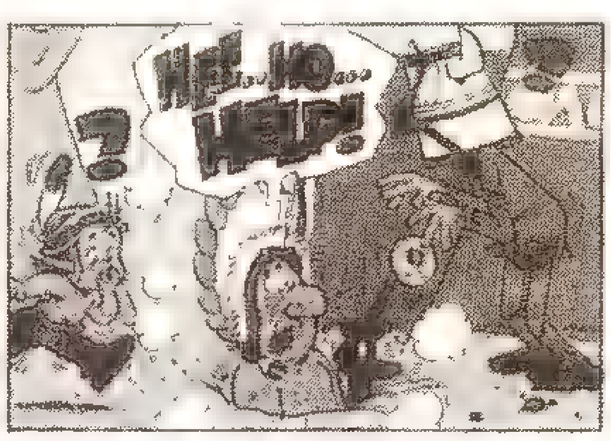

Wout's
Antikwariaat
Oostenburgergr. 69
Amsterdam-O
Tel. 224680

JAN VAN AMERONGEN

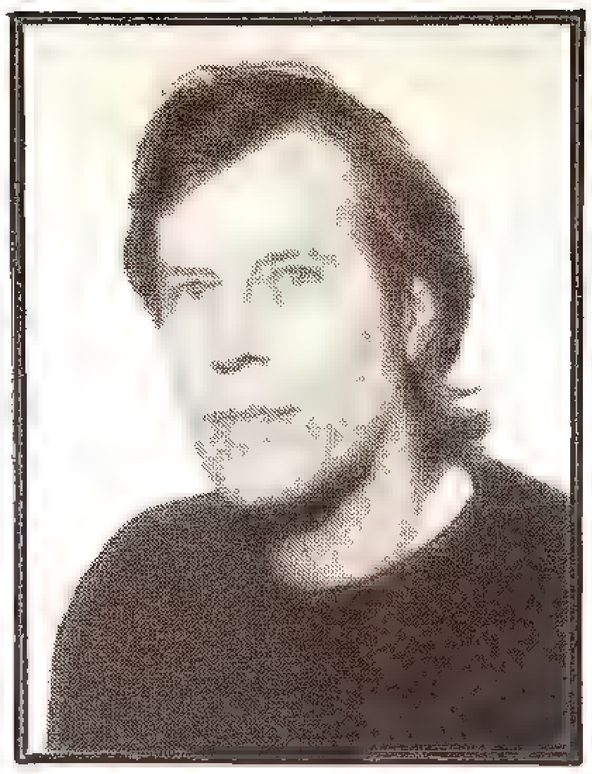

De kunstschilder Jan van Amerongen heeft vanaf 1968 een aantal strips getekend met een duidelijk politiek karakter, die in diverse bladen (zoals Kabouterkrant en de BBK/krant) zijn gepubliceerd.
Hij werd op 29 april 1929 te Haarlem geboren. Tot omstreeks 1948 heeft hij in diverse plaatsen, voornamelijk in de randstad, gewoond. Na de lagere school ging hij naar de h.b.s. en gedurende deze periode woonde hij in Den Haag.
Tijdens zijn h.b.s. tijd kreeg hij 's zaterdags schilder- en tekenlessen van de heer Koppehagen, een leraar van de academie.
Want reeds op jonge leeftijd wist hij dat hij schilder wilde worden. Voor zijn zesde jaar ging hij al naar zijn grootvader (die amateur kunstschilder was) en 'werkte' daar heel ijverig op een plankje met olieverf, om zo het schilderen te leren.
Nadat hij de h.b.s. periode had afgesloten ging hij als grafisch ontwerper, op free-lance basis werken. Vanaf 1949 tot 1956 heeft hij in Indonesië gewoond en nadien vestigde hij zich definitief in Amsterdam. Naast het reklamewerk heeft hij steeds 'vrij' geschilderd en dit laatste nam steeds meer een grotere plaats in. Een proces van politieke bewustwording was er de oorzaak van dat hij stopte met het uitvoeren van reclameopdrachten en vanaf omstreeks 1968 tot heden werkt hij als schilder (contraprestatie).
Tegen het einde van de zestigerjaren ontstonden er een aantal bladen die politiek lokaal georiënteerd waren zoals b.v. de Kabouterkrant en buurtkranten en hier zag hij, met behulp van het stripverhaal, mogelijkheden om de lezers meer politiek bewust te maken en meer inzicht te geven.
Strips hebben hem van jongsafaan wel geïnteresseerd, als vele anderen maakte hij op 12-jarige leeftijd een ludiek avontuurlijk (ellenlang) stripverhaal met ondergeschreven teksten, en nu zag hij (op een voor hem bijzonder plezierige manier) mogelijkheden om informatie over te brengen. En uitsluitend om dit doel maakt hij strips, cartoons en politieke posters.
Zijn bekendste en tevens belangrijkste strip is 'de kabouters van Oranje Vrijstaat' die vanaf 1970 in de Kabouterkrant is verschenen. Verder publiceerde hij strips en cartoons in buurtkranten, Suck en in de BBK/krant.
Na met goed gevolg een universitair toelatingsexamen te hebben afgelegd, studeert hij sinds 1971 aan de universiteit te Amsterdam filosofie, om zo meer inzicht in politieke en culturele vraagstukken te krijgen. Incidenteel publiceert hij nog in de BBK/krant.

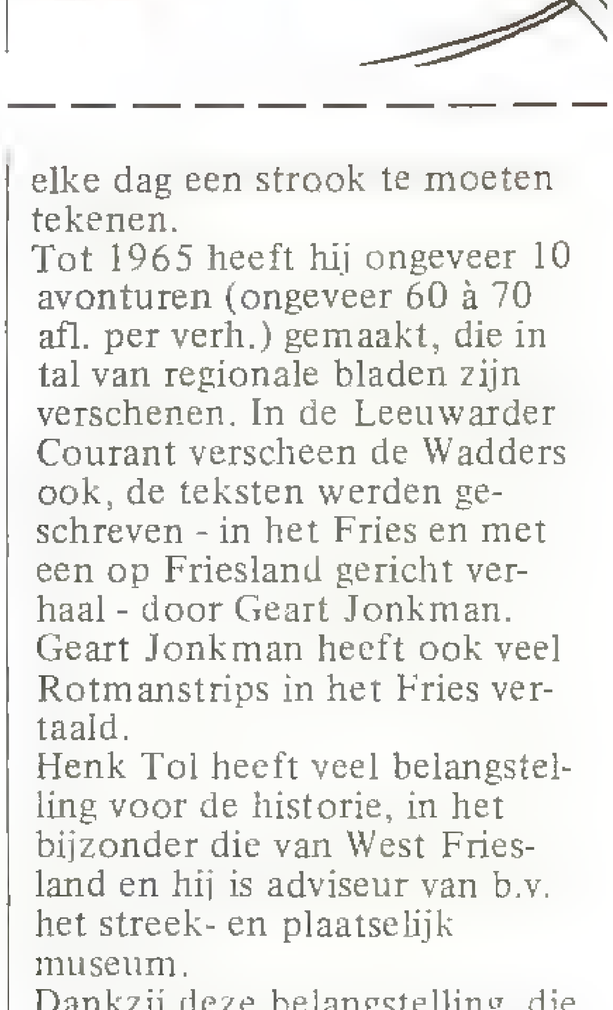

HENK TOL

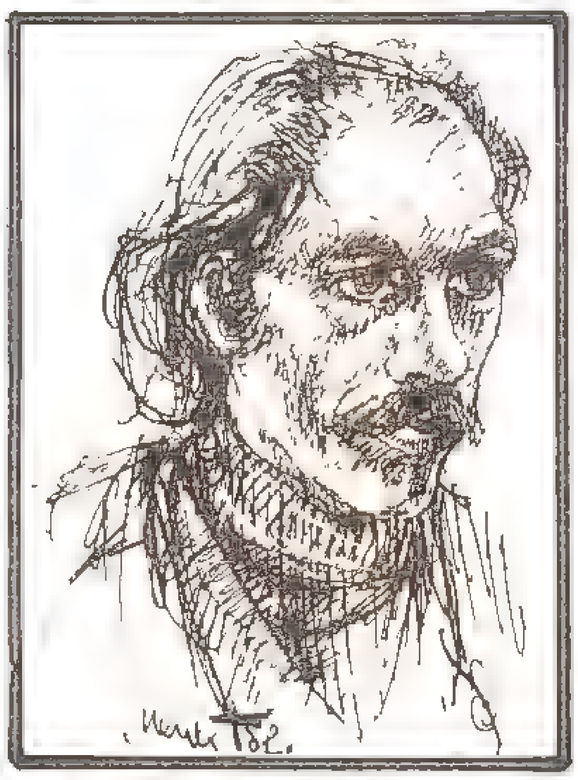

De reclametekenaar/illustrator Henk Tol is geboren op 15-3-1931 in Middenbeemster.
Na de tweede wereldoorlog kon hij beginnen als aankomend tekenaar bij een reclamebureau te Amsterdam. Maar hij voelde het gemis van een teken-opleiding en hij volgde tot 1951 tekenlessen bij een particuliere tekenschool (Rex tekenschool, waar ook Piet Wijn zijn tekenopleiding gevolgd heeft) en 's avonds een kursus modeltekenen. Voor zijn militaire dienst (hij weigerde aktieve dienst en werd geplaatst in het kamp Vledder) was hij geruime tijd in Engeland. Maar hij moest noodgedwongen terugkeren naar Nederland wegens het niet kunnen krijgen van een werk/verblijfsvergunning. Na zijn gedwongen verblijf in Vledder ging hij weer terug naar Engeland, waar hij tal van kortstondige baantjes had, o.a. bij een fotograaf en het bouwen van decors voor films. Maar ook nu lukte het hem niet om een vergunning te krijgen en hij keerde weldra in Nederland terug.
Hij wilde graag als illustrator werkzaam zijn en om dit doel te bereiken pakte hij allerlei klusjes aan, o.a. decorbouwer bij Cinetol. Maar in 1963 kwam er een ommekeer en door het maken van de strip de Wadders kreeg hij een vast inkomen en kon hij zich verder weiden aan het tekenen.
De Wadders was een K.R.O. hoorspel dat werd geschreven door J. de Cler en Emil Lopeez dat een groot sukses kende. Zo groot dat men besloot om er een strip reeks van te maken. In de radiogids stond elke week een korte inhoud van het hoorspel en de illustraties werden verzorgd door Jan Sanders. Deze bizarre tekenaar weigerde echter de opdracht om een dagelijkse strip te produceren en op zijn voorstel werd Henk Tol gevraagd. Hoewel Henk Tol nooit een strip had gemaakt en hij nauwelijks belangstelling voor dit medium had nam hij deze opdracht aan. Het benauwde hem wel bestaande figuren over te nemen en de dwang om elke dag een strook te moeten tekenen.
Tot 1965 heeft hij ongeveer 10 avonturen (ongeveer 60 à 70 afl. per verh.) gemaakt, die in tal van regionale bladen zijn verschenen. In de Leeuwarder Courant verscheen de Wadders ook, de teksten werden geschreven - in het Fries en met een op Friesland gericht verhaal - door Geart Jonkman. Geart Jonkman heeft ook veel Rotmanstrips in het Fries vertaald.
Henk Tol heeft veel belangstelling voor de historie, in het bijzonder die van West Friesland en hij is adviseur van b.v. het streek- en plaatselijk museum.
Dankzij deze belangstelling, die nu een specialisatie is geworden, kreeg hij steeds meer opdrachten voor o.a. historische tentoonstellingen. Hij heeft diverse belangrijke tentoonstellingen grafisch begeleid.
Voor het Marine museum, Den Helder, heeft hij b.v. enige grote overzichten (in vogelvlucht) getekend van beroemde zeeveldslagen.
Henk Tol trouwde in 1960 en hij heeft 2 kinderen. Hij woont in Middenbeemster.
Overig tekenwerk:
In Pep, middenplaten en illustraties bij korte verhalen.
De Margriet, illustraties en puzzels. Oudejaars advertentie pagina in de Volkskrant. Een

dat was een grapje... dit vliegtuig kan namelijk niet langzaam
het is een geavanceerd toestel De nieuwe Amerikaanse YF-16 ...machtige kick...
joehoe oe oe ...m'n oorlogskreet... joehoe oe oe ... hier kom ik !
ik zou best eens iets willen wegvagen
N EEN
KANTINE VAN EEN KONFERENSIEGEBOU
UW OMMELET-CHAMPIGNON EKSELENSIE... OVER 10 MINUTEN IS UW SPREEKBEURT

boekje geschreven en getekend voor een snoepfabriek. Tekeningen voor aktiegroepen Voor uitg.West-Friesland/ Hoorn, illustraties voor de boeken: 'In de ban van de Dijk' en 'Stikkebuul' geschreven door Peter Ruitenberg

DICK BOS GLASHARD

91

92

93

Ook het staalharde lichaam van D.B. kent zijn grenzen — een steen van 20 kilo op zijn schedel is er één van.

94

Hallo, dichter! Alles o.k.? Wie is die kwibus?
Geen idee, kameraad. Ik kan alleen maar vermoeden dat zijn salaris van het Ministerie van Binnenlandse Zaken komt

95

Een regeringsspion? We kunnen hem beter om zeep brengen . . .
Niet doen, kameraad. Hoe gemeen hij ook mag wezen, mij heeft hij letterlijk de huid gered. Die ellendeling van een Don McDair had me te pakken, maar deze knaap draaide de rollen om.

96

Ik dacht natuurlijk dat JIJ hem had gestuurd, maar toen hij jou „Vijand" noemde besefte ik, dat dat niet zo was en dus tikte ik hem op z'n kersepit.

Niettemin, hij heeft me een zware vernedering bespaard.

97

Sheila neemt juist een bad als Dick Bos zich meldt over de walkie talkie

Vandaag of morgen zul je me nog een verschrikkelijke verkoudheid bezorgen
Je wilt toch niet zeggen, dat je ALWEER EEN BAD NEEMT? Het lijkt wel of je een kolentremmer bent! Luister, garnaal, ik zit 'n beetje in moeilijkheden. Spring vlug in de wagen en . . .

98

Niet in mijn blootje, want dan zou ik de politierechter moeten vertellen, dat jij dat op je geweten had. – Goed, bedaar maar, ik ben al weer ernstig. Waar moet ik je oppikken?
Hè? WAT? Ik geloof er niets van! Niet nog 'n keer!!

99

Ja, ALWEER! Die Puddle Creekers hebben weinig fantasie. Ja, 't is ENORM leuk. Ik blijf lachen – zodra ik de arm van die grappemaker zal hebben gebroken. Vooruit, duik gauw in de wagen en volg de radioseinen . . .

100

Het kost tijd, maar opnieuw slaagt Sheila er in de eenzame zeeman te vinden en te redden. Wederom begeeft D.B. zich naar het politiebureau.

Hebben uw mensen nog nooit gehoord van beleefdheid tegenover bezoekers? Iedereen lijkt wel erop uit om me te verbannen.

Ik vrees, dat U in een plaatselijke smokkelaarsvete is beland. Smokkelen is Puddle Creek's lust en leven en vetes uitvechten is zo oud als Puddle Creek zelf.

101

Weet U, Jock zaliger was een lid van Big Red's „Kustridders", terwijl Don McDair de leider is van de „Bruine muizen". Nu probeerde Don McDair de dichter een lesje te geven, omdat de dichter Big Red's woordvoerder is en Don McDair dacht . . .

Houd op HOUD OP HOUD OP . . .

102

Al die plaatselijke geschiedenissen en biografische bijzonderheden interesseren me niet De vraag is, voeren deze knapen hun vete zover door als moorden? Ik hoorde toevallig die Schot zeggen dat hij de dichter hetzelfde zou geven wat hij Jock gegeven had. En Jock werd gek en wierp zichzelf van de rots Ik kan me eenvoudig niet voorstellen, dat deze woestelingen, die nog altijd spelletjes spelen in stinkende grotten, over geraffineerde methodes zouden beschikken om iemands hersenen aan te tasten over een grote afstand. Een slag met een knuppel of boksbeugel ligt meer voor de hand bij deze Bruine muizen en Kustridders of welk etiket zij verder ook mogen dragen.

1

Dat klinkt nog zo gek niet. Tot dusver hebben de jongens nog nooit iemand gedood . . . ja . . . U heeft me aan 't denken gebracht . . . dit is erg eigenaardig . . . vreemd . . . bijna griezelig . . . Ik moet hierover nadenken en het aan mijn vrouw vertellen. Zij is het die de ideeën heeft . . .

104

Wat ben jij een gelukkige kerel! Ik moet mijn denkwerk ZELF doen. Als ik jou was, zou ik snel naar huis peddelen; we hebben behoefte aan de oplossing van dit probleem

Als je er toch mee bezig bent, vraag dan of je vrouw haar machtige intellect wil richten op het probleem, waarom de smokkelaars de publieke aandacht willen trekken?!

105

Dit dwaze dorp zit ever vol idioten als er krenten zitten in mijn moeders kerstbrood. Als 't zo doorgaat, zal ik weldra gaan geloven in de theorie van de „buitenlandse indringers" .

Buitenlandse indringers?

106

De een of andere ouwe sok kletste over indringers en duikboten .

WAT? DUIKBOTEN?

107

Die waarover Mr. Burrup het had duikt geregeld op. Mr. Burrup zegt .

Laten we ophouden met dit tweederangs toneelgesprek. Wie IS die Mr. Burrup en wat is er aan de hand met duikboten?

108

Na uiteengezet te hebben wat voor zonderling Mr. Burrup is, vervolgt Sheila:

Hij zegt, dat er telkens weer een duikboot bovenkomt in een baai die alleen van zijn huis uit zichtbaar is. Hij had het over buitenlandse spionnen en ik dacht, dat hij onzin kletste. Maar nu is wel duidelijk, dat het smokkelaars moeten zijn . . .

Smokkelaars? Morgen brengen. Als achterlijke apen zoals DonMc Dair en Big Red de spillen zijn waaromheen de smokkelaffaires van Puddle Creek draaien zeg ik je, dat hun transportmiddelen eerder een roestige ouwe fiets en een lekke schuit zijn dan een hippe duikboot.

Breng me naar die praatzieke ouwe vent. Misschien ligt bij hem de oplossing van het raadsel van Puddle Creek.

Als resultaat van zijn gesprek met Mr. Burrup huurt D.B. de volgende dag een boot en vaart uit

Het ontgaat me nog steeds wat je hoopt te vinden; Mr. Burrup zegt, dat hij de duikboot nog nooit OVERDAG heeft gezien.

Beschouw vandaag maar als een vakantiedag. We gaan toeristje spelen.

Zoals te verwachten was is er geen duikboot in de kleine baai, maar er is wel iets anders . . . en dat is geen ouwe fiets en ook geen lekke ouwe schuit.

Man! Dat is nu MIJN idee van een goed leven. Ik voel me opeens als een armoedzaaier in deze zeepkist.

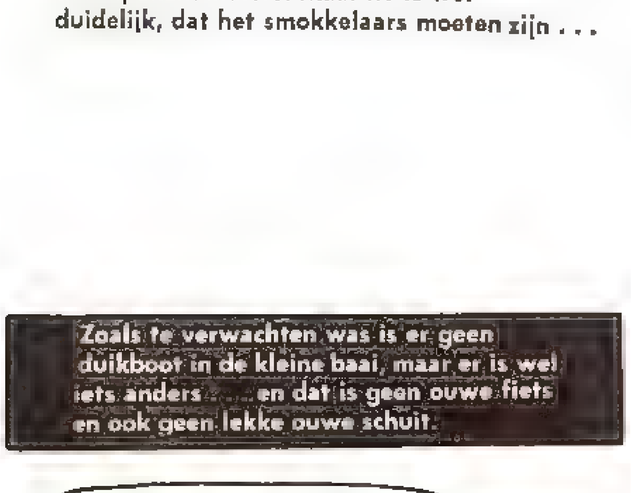

Blijf maar tegen jezelf zeggen, dat alleen prollige miljonairs hun weelde tentoonspreiden. Doe maar alsof je je geld hebt belegd in goudgerande aandelen.

Als ze hier al een tijd lang liggen, hebben ze misschien de duikboot gezien We zullen eens vragen

Misschien is de eigenaar wel jong, mooi, vrijgezel en dol op natuurechte blondjes. Niet AL TE jong, natuurlijk. Misschien zal hij . . .

Misschien is het wel een doorsnee miljonair en vindt hij het net zo gezellig om met dagjesmensen als wij om te gaan als jij er zin in hebt mij af en toe 's nachts uit zee op te vissen.

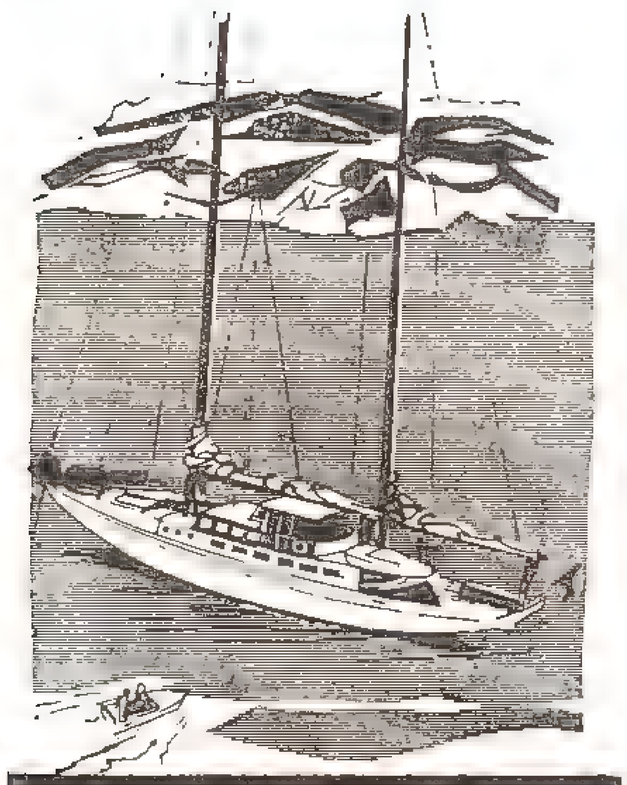

Tot D.B.'s verrassing blijkt de miljonair een uitzondering – NIET afkerig van een gesprek met minderen . . .

Duikboten? U maakt zeker een grapje. Deze baai is nog geen drie meter diep.

Met tussenpozen zijn we nu bijna een maand in deze baai geweest. De enige bezoeke s die we hebben gehad waren plaatselijke vissers en zeehonden. En nu U beiden, natuurlijk. Vertelt U eens hoe kwam U op het belachelijke idee dat hier een duikboot zou zijn?

BOEK BESPREKINGEN

AMATHEA, ridderromantiek in het mysterieuze Oosten.

'Amathea' is de titel van het eerste deel van een nieuwe stripserie, getekend door William Vance en met tekst van Lucien Meys, die door Uitgeverij Impressum (Amsterdam) wordt uitgegeven. Het verhaal speelt zich af tegen het dekor van het vroeg-twaalfde-eeuwse Palestina, in de periode dat Jerusalem in handen van Kruisvaarders was, maar het omliggende land door Turken onveilig werd gemaakt.
Hoofdpersoon is de nobele ridder Roderik, een stevige jongeman met blond golvend haar en een baardje dat soms zo kort is dat het lijkt alsof hij zich een paar dagen niet geschoren heeft, in de stijl van Blueberry en Bernard Prince. We maken mee hoe Roderik na een moeizame tocht met een konvooi pelgrims de Heilige

Stad bereikt en zich terstond naar het huis van zijn geliefde Blanca, dochter van koopman Urbaan, rept. Maar de handelaar en zijn fraaie dochter verkeren in moeilijkheden: er dreigt een bankroet, waardoor Blanca zich genoodzaakt ziet uit Jerusalem te vluchten, natuurlijk onder de hoede van Roderik, om uit handen van de kwalijke woekeraar Nerses te blijven. Tijdens de ontsnappingspoging van Blanca, Roderik en zijn pas verworven schildknaap Willem - die als schelmse dronkelap kennelijk voor de vrolijke noot moet zorgen, hoewel dat er in het eerste album nog niet zo uitkomt - worden zij overvallen door Nerses en enige trawanten en ontkomen zij slechts door - de tussenkomst van een mysterieuze dame, Amathea geheten, die hen aan het hoofd van een groepje Tataars aandoende ruiters te hulp snelt. Omtrent haar achtergrond komen we voorlopig alleen te weten dat ze als heldin bekend staat, die uit de maan of een ster geboren heet te zijn. Verder worden we hierover in het ongewisse gelaten, want even plotseling als zij gekomen is, verdwijnt zij ook weer uit het verhaal, dat na dit voorval een andere wending neemt als Roderik gekonfronteerd wordt met een stervend lid van de sekte der Ismaliërs. Deze sekte heeft zich afgescheiden van de Islam en wordt door de ware Moslems dan ook

stevig vervolgd. Nu wil het geval dat de stervende Ismaëlier net terug komt uit Jeruzalem met een verdrag dat hij uit naam van zijn heer, de 'Oude Man uit de Bergen', gesloten heeft met de christen-koning van Jeruzalem. Om nog onduidelijke redenen is het gezantschap overvallen door een afdeling van de geestelijke ridderorde der Tempeliers.
Roderik besluit daarop, na enige aarzeling, voorlopig zijn opdracht om Blanca in veiligheid te brengen op te schorten (overigens met haar juichende instemming) en eerst het verdrag, dat de stervende hem ter hand stelt, naar de Oude Man in de Bergen te brengen. Een vechtpartij met een stel Turken die een dorp Ismaëliers overvallen levert hen een dankbare gids op en zo is alles gereed om de tocht naar de Oude Man te beginnen. Einde deel 1.
De historische achtergrond waartegen dit verhaal zich afspeelt is overduidelijk goed bestudeerd. Gebouwen, gebruiksvoorwerpen, kleding en wapenuitrusting van zowel Christenen als Moslems zijn zorgvuldig gedokumenteerd. Dat blijkt ook uit de achterkant van het boek, waarop enige dokumentaire gegevens over de Tempeliers worden verstrekt: hun wapenuitrusting, zegels en banieren.
De tekeningen van William Vance zijn zoals gewoonlijk prima in orde en hier en daar zeer sfeervol. Aan dit verhaal heeft hij kennelijk meer aandacht besteed dan aan de meeste Bob Morane-avonturen.

want de tekeningen zien er zeer verzorgd uit, terwijl hij bij Bob Morane nog wel eens wat slordig wil werken. Een storend element in de tekeningen is echter dat Vance met grote regelmaat vliegen afbeeldt die rond de hoofden van mensen en dieren cirkelen. Dat is natuurlijk wel heel realistisch, maar het gaat al gauw zeer irriterend werken.
De vertelwijze in beelden van 'Amathea' is nogal filmisch, waardoor het verhaal zich vloeiend laat lezen, met hier en daar grote nadruk op het dramatische aspekt van de gebeurtenissen.
De tekstverwerking van het verhaal is heel wat minder sterk. Zo wordt bijvoorbeeld niet direkt duidelijk hoe het nu precies zit met de sekte der Ismaëliers en hun verdrag met de koning van Jeruzalem. Dat de Tempeliers leden zijn van de geestelijke ridderorde van de Tempel van Salomon, christenen die de monniksgeloften aflegden maar hun leven volledig in dienst stelden van de verdediging van de Heilige Plaatsen tegen de Mohammedanen en dus eerder ridders dan monniken waren, komt nergens goed uit de verf. De vertaler is trouwens ook niet best op de hoogte van de historie, want als er in het begin van het verhaal Hospitaalridders komen opdraven - leden van een andere geestelijke ridderorde - levert hij de vertaling 'ridders van het ziekenhuis' af, wat natuurlijk nergens op slaat. Een andere storende fout, waar tekenaar, schrijver noch vertaler schuld aan hebben, is de landkaart op pagina 32: deze fraaie reliëfkaart is onderste boven afgedrukt, terwijl de namen van landstreken, steden en zeeën wèl korrekt geplaatst zijn. Hierdoor krijgen we de merkwaardige situatie dat steden als Bagdad en Teheran in zee blijken te liggen en dat de Zwarte en Middellandse Zee zich in bergland bevinden.
Ondanks de fouten hebben Meys en Vance toch een heel aardige strip weten af te leveren en het is te hopen dat Uitgeverij Impressum ons niet te lang zal laten wachten op de vervolgdelen van de avonturen van ridder Roderik en zijn Blanca, want een vleugje ridderromantiek is in deze woelige tijden altijd welkom.

Rob van Eijck

FANZINES EN MAGAZINES

door Kees de Bree

CISO-STRIPGIDSnr. 7. Een verzorgd tijdschrift waarin vele gedegen artikelen. Ditmaal artikelen over Ray Goossens ('Tekenfilm is altijd mijn enige passie geweest'), strips *in* het literatuuronderwijs en *uit* de openbare bibliotheek, de italiaanse stripgrootmeester Guido Crepax en de Bommelstudies van uitg. Panda. Verder nieuws en boekbesprekingen, en niet te vergeten strips van Francois Craenhals (Primus & Musje) en Ray Goossens (3 korte strips). Prijs van dit driemaandelijks tijdschrift f 4,95. (48 blz.) Uitg. Brabantia Nostra, Breda.

MARC SLEEN

special

INFO. Van dit uitstekende tijdschrift met haar ingewikkelde nummering zijn 2 supplementen verschenen, te weten, supplement volume 1 nr. 3, waarin 3 komplete strips van de 'Nederlandse Flash Gordon' ofwel Tom Wells door B.Abas zijn opgenomen èn supplement vol.9 no.1 dat geheel in het teken staat van SF-held Cliff Rendall, de schepping van Bert Bus. In dit laatste nummer een artikel over Bert Bus, een bibliografie en vervolgens 2 komplete strips die samen zo'n 100 pagina's tellen. Het zijn 'het geheim van de 5 vierkanten' en 'Gevangenen van het heelal'. De Tom Well-strips uit deel 1 zijn: 'Meteoor', 'De mijn des doods' en 'Het zwijgende woud'. Perfect herdrukte strips die het kopen meer dan waard zijn. Verkrijgbaar bij het redactie-adres: R.AJ Zielschot & JC Raasveld, Boerhaavelaan 88, Utrecht. Prijs per nummer f 6,– (f 7,30 incl. porto). Geld storten op girorekening 771412 tnv R.A.J. Zielschot. Voor België FB 110,– storten op bankrekening 402-7042451 (PCR 8.80) tnv J.C.Raasveld.

INKT. Van dit blad dat vanaf het begin een geheel eigen richting heeft ingeslagen (en dat is het vermelden waard in ons kleine stripland) komt ditmaal met een speciaal nummer dat is uitgegeven ter gelegenheid van de Tante Leny expositie. De 10 Tante Leny tekenaars Evert Geradts, Joost Swarte, Ever Meulen, Peter Pollmann, Aart Clerkx, Bill, Peti Buchel, Marc Smeets, Harry Buckinx & Armand beantwoorden een korte vragenlijst en verder is in deze Inkt een artikel over het maken van strips opgenomen: 'Terug naar de techniek' door Joost Swarte. Wie Inkt wil hebben schrijve naar Ph.Fermin & U.v.d.Veen. Palamedesstraat 55, Haarlem.

INSIDE COMICS, vol.1 no.4. Hierin artikelen over 'The comics code', 'Comic Books in the Library' door Spirit-tekenaar Will Eisner en 'May we have the next slide please' over de Marvelhelden. Verder besprekingen van amerikaanse comics. Prijs in Nederland f 4,– (incl. porto f 5,25). En dat is niet veel voor een verhaal waarin wordt uitgelegd hoe de helden uit de Gouden Eeuw van de comix er uit zouden zien als ze tegenwoordig getekend zouden worden. Te bestellen met importeur Paranoia, giro 2 69168 Laren.

STRIPROFIEL, 2e jaargang 7, met het slot van het 'Sjors Dossier' en, uitstekend initiatief, iets over de tekenaar Al Capp, om precies te zijn over Capp's Sadie Hawkins' Day. Verder een enquête en de rubriek 'allerlei'. Losse nummers f 1,35. Te storten op giro 306045 tnv Administrateur Str., Leeuwerikstraat 29, Wormerveer.

STRIPBEWUST nr. 7 biedt u niet minder dan 42 pagina's Marc Sleen met als kleine onderbreking iets over Bob de Moor als tekenaar van De Kapoentjes. Naast de gebruikelijke bio- en bibliografie en het interview herdrukken van Bolleke, en de Lustige Kapoentjes. Prijs f 1,50 (incl. porto f 2,50). Te storten op giro 1251894 tnv C.van Pruissen, Breda.

TAKE ONE, vol.4 no.11. In dit filmblad een aardig artikel over muizen en katten in de tekenfilm, van de hand van Joe Adamson. Verkrijgbaar in speciaalzaken en bij importeur Real Free Press, Oude Nieuwstraat 10, te Amsterdam. Prijs f 4,–.

SNOECKS 76. Dit jaarlijks uitgegeven kulturele boekwerkje bevat dit jaar naast de artikelen over film, foto, mode, reizen en plastische kunsten een door Gilbert Debusscher (chef persdienst Robbedoes) geschreven artikel over de tekenfilm 'De fluit met de 6 Smurfen'. (8 pagina's pocketformaat). Prijs f 8,50. Verkrijgbaar in iedere goede boekwinkel.

MUZIEK EXPRESS. In het decembernummer van dit tijdschrift het artikel 'Een stripheld is ook maar een mens' door Kees de Bree. Hierin wordt een overzicht gegeven van de 'sex'-strips van vroeger en nu. Bij dit artikel een prachtige collage van allerlei sexuele hoogstandjes uit strips en van beruchte stripheldinnen. Studio van Wulften heeft met deze collage over 2 pagina's één van de fraaiste platen gemaakt na de bekende 'Disney-sex-satire' door Wallace Wood. Prijs van een los nummer f 1,80.

PHENIX 8e jaargang no. 41. Artikelen over Antonio Palacios, de tekenaar van Alexis McCoy, stripheld Mandrake, een interview met René Pellos, boekbesprekingen, een aflevering van de internationale encyclopedie van het beeldverhaal en strips van Hugo Pratt (La ballade sur la mer salée), G.Buzelli (Nevada Hill) en E.Breccia (Ano 1870). Prachtig uitgevoerd. Uitgave Dargaud, 12 Rue Blaise Pascal, 92201-Neuilly sur Seine. Prijs Ffr. 6,–. In Nederland f 7,90. Nummer 42 van Phenix is een speciaal Neal Adams nummer. Prijs om en nabij de f 25,–.

HIPPER 27-28. In het redaktioneel van dit nummer wordt vermeld dat de oude formule van het blad niet zo aansloeg en dat men daarom de koers wil gaan wijzigen. Minder interviews en strips en meer artikelen. Hipper kampt met ernstige financiële moeilijkheden en de redactie vreest dat Hipper gaat verdwijnen. In deze klein formaat interviews met Joost Swarte en Berck en artikelen over Mutt and Jeff, Bud Fischer, De Vrije Balloen en tekenfilmer Dick Williams (helaas zonder bronvermelding). Prijs f 1,95. Postgiro 72978 tnv J.v.d.Ploeg.

THUD 27. Dit Deense tijdschrift (24 pag. prachtig gedrukt) is geheel gewijd aan undergroundcomics, waarin mannen als Crumb en Clay Wilson natuurlijk een hoofdrol spelen. Prijs voor studenten Dkr. 15 per jaar. Adres:

Seriefrämjandets adress ar c/o Palmgren, Hjärnegatan 6, 112 29 Stockholm. Postgiro 1736 15-6.

TANTE LENY 20. Een absoluut hoogtepunt in de geschiedenis van dit blad. Ter gelegenheid van de tentoonstelling 'Tante Leny exposeert' in Rotterdam een extra grote Leny met sommige strips in 4 kleuren en kwalitatief 100 maal beter dan het werk in De Vrije Balloen waar gevestigde tekenaars hun vrijheid mogen benutten en daar niet toe in staat zijn. Er staan werkelijk sublieme strips in dit tijdschrift. Belangrijk en opvallend is dat sommige tekenaars verhaaltechnisch steeds beter worden, kijk maar naar H.Buckinx in 'Titula op weg naar het vloeibare' terwijl Evert Geradts al met zijn Zeiloor-verhalen had aangetoond beter te schrijven. In T.L. 20 verder mooi werk van Ever Meulen, Joost Swarte, Armand, Peter Pontiac, Peti Buchel en Aart Clerkx, die u op bijgaande illustratie aan het werk ziet. Prijs f 3,50. Te storten op giro 2711926 tnv Leny Zwalve, Den Haag.

SPIRIT no.11 waarin opgenomen 8 strips uit de jaren 1947, '48 en '49 en dat ziet er hoopvol uit na de tendens om steeds meer verhalen uit het begin van de jaren vijftig te herdrukken. Lees zelf hoe The Spirit het opneemt tegen Plaster of Paris, the toast of Montmartre, één van zijn vele sexy tegenspeelsters met een verdorven natuur. Een Warren-uitgave. Prijs in Nederland f 7,90. Geïmpor-

teerd door R.F.P. Oude Nieuwstraat 10 te Amsterdam.

MACABRE 1 en 9. Pas verschenen bij uitg. Semic Press het *tijdschrift* Macabre nr.9 waarin een selectie van 7 verhalen uit bladen als Eery en Creepy. Naast werk van bekenden als Jose Bea, Archie Goodwin en Angelo Torres ook luguber werk van een aantal nieuwe Spaanse tekenaars. Soms erg modieus zoals Gonzalo Mao die in 'De Hel' mooie vrouwen en knekelhuis tot in het bizarre inen door elkaar gooit. Naast het tijdschrift is er nu ook een Macabre-*pocket* op de markt. De verhalen die in de klein formaat pocket (128 pag.) zijn opgenomen zijn iets avontuurlijker en minder 'makaber' dan in het tijdschrift. De strips zijn hier ook niet ondertekend. Prijs van tijdschrift f 2,95 en van de pocket f 3,25.

METAL HURLANT 4. Driemaandelijks SF-tijdschrift op luxueus glanspapier. Een blad dat niet genoeg geprezen kan worden. In dit nummer het verhaal 'Cobalt 60' door de onlangs overleden Vaughn Bode, kleurenstrips van Richard Corben en Moebius, Alexis en Druillet helaas wat minder op dreef in 'Les aventures d'Yrris', een aardig verhaal van Alain Voss. Verder werk van Gotlib, Masse en J.P. Dionnet en Mandryka. Prijs Ffr. 8,– ofwel f 6,– (f 7,25 incl. porto) bij importeur Paranoia giro 2069168.

L'ECHO DES SAVANES 14. Dit blad dat vroeger haast geheel volgetekend werd door Gotlib, Bretecher en Mandryka is na onderlinge moeilijkheden een wat ongenuanceerder koers faan varen al blijft het kwalitatief gewoon goed. In dit 14e nummer zien we plotseling Pichard (uit Charlie) met het verhaal Caroline Choléra (Caroline verschilt uiterlijk niets van stripheldin Paulette). Verder de aardige parodie 'Le chien de Basketville' door Petillon, terwijl Neal Adams Dracula op geheel eigen wijze vorm weet te geven. Verder Mandryka, Carali, Lob en Solé. Veel werk (vooral dat van Madryka) lijkt geïnspireerd op het werk van de Spanjaard Mordillo. Prijs f 5,50. Verkrijgbaar bij Paranoia.

FLUIDE GLACIAL 2 waarin een Kung-Fu persiflage door Gotlib, een slecht en schetsmatig getekend misdaadverhaal door Hugot, een apart, eigenlijk op kleur berekend SF verhaal van Giraud, een gekke fotostrip van Bédé (in de trant van National Lampoon) en verder werk van Alexis, Gotlib, Bretecher en niet te vergeten Masse met zijn haast surrealistisch (wel zwaar en veel zwart) werk. Prijs f 5,50 (F 6,75 incl. porto). Paranoia (giro 2069168) Laren (N.H.).

SEJD SOLOHAEFTE nr.4. In dit Deense tijdschrift dat zich al verschillende nummers uitsluitend bezig houdt met Donald Duck en Carl Barks is ditmaal een DAAN JIPPES portfolio opgenomen waarin Donald Duck omslagtekeningen van Jippes zijn afgedrukt. Verder een 4 pagina's lang scenario van het Duck-verhaal 'Race to the South Seas' (uit 1949) dat dit jaar door Jippes werd 'gerestaureerd'. Een artikel over Carl Barks ontbreekt ook ditmaal niet en tot slot een lang artikel over Walt Disney en zijn tekenfilmproductie. Gedeeltes van dit blad zijn in het Engels. Prijs 885 öre (Dkr.) Over te maken op postgiro 2 21 29 86 tnv Det Lille Forlag, Juni Allé 79, 2730 Herlev, Danmark. Voor correspondentie over inhoud etc.: Freddy Milton, Alms Vag 25, 17237, Sundbyberg, Sweden.

PENNY COMICS Nr.1. Een engels blad dat door Dennis Gifford (de man van de 2 kleine handboekjes over de engelse strip) in opdracht van de engelse bibliotheek is samengesteld en vervaardigd. In dit blad zijn op het formaat van een halve krantenpagina strips uit de dertiger jaren afgedrukt. Uitsluitend komisch werk dat verscheen in de stripbladen Merry Midget, Target, Sparkler en Rattler. Van ieder blad zijn 4 katernen van 8 pag. bijgesloten. Nostalgische strips in de stijl van de allereerste Toonderstrips en voor de liefhebber van diens werk is een vergelijking zeker aan te raden. Prijs 40 pence. Dennis Gifford p/a New English Library, Barnards Inn, Holborn, London. ECIN 2JR. England.

VUISTJE 1. Een onafhankelijk maandblad voor kinderen dat zowel belerende als amusementsstrips voor kinderen biedt. Op welk publiek de makers mikken is niet duidelijk want voor kinderen is de typografie en de lettertekening verre van duidelijk en volwassenen zullen niet geboeid worden door de knullig getekende strips. Prijs f 1,50. Storten op giro 1334 van Sjaloom, De Vork 2, Odijk.

FLAP 1e jrg. no.4. Een onleesbaar en onduidelijk stripblaadje waarin stripwetenswaardigheden en amateurstrips (vlekkerig afgedrukt). De prijs f 1,– is minstens 10 x te duur maar bij een eventuele abonnemententoename zal de kwaliteit verbeteren? ! Redaktie: J.Spijker, Hofland 114, Mijdrecht.

NIEUWS

Deze rubriek staat onder redaktie van Kees de Bree en Martin Wassington, Postbus 9494, Amsterdam.

UITGEVERIJEN

AMSTERDAM BOEK

Bij deze uitgeverij verschenen in de reeks 'Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog', deel II: 'Paniek aan de Kanaalkust' en Asterix no.21, 'Het geschenk van Caesar'.
Twee legioensoldaten die na twintig jaar trouwe dienst afzwaaien, brengen hun laatste avond gezamenlijk luidruchtig door in een kroeg in de sloppen van Rome.
Het wat te gretig gevolg geven aan de spreuk 'Vinum et Musica laetificant cor', doet uit de benevelde breinen kritiek op het leger èn Caesar opwellen.
Een waakzame patrouille zorgt ervoor dat de zaak niet verder uit de hand loopt.
Caesar wordt van het een en ander op de hoogte gesteld en-sluw als hij is-weet hij de meest balorige soldenier bij de 'honesta missio' als beloning voor trouwe dienst hèt Gallische dorp in handen te spelen.
Voor drank en een voedzame maaltijd weet de soldaat echter zijn 'zwarte Piet' door te spelen aan de waard van zijn herberg.
Wanneer deze zijn eigendom in Gallië komt opeisen, zaait zijn vrouw met haar stadse kuren tweedracht binnen de Gallische gelederen. Zelfs de schijnbaar onaantastbare positie van Abraracourcix komt daarbij in het geding. De Romeinen slagen er echter (natuurlijk) niet in de zwakke ogenblikken van de òòk nog van toverdrank verstoken Galliërs aan te grijpen om hen nu eens een keer goed plat te slaan, het tegendeel blijkt waar. Een redelijk verhaal in een benedenmaatse uitvoering, gedeelten tekst weggevallen, vlekken en kwa (italiaans) kleurwerk is nu wel het dieptepunt in de reeks bereikt (zie b.v. pag.35 strook 2). Toch maar weer de franstalige Lombard/Dargaud-uitgave erbij aanschaffen en deze nederlandstalige aan de neefjes uitlenen. Beide albums gekocht à f 4,50 per stuk.

BOELEN UITGEVERIJ B.V.

In 'De wonderbaarlijke lotgevallen van Jubal Jubelslee', een uitgave van Boelen B.V. getekend door de inmiddels wel legendarische Rodolphe Töpffer en op rijm gezet door Gerrit Komrij staat onder het

hoofd voorwoord te lezen: 'De waarachtige, kluchtige historie van de verliefde heer Jubal Jubelslee en hoe hij na talloze perikelen uiteindelijk trouwt met het voorwerp van zijn min. . . wie kritiek wil oefenen heeft ongelijk en wie ernstig zal blijven, hij ziet maar'.
Als u gelijk wil hebben en dat ook wilt bekijken, kan dat voor f 12,50 in deze unieke uitgave waarvoor de tekeningen werden gereproduceerd van de originele uitgave uit 1839.

BRABANTIA NOSTRA

Verschenen Ciso 1, een 'jeugdwerk' waarvoor Vandersteen staat. In vroom nederlands verklaart de redaktie waarom dat wel no. 1 moest zijn, daarna kan helemaal niemand er meer een touw aan vastknopen. Inhoud: 'Marscommando's landen op Aarde' verschenen in 'Ons Volk' in de jaren 1946/47 en 'Het verzonken Rijk' gepubliceerd in 'Overal' in 1947. Kopen maar voor die f 4,95.

DUPUIS

Bij deze uitgeverij verschenen à f 4,95 een nieuw Robbedoes en Kwabbernootalbum, deel 26 - 'Cider voor de Sterren', De Blauwbloezen - deel 7, 'De blauwe Groentjes', Ouwe Niek en Zwartbaard-deel 19, 'In de greep van Lucifer', Sammy deel 6, - 'De Lijfwachten zijn knetter', Baard en Kale no. 23, - 'In New York' en à f 10,– Robbedoes verzamelalbum no. 135 (met de nummers 1916 t/m 1928 - 1e kwartaal '75).

Op stapel staan: Verzamelalbum 136, Bollie en Billie no.12, De Avonturen van Robbedoes en Kwabbernoot van Franquin - 'De Erfenis en de Tank', Jess Long no. 1. 'Moderne Slavendrijvers en de Purperen Boeddha' een heruitgave van Baard en Kale 4, en Ouwe Niek, 'De Prinses en de Piraat' (deel 20).

DE HARMONIE

Bij deze uitgeverij waar men met spanning Ron Kaal's 'Hieroglyfen' tegemoet ziet, met beschouwingen over o.m. strips, verscheen wel: 'Op Zoek', van Hans Plomp (van o.m. de romans 'Het Amsterdamse Dodenboekje', 'Gekkenwerk', 'Slapeloze Nachten' en 'Satan ontmaskerd') en Jean Paul Vroom.
Volgens de uitgeefster een nieuw genre; de literaire beeldroman (hoe zit dat toch met Bommel?)
De kunstenaars gaan in deze (foto-)strip op zoek naar de bron van alle kwaad in deze wereld en maken daartoe gebruik van de symbolische stripfiguur - prof Gegenstreber (nomen est omen!).
In het verhaal, een geheimzinnige speurtocht die in drie gedeelten uiteenvalt - een hollands, amerikaans en tropisch gedeelte - ontmaskeren ze Gegenstreber als de gefrustreerde sex-maniak, de aanrander van 'Moeder Aarde' zelf. Een strip om meerdere malen te lezen. Prijs f 12,50.

Verder een bundeling van Willem's (Bernard Willem Holtrop) verhalen uit Charlie, Harakiri en Charlie Hebdo uit de jaren 1973/74/75. Ingrediënten: Jappen, Razzia's, Nationalisten, Republiek Indonesia, de Spin in 'Misdaad betaalt niet', Verraad onder Nazi-Terreur, D-day, Spionage, de Schat van het Derde Rijk, Bijltjesdag en door dit alles heen:spionne Candora Climax. Prijs f 11,90.

Nog verkrijgbaar: Willem: Forty Dirty Dreams (f 6,–) en Piet Por (f 8,90), Tetsu - 'How do you do? ' (f 6,–), Wolinsky 'I only think of' (f 6,-), Reiser - 'Tam, tam (f 8,90) en 'Je vous aime! ' (f 6,–).

HELMOND

Verschenen Michel Vaillant - 'Het Geheim van Steve Warson'. 'Brullende meute, slips, crashes, Michel (alweer) bijna naar de knoppen en Ruth (Jo Barrett) als stand-in op Indianapolis voor de aan zijn hand geblesseerde Michel, tranen van een trouweloze vader die in één klap (binnen een race) volledig grijs wordt, sabotage, schelden en vloeken, hopeloze liefdesverklaringen in de pits, het is om neerslachtig van te worden, al deze melodramatiek voor maar f 4,50.
Jean Graton moet nu echt maar eens naar een goede scenarist uitkijken anders blijft het huilen met deze keukenmeidenstrip.

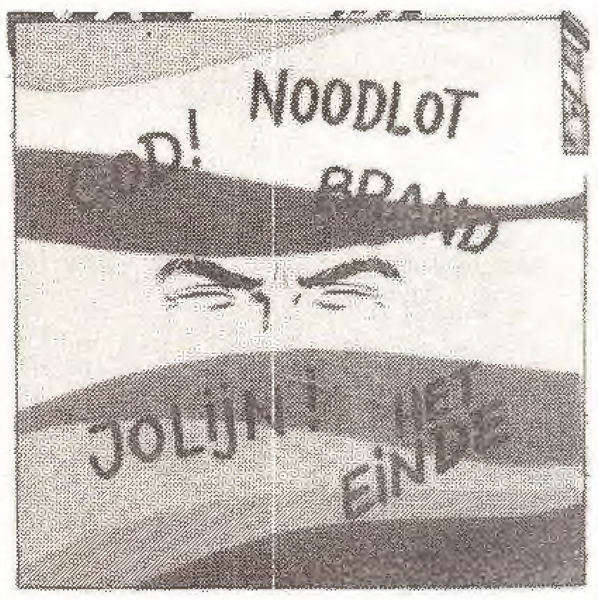

Max Falk - 'De Held van de Grasmat' een nieuwe reeks van Reding (Vincent Larcher) is het voorbeeld van de *goede* voetbalstrip zoals we die in Nederland weinig zien. Spanning rond o.m. Duits voetbal en de W.K. van 1974. Prijs f 4,50.

IMPRESSUM B.V.

Het eerste stripboek van deze uitgeverij, een verhaal van Ridder Roderik - 'Amathea' van William Vance (tek.) en Lucien Meys (scenario) wekt verwachtingen voor een tweede deel onder de titel 'De oude Man van de Bergen' dat in voorbereiding is. Prijs f 4,95 (zie ook boekbesprekingen).

LANDSHOFF

Bij Landshoff verscheen Little Nemo no.5 1910 (de laatste). In een volgend Stripschrift zal uitvoerig aandacht aan Little Nemo besteed worden. Prijs f 15,–.

LOMBARD

De laatste tijd verschenen bij Lombard (franstalig):
Collection Pilote (125 bfr.)
–Iznogoud - La Tête de turc - Tabarry, Goscinny - Philémon - L'Heure du Second T. - Blueberry - Angel Face, Valerian - L'Ambassadeur des Ombres, Joe Fast-Les Atouts de Joe Fast', Le Comcombre masqué - Mandryka, Valentin la Vagabond - Valentin et les Autres-Tabary, en voor 130 bfr Lucky Luke, 7 Histoires completes en *La Guérison des Dalton'*.
Op het wetenschappelijk Instituut in New York wordt een congres gehouden. De Europeaan, professor Otto van Himbeergeist (een donkere van Riel?) betoogt dat alle misdadigers patiënten zijn die te genezen zijn, omdat er in hun verleden (jeugd) een gebeurtenis is geweest die ze op het verkeerde pad heeft gebracht. Zijn felste opponent - Applewater stelt daartegenover dat bandieten bandieten zijn en dat voor hun genezing alleen gevangenis, lood en strop geschikt zijn.
Na wat roerige taferelen gaat Himbeergeist op pad om het bewijs voor zijn stelling te leveren en wie zijn beter geschikt om hem daarbij te helpen dan de Daltons?
Lucky Luke krijgt de opdracht de professor tijdens het genezingsproces van de Daltons bij te staan. Met aanvankelijk sukses treedt de geleerde de 'zieke' geesten langs de weg van psycho-analyse tegemoet.
Hoe diep de Daltons wel gezonken zijn blijkt uit het feit dat zij zelfs na ijvere pogingen - arbeidstherapie i.c. borduurwerk - er niet in slagen op het

rechte pad te blijven, integendeel ze slagen er in de professor tot 'brein' van de bende om te scholen. Rantanplan leidt Lucky Luke naar de oplossing en op de laatste pagina blijkt de waarheid en komt Freud ook nog even om de hoek kijken.
Na een lange periode zwakkere verhalen dit maal weer eens een prima scenario met uitstekende vondsten, waarin vooral de draak wordt gestoken met deskundologen.

Collection Western (195 bfr.)
Jonathan Garland - tek. Harle naar een scenario van Blanc-Durmont. Mac Coy 3 - Les 7 cités de Cibola - tek. Palacios, scenario Gourmelen.

Kuifje-banden
Grote verzamelingen (120 bfr) no. 120 en 121
Kleine verzamelingen (50 bfr) no. 108 t/m 111.

Collection Fantastique (195 bfr)
Joseph Le Borgne - (Time is Money 3) Fred/Alexis
OVNI-Dimension Autre (Soucoupes Volantes 3) Lob/Gigi
Urm le Fou - Druillet

Collection Humor (165 bfr)
Le grand Jumelage - (Tracassin) - Cha kir

Collection Idéfix(50 bfr)
Inmiddels verschenen:Idefix se fait un ami; La chasse au Sanglier; L'Orage; Un Gouter bien merite; Idefix et le Bebe; Idefix et le poisson Clown; L'Anniversaire d'Idefix; Idefix à la Neige; Idefix fait du Sport; Idefix et la petite fille; Une folle poursuite; Idefix au cirque; Idefix Magacien; Idefix et le Perroquet; Nelefan et le bolide rouge; Nelefan Tombe de Velo; Idefix s'en va en Guerre; Idefix et la petit Lapin; Compere, crocodille et sa vache; Renard Surprise.

NOOITGEDAGCHT
Verschenen: Reuzen Strip nr. 1 - 130 pag. strips uit de gehele wereld, met politie-, western-, kinder- en griezelstrips. Dit album is tot stand gekomen in samenwerking met Inter Verlag kost f 3,95 en maandelijks zullen nieuwe delen volgen.

ROSSEL
Bij uitgeverij Rossel-Brussel verscheen een Alain Chevalier Album onder de titel 'Safari voor de Zombies' prijs f 4,50. Franstalig - Une Aventure d'Ergon l'Errant - Ledien vivant. Prijs f 9,—. Scen. en tekeningen D.H. Comes.

SARI B.V.
Bij deze uitgeverij verscheen het stripmaandblad no. 7 - Brammetje Fok en het Zendschip (uit o.m. de Zwolse Courant, van Bart van Leeuwen (tek.) en Cor Dokter (tekst). Slechts f 1,25.

SEMIC PRESS
Verschenen: Nick Carter no.2. 'De andere Nick Carter' f 5,50, Prins Valliant no.4. 'De Hunnenjagers' en 'Zorry Kid' een persiflage op Zorro van de hand van Jacovitti f 4,50.
In de reeks complete dagbladstrips kwamen uit Miss Peach no. 3, en Doortje Dartel no.4. Beide albums f 3,50 per stuk.

SKARABEE
Eindelijk is bij deze uitgeverij de bloemlezing uit Tom Poes-weekblad verschenen, met als inhoud o.m. Eric, de man uit het Noorden, Tom Poes en het geheimzinnige boegbeeld, Simpelman, Sim en Pans, Bas en van der Pluim, Baron Bluff, - Verowin verhaal (Piet Wijn). (f 17,90).

STANDAARD
Bij Standaard verschenen: Jerom no.63. De vurige Ruiter, Bessy no.117, De grote blanke Vader, Robert en Bertrand no.12, Zwarte Mie, de Orgeldraaister, De rode Ridder no.69, De IJsvorstin, Pats no. 3. De laatste Kabouter, Marc Sleen's Nero no. 44, De Verdwenen Ming, Suske en Wiske no. 157, De Mollige Meivis, en de Vliegende Klomp. Het is aan de commercie te wijten dat dit nieuwe (?) Suske en Wiske-verhaal tot stand kwam, dat kwa scenario een getrouwe kopie blijkt van het eerder verschenen album 'De Rammelende Ralley'. Ook ditmaal een rondreis door een provincie in wedstrijdverband tussen Sidonia en de kinders in een vliegende klomp (waarvoor Barabas verantwoordelijk is) en Jerom en Lambiek op een oerdegelijke hollandse fiets omdat ze de deugdelijkheid van het 'zweetvoetenschoeisel' ernstig in twijfel trekken. Is er nu echt niets anders te bedenken om een tocht langs die brabantse steden te maken? Het is te hopen want anders zullen waarschijnlijk nog zo'n tien delen V.V.V.-pret verschijnen. Toch via de normale kanalen verkrijgbaar voor f 3,25.

W. VANDERSTEEN
SUSKE EN WISKE
DE VLIEGENDE KLOMP
STANDAARD UITGEVERIJ in samenwerking met de PROVINCIALE VVV NOORD-BRABANT

VAM VOORSCHOTEN
Christeneziele, wat is dat nou, héla zou dat serieus bedoeld zijn? Ja, dat moet wel want er staat een prijs van f 4,50 op. Kan dat nu zo maar? Het overtreft in ieder geval de stoutste nachtmerries van iedere stripliefhebber, dat met de voet geschilderde stripboek van Gerard Wiegel (het moet in die naam zitten). Ron Spetter 'De Wegpiraten'. Dan toch maar liever Cumulus bundelen hoor!
Het papier is wel mooi dik, maar het is toch maar te hopen dat er niet meer delen verschijnen, het laatste plaatje doet overigens wel het ergste vermoeden.

BOMMEL BEPLEIT DE MILIEUBELASTING.
Bommel en Tom Poes zijn door de provincie Utrecht ingehuurd om hardnekkige niet-betalers van de milieubelasting over te halen tóch de portemonnee te trekken.
Enige duizenden in Utrecht (vooral aangespoord door het Milieu Aktiecentrum Nederland, MAN) hebben de milieubelasting geboycot door rekeningen en aanmaningen te verscheuren en door deurwaarders met een kluitje in het riet te sturen. Heer Bommel zal nu in een huis- aan-huis te verspreiden milieukrant de milieubelasting gaan propageren. 't Is triest hoor. . . . in zo'n grote oplage.

ANAMORFOSE
Een tentoonstelling in het Rijksmuseum, Amsterdam. Van 8 november tot 25 januari. Anamorfose is spel met perspektief. Ook Evert Geradts uit Den Haag 2029 kan er wat van! In Furore vol.1 no. 2/1 uit Amsterdam 1009 staat een mooi werkstuk. Knip uit, vouw en plak tot een kegel en u staat oog in oog met Jan Zeiloor's eigen Suusje. Wordt vervolgd?

LOEKIE DE LEEUW OP PRIVÉ REKLAMETOER.
'Het is zo langzamerhand wel duidelijk dat Loeki zijn reclametoer voor zichzelf op bevredigende wijze heeft beeindigd. Wij zijn nu eenmaal een volk dat zich door koeien laat toespreken.'
H.J. Besselink (A.D. 26/11/75).

SUSKE EN WISKE
Bij Centra Nederland is te koop een extra dik (80 pagina's) Suske en Wiske-album met als inhoud de verhalen: 'De snoezige Snowijt', 'Het vliegende Hart' en 'De vergeten Vallei'. Moderne Vandersteen-kwaliteit en subliem drukwerk voor f 4,95. De commercie blijft beperkt tot een vignet en de naam Centra Nederland op de omslag, verder ook geen gehannes met zoveel te besteden aan boodschappen en zo. . . . vriendelijk hoor !

NIEUWE STRIPVESTIGING in ROTTERDAM
Plaatjes-Boekjes opende op 7 november een filiaal in Rotterdam, in de Spanjaardstraat 106 A. Het schaakspel staat als vanouds tussen de strips gereed.

STRIPSCHRIFT
IN FEBRUARI:
EDDY PAAPE
DE FLUIT MET ZES SMURFEN
ONG-GEZIEN
ENQUÊTE
VERVOLG DICK BOS-HERDRUK
ENCYCLOPEDIE
NIEUWS enz. enz.